

Revisió de la Guia d'avaluació del testimoni en violència de gènere (GAT-VIG-R)

**Revisió de la Guia d'avaluació del testimoni
en violència de gènere (GAT-VIG-R)**

Programa Compartim de gestió del coneixement del Departament de Justícia

Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada

Comunitat Psicòlegs d'assessorament tècnic penal

Novembre de 2010

Avis legal

Aquesta obra està subjecta a una llicència Reconeixement 3.0 de Creative Commons. Se'n permet la reproducció, la distribució, la comunicació pública i la transformació per generar una obra derivada, sense cap restricció sempre que se'n citi el titular dels drets (Generalitat de Catalunya. Departament de Justícia). La llicència completa es pot consultar a <http://creativecommons.org/licenses/by/3.0/es/legalcode.ca>

© Generalitat de Catalunya

Departament de Justícia

www.gencat.cat/justicia

Primera edició: novembre de 2010

Tiratge: 750 exemplars

Reproducció: Service Point F.M.I., S.A.

Dipòsit legal:

www.gencat.cat/justicia/publicacions

Índex

Prefaci.....	3
1. Presentació	6
2. Introducció.....	8
2.1. Marc legal	9
Legislació estatal	12
Legislació catalana	13
Legislació europea més rellevant	13
Legislació internacional més rellevant.....	14
2.2. Concepte violència de gènere - violència masclista	14
Formes de violència masclista	16
Àmbits en què es manifesta la violència masclista	18
2.3. Conseqüències de la violència de gènere	21
2.4. El marc teòric de la credibilitat.....	24
3. Objectius	27
4. Hipòtesis.....	27
5. Metodologia.....	27
5.1. Revisió GAT-VIG i justificació teòrica	27
5.2. Reunions de l'equip investigador.....	30
5.3. Límits temporals i territorials de la recerca	33
5.3.1. Límits temporals:.....	33
5.3.2. Límits territorials:.....	34
5.4. Criteris de mostreig:.....	34
5.5. Recollida de la informació.....	44
5.6. Transcripcions	46
5.7. Puntuació de l'instrument	47
5.8. Introducció a la base de dades.....	48
5.9. Planificació i recursos	48
6. Resultats	49
6.1. Valoració global de l'efectivitat de l'instrument GAT-VIG-R	49
6.2. Resultat de les freqüències d'aparició dels criteris de l'instrument:	51

6.3. Resultats significatius dels creuaments dels criteris de l'instrument	63
6.4. Resultats per agrupació de protocols	67
6.4.1. Edat de la víctima	68
6.4.2. País de naixement	68
6.4.3. Violència física, psíquica i sexual	69
6.4.4. Temps de maltractament.....	70
6.4.5. Existència o no de denúncies prèvies.	71
6.4.6. Presència o no d'indefensió	71
6.4.7. Existència o no tractament psicològic-farmacològic o específic en violència de gènere.	72
6.4.8. Existència o no d'història de maltractaments a la infància.	72
6.4.9. Existència o no de maltractament per part d'altres parelles.....	73
6.4.10. Existència o no de relacions de parella prèvies sense maltractaments.	73
7. Conclusions.....	75
7.1. Comparació amb l'estudi anterior (GAT-VIG).....	79
7.2. Comparació amb altres estudis:	79
8. Propostes	80
9. Referències bibliogràfiques	82
10. Annexos	86
10.1. Annex 1: Carta de consentiment	86
10.2. Annex 2: Definició de variables sociodemogràfiques:	88
10.3. Annex 3: Definició de criteris	90
10.4. Annex 4: Full de registre.....	105

Prefaci

Tinc l'honor, novament, d'introduir un document produït pels professionals dels equips d'assessorament tècnic penal de Catalunya (en endavant, EAT penal) en l'àmbit de la jurisdicció d'adults, elaborat en el context del programa Compartim del Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada del Departament de Justícia (en endavant, CEJFE).

En aquest cas, es tracta de la revisió de la Guia d'avaluació del testimoni en violència de gènere (GAT-VIG-R) amb mostres dels EAT penal de Catalunya.

Vull destacar diverses consideracions generals que aporten, ja d'entrada, valor afegit a aquest treball:

- Es tracta d'un esforç col·lectiu que ha comptat amb la competència professional, l'expertesa i la passió de tots els psicòlegs integrats en els EAT penal de Catalunya.
- La història del projecte descriu tot el potencial que hi ha quan els recursos disponibles es posen a l'abast d'un objectiu estratègic: en el mateix CEJFE tots els professionals es van formar en l'ús de l'instrument tècnic d'avaluació, GAT-VIG, per tal d'aplicar-lo a la seva feina diària, i des de la mateixa unitat, la línia del projecte Compartim ha permès a aquests mateixos professionals millorar aquesta eina de treball
- L'entorn 2.0 ha demostrat, una vegada més, la seva capacitat d'apropament de la informació i de suport al procés de transformació d'aquesta informació en coneixement.

Teniu entre mans un treball de molta qualitat, especialment pel fet d'incorporar els elements vivencials de cadascuna de les persones que configuren la mostra seleccionada en l'avaluació dels resultats.

Sense oblidar la necessitat d'emprar dissenys experimentals de provada solvència per tal d'identificar el nivell de significació estadística de les mesures de canvi o de fiabilitat dels instruments de treball que s'apliquen en l'àmbit de les ciències socials, en general, i en el de l'execució penal, en particular, són cada cop més les veus entre la comunitat professional i científica que reivindiquen el valor de fixar la nostra atenció, també, en el relat de la individualitat.

Així en el propi camp de l'execució penal, el model clàssic basat en l'aplicació de programes acreditats, d'orientació cognitiva conductual, s'està transformant en un model que integra també l'atenció a les necessitats individuals de cada persona per tal de facilitar el seu procés de desistiment.

L'equip de treball s'explica perfectament al llarg de tota la seva proposta. No és, per tant, la meua intenció fer-ne un sumari. Sí vull, però, compartir un parell de reflexions que m'ha suscitat la lectura del document:

- La ciutadania d'aquest país ha avançat molt a l'hora de fer visible la xacra de la violència sobre les dones o en el si del nucli de convivència, però el cicle de vivència de temor, voluntat de supervivència, silenci i estratègies d'evitació és encara present en molts dels

casos que arriben als nostres equips professionals, i, sobretot, en aquells altres que encara no figuren en cap estadística.

- Els més de 30 anys de democràcia han permès fer un salt qualitatiu en el conjunt del país, mai no conegut en la nostra història anterior. La salut, l'educació, els serveis socials, els mateixos serveis d'execució penal han evolucionat de manera molt meritòria. Malgrat això, el document ens informa que en el cas de les dones de la mostra d'entre 20 i 30 anys d'edat, la violència masclista s'ha iniciat durant el festeig i que la majoria de les víctimes estudia. Quan la informació és a l'abast, l'accés al coneixement ja no és una qüestió d'elits, la legislació empara els ciutadans sigui quina sigui la seva orientació sexual, què manca per fer?

El document corrobora de manera molt acurada dues impressions de l'experiència professional que només apunto i que us convido que esteu atents als seus detalls en l'exposició que en fa l'equip: l'aparició d'elements de violència sexual incrementa la percepció de violència viscuda; la interpretació del significat de la violència i, per tant, el repertori de respostes que es fa quan aquesta apareix és completament diferent en els casos en què aquest fenomen ja s'ha viscut, com a víctima o com a testimoni, durant la infància.

Finalment, i en la línia del valor que aporta l'estudi de la diversitat de cada persona, us encoratjo a una lectura sensible dels testimonis que s'aporten en els annexos per exemplificar el significat de determinats conceptes tècnics.

El fet de donar la paraula a les dones en la part final del treball és un dels molts encerts del document que esteu a punt de començar a llegir, una peça de molta qualitat per ampliar els coneixements tècnics dels professionals i, alhora, una contribució esplèndida per ajudar a vèncer, definitivament, la por i el silenci.

Marc Cerón i Riera

Subdirector general de Reparació i Execució Penal a la Comunitat

Barcelona, 30 de setembre de 2010

“Ella va notar una esgarrifança, seguida de pànic i, immediatament, va començar a funcionar el seu mecanisme de defensa: simplement, no va sentir el que ell li havia dit”.

Doris Lessing

El quadern daurat

1. Presentació

L'any 2008 es va constituir la primera comunitat pràctica als equips d'assessorament tècnic penal arran de la implementació progressiva del programa Compartim, de gestió del coneixement al Departament de Justícia. Després del primer any de treball en comú del conjunt de tècnics que formen els equips d'assessorament tècnic penal, treballadors socials i psicòlegs, i de la publicació del resultat del projecte que ens van encomanar *Recomanacions per defensar l'informe al judici oral*, vam adonar-nos que el marc de la gestió del coneixement era un espai idoni per aconseguir donar veu als professionals i dotar-nos d'un espai de reflexió i creació tècnica. Aquest espai aconseguia convertir el coneixement implícit en explícit, l'informal en formal, de privat a públic; en definitiva, socialitzar i compartir el coneixement dels membres individuals de la comunitat per tal de poder dotar la nostra organització d'un patrimoni intel·lectual col·lectiu de més qualitat i, finalment, poder oferir un millor servei públic des de la globalitat del territori.

Així l'any 2009 els tècnics dels equips d'assessorament tècnic penal (EAT penal en endavant), amb l'objectiu de treure més rendiment d'aquest marc de treball van dividir la comunitat pràctica per actuacions professionals diferenciades. És en aquest marc que en els EAT penal es conforma la comunitat de pràctica de Psicòlegs d'assessorament tècnic penal.

A l'hora de decidir quin seria el contingut del producte de coneixement a elaborar, la primera idea en la qual tots vam coincidir va ser que fos un contingut en què tots ens sentíssim vinculats i motivats perquè respongués a una necessitat tècnica important.

I va ser fent un repàs de quina és la nostra funció i quines carències i necessitats tècniques teníem per donar una resposta eficient de qualitat quan vam trobar la resposta. La funció principal dels psicòlegs dins els EAT penals és informar i assessorar els diferents òrgans judicials perquè la presa de decisions judicials tingui en compte les circumstàncies psicològiques que envolten les persones denunciades i denunciants en un procés penal. D'aquesta funció general es desglossen els diferents tipus d'intervencions que duem a terme:

- ajuda a la presa de declaracions de testimonis vulnerables
- informes d'assessorament tècnic
- informes psicosocials
- peritatges psicològics

És dins els peritatges psicològics on se'ns encomana una de les tasques més delicades i complexes que duem a terme els psicòlegs dels EAT penal: l'anàlisi de la credibilitat dels testimonis. És en aquest camp en què decidim, l'any 2009, donar un pas més enllà i analitzar en profunditat les tècniques que hi ha actualment sobre l'anàlisi de la credibilitat del testimoni adult en violència de gènere per tal de valorar la seva possible eficàcia i la seva posterior administració.

El present document suposa el primer pas per millorar l'avaluació del testimoni en violència

de gènere dins dels equips d'assessorament tècnic penal mitjançant la revisió de la Guia d'avaluació del testimoni en violència de gènere, instrument publicat al nostre país el 2007 per Juárez, J.R.; Mateu, A. i Sala, E.

Així el present treball és el punt de partida per tal d'obtenir un primer perfil sociodemogràfic, psicològic i del testimoni en casos de violència de gènere creïbles amb l'objectiu que en properes recerques puguem arribar a obtenir criteris objectius per tal de discernir els testimonis creïbles en violència de gènere d'aquells que no ho són.

Entenem que les presents conclusions només han fet que engegar una via d'estudi que s'ha d'anar ampliant i complementant amb el temps per arribar a obtenir una eina operativa i facilitadora de la nostra tasca professional.

Esmentar, finalment, que la comunitat de pràctica *Psicòlegs d'assessorament tècnic penal* ha elaborat aquest document amb la pretensió del màxim rigor i qualitat i per tal d'assolir aquest objectiu s'ha comptat amb l'assessorament d'Antoni Ruiz, expert extern sense l'ajuda del qual no hagués estat possible i que des d'aquest moment ja li agraïm la seva col·laboració.

Així mateix, agraïm als diferents responsables de la nostra Subdirecció General que ens han facilitat l'espai tècnic necessari per tal que aquest *producte de coneixement* es pogués dur a terme. Seguint a Javier Martínez Aldanondo, en el seu article "Yo no trabajo": "Si las empresas quieren atraer talentos que además de su intelecto, desplieguen su entusiasmo y su pasión, necesitan entender a qué indicadores prestan atención las personas y diseñar entornos abiertos donde puedan expresarlos en todo su esplendor. Ofrecerles proyectos desafiantes, crear las condiciones donde cuenten con los recursos necesarios para afrontarlos y donde gestionar su conocimiento y aprender sean las herramientas esenciales para llevarlos a buen término. Necesitan encantarlos y para ello, hace falta un concepto de gestión basado en la cooperación y la colaboración, muy distinto del "orden y control" imperante que se sigue enseñando en las escuelas de negocios y que da prioridad absoluta al marketing y a las finanzas. En palabras de Steve Jobs "No tiene sentido contratar a personas inteligentes y después decirles lo que tienen que hacer. Nosotros contratamos a personas inteligentes para que nos digan qué tenemos que hacer".

2. Introducció

Durant els darrers anys la perspectiva ciutadana respecte als fets delictius s'ha modificat i ha pres direccions que, fa un temps, ni tan sols s'imaginaven. Ara mateix diferents sectors de la població demanen una major intervenció de la justícia en àmbits que abans es consideraven com a simples "accidents" o "qüestions privades". Delictes on, víctima i encausat, solen ser els únics testimonis dels fets.

La necessitat d'una major intervenció en aquests àmbits ha comportat, també, que les víctimes, "les grans oblidades", d'uns processos que semblaven transcórrer entre els encausats i l'Administració de justícia, es fessin presents i fessin valdre els seus drets. Així les garanties d'un procés penal ja no es refereixen només a l'encausat, sinó que s'estenen també a les víctimes del delictes i sobretot a les víctimes més febles.

En aquesta línia, la reacció institucional que contra la violència de gènere s'ha vingut desenvolupant pas a pas en els últims anys va culminar, després de diverses reformes legislatives parcials, amb la posada en marxa de la Llei orgànica 1/2004, de 28 de desembre, de mesures de protecció integral contra la violència de gènere, i amb ella, dels jutjats de violència sobre la dona i de les unitats de valoració forense integral.

Aquest conjunt de circumstàncies obliguen a plantejar el nostre treball quotidià per tal d'adoptar mesures d'intervenció i solucions que encara siguin més efectives i de qualitat alhora que assegurin la garantia científica de la prova en un procediment que ha de dirimir responsabilitats penals, decidir l'adopció de mesures que protegeixin les dones, evitar en la mesura del possible, nous episodis de violència, fer prediccions de risc, valorar la permanència de les persones en un mitjà hostil i violent, i finalment la valoració de la credibilitat dels testimonis.

Per aquesta raó els EAT penal s'han anat especialitzant i han anat modificant les seves funcions. Des de fa uns anys s'està donant una demanda creixent en la valoració del testimoni de violència de gènere lligada a complexitats del fenomen i manca d'altres evidències, cosa que porta al desemparament tècnic per falta d'eines objectives que donin suport a la impressió clínica.

Així trobem que a l'any 2009 ens han estat sol·licitats un total de 174 informes d'assessorament tècnic de dones presumptes víctimes de violència de gènere per part dels jutjats de violència sobre la dona.

Territori	Informes sol·licitats
Barcelona	59
Girona	23
Lleida	80
Tarragona	11
Terres de l'Ebre	1
Total	174

Tot i l'augment d'aquest tipus de demanda per part dels jutjats als nostres equips, no podem parlar en cap cas que s'estigui qüestionant el fenomen de la realitat social de la violència sobre la dona, atès que estem parlant d'un percentatge molt petit de demandes sol·licitades (no arriba a l'1 %) en relació amb el total de denúncies rebudes als jutjats de violència sobre la dona de Catalunya durant el 2009: 18.218 (dades del web de l'Observatori contra la violència domèstica i de gènere del Consell General del Poder Judicial).

És, a partir d'aquí, que engeguem la nostra recerca i ens proposem fer-ho, com hem mencionat abans, partint de la revisió de la Guia d'avaluació del testimoni en violència de gènere publicada el 2007 per Juárez, J.R.; Mateu, A. i Sala, E.

A continuació passem a fer un breu repàs sobre el marc legal de referència a nivell català, estatal, comunitari i internacional, per fer tot seguit un repàs terminològic sobre els conceptes de violència de gènere, violència masclista, les seves formes i els àmbits en què es manifesta i les seves conseqüències en la salut per finalment fer un apunt sobre el marc teòric en què s'emmarca la nostra recerca: la credibilitat dels testimonis.

2.1. Marc legal

Com s'ha esmentat anteriorment, és arran de la promulgació de la Llei integral 1/2004 (LOPIVG) que s'estableix l'actual marc legal quant a la violència de gènere. També posteriorment, a Catalunya, s'ha promulgat la Llei 5/2008, de 24 d'abril, del dret de les dones a eradicar la violència masclista, que es comentarà de forma més extensa en el següent apartat.

A partir de la Llei integral 1/2004, d'acord amb el Codi penal, es defineix l'objecte d'actuació:

“Aquesta Llei té per objecte actuar contra la violència que, com a manifestació de la discriminació, la situació de desigualtat i les relacions de poder dels homes sobre les dones, exerceixen sobre aquestes els qui siguin o hagin estat els seus cònjuges o els qui estiguin o hagin estat lligats a elles per relacions similars d'afectivitat, fins i tot sense convivència”.

Aquesta violència que, si hi concorren aquests requisits, serà constitutiva de delictes de violència de gènere, comprèn, igualment (article 1.3 de la Llei) "tot acte de violència física i psicològica, incloses les agressions a la llibertat sexual, les amenaces, les coaccions o la privació arbitrària de llibertat". Coordinant aquest article amb el 87 de la Llei orgànica del poder judicial (al qual també la LOPIVG li ha donat un nou redactat), podem veure amb més detall que els delictes que integren la violència de gènere són, quan es cometin entre subjecte actiu i passiu marcats per la llei, els recollits en els títols del Codi penal relatius a:

- Homicidi
- Avortament
- Lesions
- Lesions al fetus
- Delictes contra la llibertat
- Delictes contra la integritat moral
- Delictes contra la llibertat i indemnitat sexuals
- Qualsevol altre delicte comès amb violència o intimidació

D'entre tots aquests possibles actes, la LOPIVG, pel fet d'haver estat comesos per l'home contra la dona dins aquest àmbit de relacions que s'ha descrit, ha agreujat una sèrie de conductes que ja abans eren delictives, i ha elevat a la categoria de delicte altres conductes que abans de la seva entrada en vigor eren només constitutives de falta.

Així, doncs, ha agreujat la penalitat de:

- Lesions que necessitin tractament mèdic per a la seva cura (art. 148 CP)
- Lesions que no necessitin el tractament esmentat (art. 153)
- Colpejar o maltractar d'obra sense lesió (art. 153)
- Detriment psíquic produït per qualsevol mitjà (art. 153)

I ha elevat de la categoria de falta a la de delicte les:

- Amenaces lleus (art. 171.4)
- Coaccions lleus (art. 172.2)

Les injúries són, en canvi, l'única falta penal que dins d'aquest àmbit continua tenint aquesta consideració de falta i no s'ha elevat a la categoria de delicte, fins i tot quan són comeses per l'home sobre la dona.

Què entenem per violència domèstica?

Es tracta d'un il·lícit penal que consisteix en la violència física o psíquica exercida tant per l'home com per la dona, sobre qualsevol de les persones enumerades en l'article 173.2 del Codi penal, a excepció dels casos en què aquesta violència l'exerceixi l'home sobre la dona que sigui o hagi estat cònjuge o que hi hagi esta lligada per una relació d'afectivitat anàloga a la conjugal, fins i tot sense convivència, ja que en aquest cas estaríem parlant de violència de gènere.

Per tant, i segons aquest article 173.2, que ens diu quines persones són les víctimes potencials de la violència domèstica, es desprèn que qualsevol d'aquests actes es considera com a tal (violència domèstica) i no com a violència *de gènere*, en els casos següents:

1. Quan l'exerceix la dona sobre l'home o dona que sigui o hagi estat cònjuge o sobre aquella persona que estigui o hagi estat lligada a ell de manera estable per relació anàloga d'afectivitat, fins i tot sense convivència.
2. Quan l'exerceix l'home sobre l'home que sigui o hagi estat cònjuge o que estigui o hagi estat lligat a ell de manera estable per relació anàloga d'afectivitat, fins i tot sense convivència.
3. Quan l'exerceixi ja sigui l'home, ja sigui la dona, contra:
  - descendents
  - ascendents
  - germans/anes per naturalesa, adopció o afinitat, propis o del cònjuge o convivent
  - menors o incapacitats que visquin amb ell o que estiguin subjectes a la pàtria potestat, tutela, curatela o acolliment o guarda de fet del cònjuge o convivent
  - persona emparada en qualsevol altra relació per la qual estigui integrada en el nucli de la seva convivència familiar
  - persones que per la seva especial vulnerabilitat estan sotmeses a custòdia o guarda en centres públics o privats

D'altra banda, tant la violència de gènere com la resta de la violència domèstica presenten en el Codi penal dues modalitats de comissió: la violència habitual i la no habitual.

Violència de gènere i/o domèstica habitual

Suposa l'exercici de violència física o psíquica sobre alguna de les persones que determinen que, segons el que acabem d'exposar, estiguem davant violència de gènere, o només domèstica, si bé aquesta violència ha de concórrer de manera que, pel nombre d'actes de violència que l'agressor porti a terme, així com la proximitat temporal d'aquests actes, es pugui apreciar en el subjecte actiu, com afirmen la doctrina i la jurisprudència, una actitud amb tendència a convertir l'àmbit familiar en un microcosmos regit per la por i la dominació, i sempre amb independència que la violència esmentada s'hagi exercit sobre la mateixa o diferents víctimes de les que figuren en l'art. 173.2, i que els actes violents hagin estat o no jutjats en processos anteriors. En aquest cas, s'inclouen tot tipus d'actes de violència física i psíquica sense que sigui necessari un resultat lesiu concret, atès que és suficient l'exercici habitual de la violència.

Per aquests casos de violència habitual, tant de gènere com domèstica, s'aplicaria l'article 173.2 del Codi penal segons el qual es castiga el culpable amb la pena de sis mesos a tres anys de presó i altres que l'article indica, "[...] sense perjudici de les penes que poguessin correspondre a delictes o faltes en què s'haguessin concretat els actes de violència física o psíquica".

Violència de gènere i/o domèstica no habitual

Exigeix que una persona cometi contra una altra, que estigui dins de l'àmbit personal respectivament exigint per a la violència de gènere o per a la domèstica, qualsevol acte de violència física o psíquica, però de manera que no es pugi apreciar el requisit anterior d'habitual. En aquests casos únicament es castiguen els delictes i faltes comesos, sense que s'apliqui la penalitat afegida de l'article 173.2 del Codi penal. Així mateix, en el marc governamental, i dins de les prioritats polítiques del Govern de la Generalitat, d'una banda, el 2008 s'aprova al Parlament de Catalunya, la Llei 5/2008, de 24 d'abril, del dret de les dones a eradicar la violència masclista i, de l'altra, s'elabora el Protocol marc per a una intervenció coordinada contra la violència masclista, presentat oficialment el juny de 2009.

Aquest Protocol, d'acord amb el que estableix la Llei 5/2008, pretén esdevenir un model tècnic i metodològic de referència per a l'elaboració dels protocols i circuits que s'han de desenvolupar a nivell de xarxa. Defineix les causes, formes i àmbits de la violència masclista (art. 4 i 5 de la Llei), entenent per violència masclista "la violència que s'exerceix contra les dones com a manifestació de la discriminació i de la situació de desigualtat en el marc d'un sistema de relacions de poder dels homes sobre les dones i que, produïda per mitjans físics, econòmics o psicològics, incloent-hi les amenaces, les intimidacions i les coaccions, tingui com a resultat un dany o patiment físic, sexual o psicològic, tant si es produeix en l'àmbit públic com en el privat".

A continuació es fa un recull de la legislació estatal, autonòmica, comunitària i internacional més rellevant:

Legislació estatal

Protecció i assistència a víctimes de violència domèstica i de gènere

- Llei 27/2003, de 31 de Juliol, reguladora de l'ordre de protecció de les víctimes de la violència domèstica.
- Protocol per a la implantació de l'ordre de protecció de les víctimes de violència domèstica. Madrid, 31 de juliol de 2003.
- Protocol de coordinació entre els ordres jurisdiccionals penal i civil per a la protecció de les víctimes de violència domèstica. Madrid, 18 de desembre de 2003.
- Reial decret 355/2004, de 5 de març, pel qual es regula el Registre Central per a la protecció de les víctimes de violència domèstica.
- Llei orgànica 11/2003, de 29 de setembre, sobre seguretat ciutadana, violència domèstica i integració social dels estrangers.
- Llei orgànica 15/2003, de 25 de novembre, de reforma del Codi penal.
- Llei orgànica 1/2004, de 28 de desembre, de mesures de protecció integral contra la violència de gènere.

Legislació catalana

- Llei 5/2008, de 24 d'abril, del dret de les dones a eradicar la violència masclista.

Ajuts econòmics a les víctimes de violència domèstica i de gènere

- Reial decret 1369/2006, de 24 de novembre, de la renda activa d'inserció.
- Reial decret 1618/2007, de 7 de desembre, sobre el Fons de garantia de pagament d'aliments.
- Ordre 342/2008, de 30 de juny, sobre procediment per sol·licitar l'ajut econòmic establert a l'article 27 de la LO 1/2004 per a les dones amb dificultats per obtenir treball.

Assistència a víctimes de delictes violents i contra la llibertat sexual

- Llei 35/1995, d'11 de desembre, d'ajuts i assistència a les víctimes de delictes violents i contra la llibertat sexual.
- Reial decret 738/2007, de 23 de maig, pel qual s'aprova el Reglament d'ajudes a víctimes de delictes violents i contra la llibertat sexual.

Protecció a testimonis i perits

- Llei 19/1994, de 23 de desembre, de protecció a testimonis i perits en les causes criminals.

Legislació europea més rellevant

- Conveni europeu sobre indemnització a les víctimes de delictes violents, fet a Estrasburg el 24 de novembre de 1983 i ratificat per Espanya el 20 d'octubre de 2001.
- Recomanació NR (85) 4, de 26 de març de 1985, del Comitè de Ministres del Consell d'Europa sobre la violència dins de la família.
- Recomanació NR (85) 11, de 28 de juny de 1985, del Comitè de Ministres del Consell d'Europa sobre la posició de la víctima en el marc del Dret Penal i del Procediment penal.
- Recomanació NR (87) 21, de 17 de setembre de 1987, del Comitè de Ministres del Consell d'Europa sobre l'assistència a les víctimes i la prevenció de la victimització.
- Decisió Marc del Consell de la Unió Europea, de 15 de març de 2001, relativa a l'Estatut de la Víctima en el procés penal.
- Recomanació NR (2002) 5, de 30 d'abril de 2002, del Comitè de Ministres del Consell d'Europa, sobre la protecció de la dona contra la violència.
- Directiva del Consell de la Unió Europea, de 29 d'abril de 2004, sobre indemnitzacions a les víctimes de delictes.

Legislació internacional més rellevant

- Declaració sobre principis fonamentals de justícia per a les víctimes de delictes i de l'abús de poder. Resolució 40/34 de l'Assemblea General de les Nacions Unides, de 29 de novembre de 1985.
- Declaració sobre eliminació de la violència contra la dona. Resolució 48/104 de l'Assemblea General de les Nacions Unides, de 20 de desembre de 1993.

2.2. Concepte de violència de gènere - violència masclista

Violència, violència familiar, violència de gènere, violència domèstica, violència contra la dona, violència masclista... són termes que sovint han aparegut en el mateix context tot i que cada un retrata una realitat diferent. La nostra decisió d'optar pel terme violència de gènere prové del nom de la guia inicial que ens proposem revisar (Guia d'avaluació del testimoni de violència de gènere) i perquè va ser el triat en la redacció de l'esmentada Llei integral 1/2004. Recentment, en el nostre context, i arran de la Llei 5/2008, s'ha optat pel terme violència masclista.

Segons les definicions i distincions que fa l'Organització Mundial de la Salut (OMS, 1998), podem parlar dels diferents conceptes:

Violència: l'ús intencionat de la força física o el poder contra un mateix, cap una altra persona, grups o comunitats i que té com a conseqüències probables les lesions físiques, danys psicològics, alteracions del desenvolupament, abandonament o "fins i tot la mort".

Violència familiar: els maltractaments o agressions físiques, psicològiques, sexuals o d'una altra classe, infligides per les persones del medi familiar i adreçades, generalment, als seus membres més vulnerables: nens, dones i persones grans.

Violència domèstica: es defineix com aquelles agressions que es produeixen en l'àmbit privat en la qual la persona agressora, generalment un home, té una relació de parella amb la víctima. Dos elements s'han de tenir en compte en la definició, la reiteració o habitualitat dels actes violents i la situació de domini que utilitza la violència per al sotmetiment i control de la víctima.

Violència de gènere: aquest terme fa referència a la violència específica contra les dones, utilitzada com un instrument per mantenir la discriminació, la desigualtat i les relacions de poder dels homes sobre les dones. Comprèn la violència física, sexual i psicològica incloses les amenaces, la coacció o la privació arbitrària de llibertat, que pot ocórrer en la vida pública o privada i el principal factor de risc de la qual el constitueix el fet de ser dona.

Violència masclista: la Resolució de l'Assemblea General de les Nacions Unides de 1993 va establir que la violència masclista és "tot acte de violència basat en la pertinença al sexe femení que tingui o pugui tenir com a resultat un dany o patiment físic, sexual o psicològic per a la dona, així com les amenaces d'aquests actes, la coacció o la privació arbitrària de la llibertat, tant si es produeixen en la vida pública com en la vida privada".

La Llei catalana 5/2008 per la seva part defineix violència masclista de la manera següent: "violència que s'exerceix contra les dones com a manifestació de la discriminació i de la situació de desigualtat en el marc d'un sistema de relacions de poder dels homes sobre les dones".

En la nostra societat, la violència masclista és, sens dubte, una expressió de poder dels homes sobre les dones. Tot acte de violència constitueix una manera coercitiva d'exercir el poder. S'utilitza per obligar la persona a fer alguna cosa que no vol fer. A més, en el cas de la violència exercida envers les dones per la parella o l'exparella, cal tenir en compte dos elements a l'hora de definir-la: la reiteració dels actes violents i la situació de domini de l'agressor, que utilitza la violència per a la submissió i el control de la víctima.

Per comprendre el sentit profund de les violències exercides sobre les dones cal considerar el pes de la cultura patriarcal –coneguda amb el terme genèric de patriarcat– sobre les dones i sobre els homes. Aquesta cultura, que podem trobar de manera transversal en gairebé totes les societats, va acompanyada de l'assignació d'uns rols i d'uns estereotips que encaixen dins el sistema sexe -gènere.

Totes les societats construïdes sobre una base patriarcal defineixen unes expectatives per aconseguir pel que fa als rols de gènere. Aquests rols tenen una certa diversificació i una valoració desigual, són integrats de manera natural en el context cultural en què es desenvolupen i, per tant, són acceptats com a propis per les persones que en formen part. Cada societat defineix un seguit de premis i càstigs socials que serveixen com a dispositius de control per assentar el manteniment dels papers assignats. El context social s'impregna així d'una normativa disciplinària a la qual s'han d'adequar homes, dones i infants i que, de manera més explícita o més implícita, estableix una estricta jerarquia precisament en aquest ordre.

Com sabem, però, tot ordre pot ser alterat. Així, és en el moment en què es percep una transgressió dels papers assignats i, per tant, un trencament d'aquesta jerarquia, quan s'esglaonen un seguit de càstigs que configuren allò que coneixem com a violència simbòlica.

Aquesta violència es pot produir en un nivell més general, desvalorant i criticant tot allò que signifiqui una infracció o un trencament de les regles establertes, o bé en un nivell més específic, estigmatitzant els sectors femenins que qüestionin aquestes regles o que se'n vulguin allunyar. Aquesta mena de violència no sempre és explícita o visible, i molt sovint es manifesta de manera soterrada, però apareix sovint com a base de legitimació per exercir altres formes més evidents de violència. Ens referim, doncs, a una violència que es manifesta per mitjà de diferents graus de subtilitat i que és altament tolerada socialment atesa la seva atàvica penetració i acceptació cultural, la qual cosa fa que sigui difícil d'identificar tot i presentar una alta incidència.

Al llarg de les darreres dècades s'ha fet un treball ingent en estudis de gènere. Les aportacions d'aquests estudis, juntament amb les experiències femenines en la cultura de la pau, han situat l'imaginari patriarcal en un eix central per a l'anàlisi de les causes de la violència masclista, la qual persegueix l'objectiu d'evitar el desenvolupament de l'autonomia femenina i, en conseqüència, impedir també el desenvolupament lliure de les societats.

La violència masclista és un producte de la cultura patriarcal, la màxima expressió de la qual es construeix al voltant d'allò que coneixem com a masclisme. En aquest sentit, la Llei 5/2008, de 24 d'abril, del dret de les dones a eradicar la violència masclista, ha optat per emprar la denominació violència masclista, entenent el masclisme com la imposició d'un model de masculinitat que cerca la imposició de conductes de domini, control i abús de poder dels homes sobre les dones.

Als efectes d'aquesta llei (article 3), s'entén per violència masclista "la violència que s'exerceix envers les dones, com a manifestació de la discriminació i de la situació de desigualtat en el marc d'un sistema de relacions de poder dels homes sobre les dones, i que, produïda per mitjans físics, econòmics o psicològics, incloses les amenaces, intimidacions o coaccions, tingui com a resultat un dany o patiment físic, sexual o psicològic, tant si es produeix en l'àmbit públic com en el privat."

La violència masclista és, doncs, estructural i multicausal. La violència no es deu a trets singulars i patològics d'una sèrie d'individus, sinó que té trets estructurals d'una manera cultural de definir les identitats i les relacions entre els homes i les dones. La violència masclista es produeix en una societat que manté un sistema de relacions de gènere que perpetua la superioritat dels homes sobre les dones i assigna diferents atributs, rols i espais segons el sexe.

La violència masclista és, a més, instrumental. El poder dels homes i la subordinació de les dones, que és un tret bàsic del patriarcat, requereix algun mecanisme de submissió. En aquest sentit, la violència esdevé l'instrument que serveix per consolidar aquest domini. La violència no és un fi en si mateix sinó un instrument de dominació i control social i, en aquest cas, s'utilitza com a mecanisme de manteniment del poder masculí i de reproducció de la submissió femenina. D'aquesta manera, el factor principal de risc per a la violència masclista i de gènere és, precisament, el fet de ser dona. I és que els homes maltractadors han après que la violència és la millor manera d'aconseguir control i dominar la dona.

Formes de violència masclista

La violència té greus repercussions tant immediates com tardanes, afecta el benestar físic, mental i social, i arriba a destruir la dignitat i l'autoestima. Així mateix, és un obstacle per aconseguir els objectius d'igualtat, desenvolupament i pau, viola els drets humans i les llibertats fonamentals per a la vida, i impedeix el desenvolupament de la igualtat entre homes i dones.

La violència, des d'una perspectiva global, es pot definir com l'acció o omissió innecessària, lesiva o destructiva d'una persona envers una altra. El component principal d'aquesta forma de violència és l'abús o l'agressió, o sigui, l'acció o la intenció que produeix dany a altres persones.

En l'àmbit de la parella o el familiar, es produeix en el marc d'una relació afectiva, la qual cosa fa més difícil la identificació de la violència, així com sortir de la situació. La violència sobre les dones, i especialment en l'àmbit esmentat, pot presentar-se de diverses formes

d'acord amb la Llei 5/2008, de 24 d'abril, del dret de les dones a eradicar la violència masclista:

Violència física. Comprèn qualsevol acte de força contra el cos d'una dona, així com qualsevol omisió de socors, intencionals o negligents, amb el resultat o el risc de produir-li una lesió física o un dany. Sol consistir en agressions físiques, com ara donar cops, pegar, tallar, punxar, cremar, etc. En aquesta forma de violència es presenten ocasions de màxim risc per a les dones, en les quals pot perillar la seva integritat física i poden patir risc de mort.

Violència psicològica. Comprèn tota conducta o omisió intencional que produeixi en una dona una desvaloració o un patiment, per mitjà d'amenaques, d'humiliació, de vexacions, d'exigència d'obediència o submissió, de coerció verbal, d'insults, d'aïllament o qualsevol altra limitació del seu àmbit de llibertat.

L'abús sempre presenta un component de tipus psicològic i emocional que acompanya tota agressió de qualsevol tipus. Així mateix, els efectes de la violència són difícils de superar, ja que van minvant l'autoestima de la dona. La violència psicològica és, per tant, la conducta d'una persona que atempta contra la integritat i la dignitat d'una altra mitjançant:

- Desvaloracions freqüents (per exemple, crítiques i humiliacions permanents).
- Postures i gestos amenaçadors (per exemple, amenaces de violència o d'endur-se els fills i les filles).
- Conductes de restricció (per exemple, control de les amistats, limitació dels diners, restricció de les sortides de casa).
- Conductes destructives (per exemple, referides a objectes de valor econòmic o afectiu o al maltractament d'animals domèstics).
- Culpabilització de la dona respecte a les conductes violentes de l'home.

Violència sexual i abusos sexuals. Comprèn qualsevol acte de naturalesa sexual no consentit per les dones, inclosa l'exhibició, l'observació i la imposició, per mitjà de violència, d'intimidació, de prevalença o de manipulació emocional, de relacions sexuals, amb independència que la persona agressora pugui tenir amb la dona o la menor una relació conjugal, de parella, afectiva o de parentiu.

És l'establiment forçat de relacions sexuals o la imposició de conductes sexuals percebudes com a degradants per la víctima. Algunes actituds reconegudes poden ser: violar-la, obligar-la a determinades formes de coit, forçar-la a la prostitució, prendre represàlies per insatisfacció, obligar-la a tenir relacions davant dels fills i les filles o d'altres persones i utilitzar el sexe per denigrar-la o per iniciar discussions.

Violència econòmica. Consisteix en la privació intencionada i no justificada de recursos per al benestar físic o psicològic d'una dona i, si escau, de llurs filles o fills, i la limitació en la disposició dels recursos propis o compartits en l'àmbit familiar o de parella.

Es tracta de l'establiment i el manteniment d'una dependència econòmica forçada. Es pot negar a la dona el dret a l'autonomia econòmica, a la cerca o l'acceptació de feines remunerades o a l'accés als mitjans de coneixement i formació per conèixer aquests drets.

Àmbits en què es manifesta la violència masclista

Tal com manifesta la Llei 5/2008, de 24 d'abril, del dret de les dones a eradicar la violència masclista, la violència masclista també es pot manifestar en els àmbits següents:

Violència en l'àmbit de la parella. Consisteix en la violència física, psicològica, sexual o econòmica exercida contra una dona i perpetrada per l'home que n'és o n'ha estat el cònjuge o per la persona que hi té o hi ha tingut relacions similars d'afectivitat.

Violència en l'àmbit familiar. Consisteix en la violència física, sexual, psicològica o econòmica, exercida contra les dones i les menors d'edat en el si de la família i perpetrada per membres de la mateixa família, en el marc de les relacions afectives i dels lligams de l'entorn familiar.

No s'hi inclou la violència exercida en l'àmbit de la parella, definida a l'apartat anterior.

Violència en l'àmbit laboral. Consisteix en una violència física, sexual o psicològica que es pot produir en el centre de treball i durant la jornada de treball, o fora del centre de treball i de l'horari laboral si té relació amb la feina, i que pot adoptar dues tipologies:

- Assetjament per raó de sexe. El constitueix un comportament no desitjat relacionat amb el sexe d'una persona en ocasió de l'accés al treball remunerat, la promoció en el lloc de treball, l'ocupació o la formació, que tingui com a propòsit o produeixi l'efecte d'atemptar contra la dignitat de les dones i de crear-los un entorn intimidatori, hostil, degradant, humiliant o ofensiu.
- Assetjament sexual. El constitueix qualsevol comportament verbal, no verbal o físic no desitjat d'índole sexual que tingui com a objectiu o produeixi l'efecte d'atemptar contra la dignitat d'una dona o de crear-li un entorn intimidatori, hostil, degradant, humiliant, ofensiu o molest.

Violència en l'àmbit social o comunitari. Comprèn les manifestacions següents:

- Agressions sexuals. Consisteixen en l'ús de la violència física i sexual exercida contra les dones i les menors d'edat que està determinada per l'ús premeditat del sexe com a arma per demostrar poder i abusar-ne.
- Assetjament sexual.
- Tràfic i explotació sexual de dones i nenes.
- Mutilació genital femenina o risc de patir-la. Inclou qualsevol procediment que impliqui o pugui implicar una eliminació total o parcial dels genitals femenins o hi produeixi lesions, encara que hi hagi consentiment exprés o tàcit de la dona.

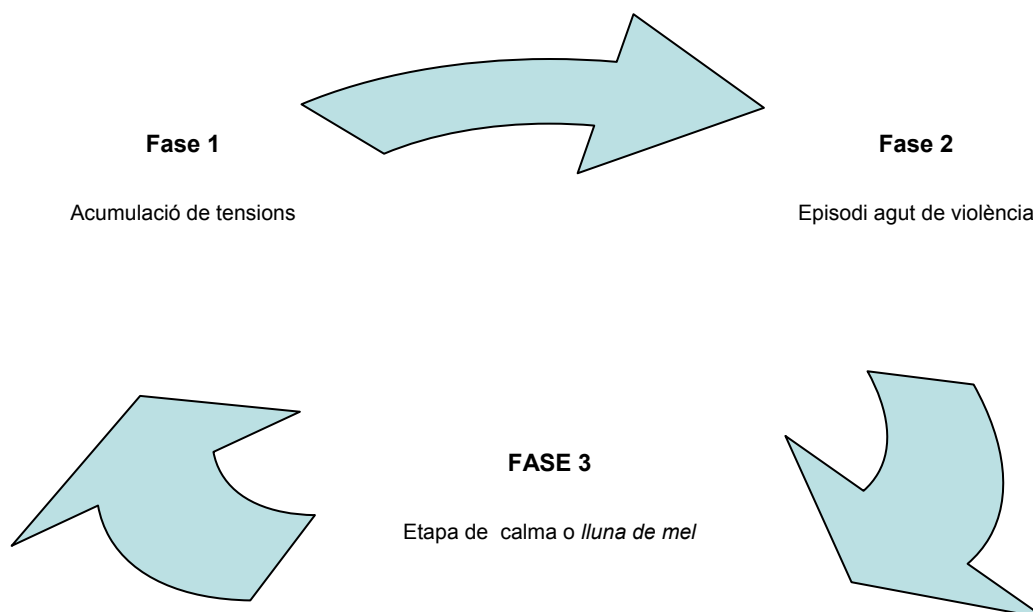
- Matrimonis forçats.
- Violència derivada dels conflictes armats. Inclou totes les formes de violència contra les dones que es produeixen en aquestes situacions, com ara l'assassinat, la violació, l'esclavatge sexual, l'embaràs forçat, l'avortament forçat, l'esterilització forçada, la infecció intencionada de malalties, la tortura o els abusos sexuals.
- Violència contra els drets sexuals i reproductius de les dones, com ara els avortaments selectius i les esterilitzacions forçades.

Qualsevol altres formes anàlogues que lesionin o siguin susceptibles de lesionar la dignitat, la integritat o la llibertat de les dones.

Concretament, en la violència de parella (figura 1) –una de les més freqüents–, habitualment el maltractament comença a l'inici de la relació amb conductes d'abús psicològic. Acostumen a ser conductes restrictives i controladores amb la intenció de minimitzar les capacitats de decisió i autonomia de la dona, com ara el control sobre la roba, les trucades telefòniques, les amistats o les relacions familiars.

Sovint, el procés dels maltractaments obeeix a l'augment progressiu de la violència, que pot estendre's durant un llarg període de temps, i sol ser difícil per a la víctima adonar-se del procés en el qual es troba immersa. Algunes autores plantegen la teoria del cicle de la violència o també espiral de la violència, que afirma que aquest fenomen es dona en un cicle que comprèn tres fases: acumulació de tensions, episodi agut de violència i etapa de calma, penediment o lluna de mel, darrerament anomenada de manipulació afectiva. Tanmateix, com comentarem més endavant, també s'assenyala que el procés de la violència segueix un contínuum i que els maltractaments no s'aturen mai.

Figura 1. Cicle de la violència:

Font: WALKER L. *The battered woman syndrome*. Nova York: Springer, 1984.

Fase 1. Acumulació de tensions

Al principi de la relació és molt difícil que aparegui violència física. Durant aquest període es mostra un comportament positiu. Cada membre de la parella mostra la seva millor faceta. A mesura que la relació continua, s'incrementa la demanda, així com l'estrès. Hi ha un increment del comportament agressiu, més habitualment cap als objectes que cap a la parella (donar cops a la porta, llançar objectes, trencar coses, etc.). La violència es trasllada dels objectes a la parella. Hi pot haver un augment de l'abús verbal i de l'abús físic. L'agressor responsabilitza la dona dels abusos, adduint motius diversos que justifiquen la seva conducta agressiva. Aquest fet dificulta la identificació de l'abús i confon la dona. La persona que pateix l'abús intenta modificar el seu comportament a fi d'evitar la violència. Per exemple, mantenir la casa cada vegada més neta, les criatures en silenci, deixar de relacionar-se amb amistats i familiars, etc. El control per part de l'agressor s'incrementa en un intent d'aïllar cada vegada més la dona.

Fase 2. Descàrrega de la violència o episodi agut de violència

Apareix la necessitat de descarregar les tensions acumulades. L'abusador decideix el moment i el lloc per desenvolupar l'episodi de violència, fa una elecció conscient de la part del cos que copejarà i com ho farà. Com a resultat de l'episodi, la tensió i l'estrès desapareixeran en el maltractador. Si hi ha intervenció policial, ell es mostra relaxat, mentre que la dona apareix confusa i excitada a causa de la violència patida. Com més ininterrompudament es completi el cicle, més violent serà.

Fase 3. Etapa de calma, penediment o lluna de mel

Es caracteritza per ser un període de calma, no violent, de mostres d'amor i d'estima, de manipulació afectiva. En aquesta fase pot succeir que el maltractador prengui al seu càrrec una part de la responsabilitat i doni a la parella l'esperança d'algun canvi de situació en el futur. Actua com si no hagués passat res, promet buscar ajut, no tornar a fer-ho, etc. Si no hi ha intervenció i la relació continua, hi ha una gran possibilitat que la violència faci una escalada i la gravetat de l'agressió augmenti. Aquesta etapa solament durarà un temps i es tornarà a reproduir el cicle.

Com més temps continuï el cicle de manera ininterrompuda, més curta esdevindrà la tercera etapa. D'altra banda, com més vegades es completi tot el cicle, menys temps trigarà a tornar a iniciar-se; és a dir, es donarà amb més freqüència. Així, a l'inici de la relació, les tres etapes del cicle poden trigar un o dos anys a completar-se. Deu anys després, aquestes mateixes etapes es completen en un mes o potser menys. Si analitzem les tres fases de la violència, podem veure que no s'atura per si sola, que és un cicle difícil de trencar i que pot portar a una situació mortal. Tanmateix, encara que el cicle de la violència és molt freqüent en les relacions de parella en què es dona violència física, no s'observa en tots els casos.

Recentment s'ha descrit una altra forma de relació violenta, anomenada forma moderada de violència, en què hi ha una situació contínua de frustració i amenaça, però només de manera ocasional apareix l'agressió física.

Aquesta seria més difícil de detectar que les formes més severes d'abús.

Al llarg del procés de la violència, les dones pateixen una pèrdua progressiva d'autoestima i de les esperances de canviar la situació, i augmenta la submissió i la por envers l'agressor. Per a ell és la ratificació que la seva estratègia funciona. Tot això fa difícil que la dona trenqui la relació. Per això, quan una dona demana ajuda, ha de rebre en tots els casos suports concrets per canviar la seva situació, i no se l'ha de culpabilitzar per les seves decisions. És important que compregui que la violència continuarà i anirà en augment, i que no depèn d'ella la conducta del seu agressor, perquè sigui conscient del perill que corre.

2.3. Conseqüències de la violència de gènere

Segons refereixen en el seu llibre Labrador, Rincón, de Luís i Fernandez-Velasco, la violència gènere és la principal causa de reducció en la qualitat de vida, dany i mort per a la dona i té seriosos efectes secundaris per a la família, la comunitat i l'economia (American Psychological Association, 1999; Hugues i Jones, 2000; Resnick i col·l., 2000). En aquesta mateixa obra, es destaquen alguns aspectes importants quan s'avaluen les conseqüències de la violència domèstica en la salut de les víctimes (segons Krug i col·l., 2002):

- Com més sever és el maltractament, més gran és l'impacte en la salut física i mental de les víctimes
- Les conseqüències poden persistir quan el maltractament ja ha desaparegut
- L'impacte en el temps de diferents tipus de maltractament i de múltiples episodis de violència poden ser acumulatius.

El quadre 1, extret de l'Informe mundial de violència i salut de l'OMS (2002), mostra les possibles conseqüències en la salut a causa de la violència:

Quadre 1. Conseqüències en la salut a causa de la violència:

Fatals

- Mort immediata (per homicidi o suïcidi).
- Mort per conseqüències tardanes o cròniques (lesions, suïcidi, VIH/SIDA, etc.).

En la salut física

- Lesions diverses: contusions, traumatismes, ferides, cremades, etc., que poden arribar a causar incapacitat.
- Deteriorament funcional.
- Síntomes físics inespecífics (per exemple cefalàlgies).
- Pitjor salut subjectiva.
- Obesitat o primesa extrema.

En condicions cròniques de salut

- Dolor crònic.
- Síndrome de l'intestí irritable.
- Altres trastorns gastrointestinals.

- Queixes somàtiques.
- Trastorns cardiovasculars.
- Trastorns metabòlics o endocrinològics.
- Incompliment dels tractaments de salut.
- Desinterès per la cura personal.
- Dolor pelvià.

En la salut sexual i reproductiva

- Per relacions sexuals forçades: pèrdua de desig sexual, trastorns menstruals, malalties de transmissió sexual inclòs VIH/SIDA, dessagnament i fibrosi vaginal, dolor pelvià crònic, infecció urinària, embaràs no desitjat, avortament, etc.
- Per violència durant l'embaràs: hemorràgia vaginal, amenaça d'avortament, embaràs de risc, part prematur, baix pes en néixer, etc.

En la salut psíquica

- Depressió.
- Ansietat.
- Trastorns del son.
- Trastorn per estrès posttraumàtic.
- Trastorns del comportament alimentari.
- Intent de suïcidi.
- Ús, abús i dependència d'alcohol, drogues i psicofàrmacs.

En la salut social

- Aïllament social.
- Pèrdua d'ocupació.
- Absentisme laboral.

En la salut dels fills i les filles

- Risc d'alteració del desenvolupament integral.
- Sentiments d'amenaça.
- Dificultats d'aprenentatge i socialització.
- Adopció de comportaments violents amb les companyes i els companys.
- Augment de la freqüència de malalties psicosomàtiques.
- Amb freqüència són víctimes de violència per part del pare.
- Violència transgeneracional amb alta tolerància a situacions de violència.
- La violència pot afectar també altres persones dependents de la dona i que hi convisquin.
- Comportaments de risc com l'ús de drogues i alcohol.

Respecte de les conseqüències en la salut mental, es calcula que el 60 % de les dones maltractades presenten problemes psicològics moderats o greus (Lorente, 2001). Els trastorns més freqüents són la depressió i el trastorn per estrès posttraumàtic (Walker, 1991), tot i que sovint presenten també altres quadres psicopatològics com trastorns d'ansietat, estats dissociatius, intents de suïcidi, trastorns de l'alimentació, alcoholisme i drogodependències (Echeburúa i col·l., 1997; Villavicencio, 2000). D'altra banda, moltes dones víctimes de maltractaments en l'àmbit de la parella, presenten baixa autoestima, dèficits en la solució de problemes i dificultats d'adaptació a la vida quotidiana.

La prevalença del TEPT i de la depressió, els dos trastorns més freqüents, és del 63,8% i del 47,6%, respectivament (Golding, 1999).

Un dels teories que ha tingut més ressò a l'hora de definir l'afectació psicològica d'aquest tipus de víctimes ha estat l'anomenada "síndrome de la dona maltractada" (Walker, 1989; Dutton, 1993). Aquest model es basa en la teoria de la indefensió apresada, adaptada en termes de depressió humana. La síndrome de la dona maltractada pretén explicar per què algunes dones no són capaces de protegir-se de forma eficaç o escapar de la situació de maltractaments rebuts per part de les seves parelles. Segons postula aquest model, les dones s'adapten a la situació aversiva i desenvolupen estratègies per afrontar les agressions i minimitzar el patiment emocional. Aquestes estratègies poden ser la minimització, la negació o la dissociació, entre d'altres.

Els estudis sobre aquesta síndrome posen de manifest que les dones presenten algunes conductes característiques com:

- Assumir les agressions: la víctima ha comprovat que no pot contenir els cops, que cada cop li provoquen una major pèrdua d'autoestima. D'aquesta manera, la persona agredida se sent més incapaç d'acabar amb la situació i l'assumeix com un càstig merescut.
- Passivitat: les agressions no es poden evitar, de forma que la víctima ja no cerca més estratègies per acabar amb aquestes. La seva resposta davant els estímuls externs és passiva. Aquesta indiferència li permet autoexigir-se menys i no sentir-se culpable per no actuar contra la parella.
- Pèrdua de control: la víctima creu que la solució del problema li és aliè, i espera que siguin terceres persones qui li donin noves directrius, en lloc d'assumir que també ella pot actuar.
- Identificació amb l'agressor: en alguns casos, la víctima fins i tot arriba a justificar la conducta de l'agressor. A més, la intermitència de les agressions i l'existència de períodes d'estabilitat en la relació li fan creure que la parella la continua estimant.

Tant la síndrome de la dona maltractada com el trastorn per estrès posttraumàtic, segons Dutton i col·l. (1994) estarien sustentats per les anomenades cognicions posttraumàtiques. Segons aquest autor, l'exposició a una situació traumàtica, inclosa la violència de gènere, pot canviar la forma en la qual les persones es veuen a si mateixes, als altres i al món. Les principals creences i percepcions que es veuen modificades són:

- Percepció de seguretat o vulnerabilitat
- Expectatives de repetició del trauma en el futur o augment de la seva severitat
- Autopunició per allò succeït
- Percepció d'incontrolabilitat en relació amb l'esdeveniment traumàtic
- Percepció de manca d'alternatives disponibles per sortir de la situació aversiva
- Increment de la tolerància a la violència
- Canvi en les creences en relació amb els altres (desconfiança, por)
- Percepció de manca de significat

2.4. El marc teòric de la credibilitat

En els seus inicis, la psicologia del testimoni es va centrar en l'estudi de l'exactitud de la memòria per recordar els esdeveniments viscuts i les influències externes que podien disminuir aquesta exactitud. L'autor considerat com a pioner de la investigació experimental sobre la confiança del testimoni en les seves declaracions va ser el psicòleg alemany Stern (1902), amb els treballs basats en les diferències individuals entre nens i adults respecte la seva habilitat per explicar amb precisió i amplitud aquells aspectes dels quals havien estat testimonis.

A finals dels anys setanta, va interessar l'avaluació de la credibilitat, inicialment va tenir com a objecte d'estudi el testimoni honest, el testimoni que sense ànim de mentir, explica els seus records d'acord amb l'exactitud de la seva memòria. Més tard, l'objecte d'estudi va ser el testimoni deshonest, aquell que voluntàriament menteix.

Entre les diverses tècniques per valorar la credibilitat del testimoni, s'han utilitzat diverses aproximacions com l'anàlisi de la conducta no verbal o de les respostes fisiològiques del testimoni, tot i que els resultats obtinguts fins ara no permeten l'obtenció d'un perfil de resposta característic de les persones que menteixen (Vrij, 2000). En aquest sentit, les diferències individuals i culturals són molt àmplies i també es pot produir una distorsió en les mesures utilitzades a causa de la influència de la càrrega emocional del testimoni en el moment de l'avaluació.

Un altre enfocament ha estat utilitzar les escales de validesa dels instruments psicòmètrics (p.ex. les escales L, F i K del test MMPI) com a mètode de detecció de les actituds de simulació o dissimulació, tot i que amb les limitacions pròpies de tota prova estandarditzada i amb una significativa probabilitat de generar tant falsos positius com falsos negatius (possibilitat que no permet satisfer sovint les elevades exigències d'objectivitat pròpies del context forense).

Per aquests motius, l'enfocament més actual de valoració de la credibilitat es basa en l'anàlisi del contingut verbal de la declaració del testimoni. El seu fonament teòric és l'anomenada hipòtesi d'Undeutsch, segons la qual el record d'una declaració sobre una experiència viscuda és qualitativament diferent del d'una declaració inventada o imaginada (Undeutsch, 1982). En general, les declaracions sobre fets viscuts inclouen més detalls rellevants, més informació sensorial, més informació contextual i més informació afectiva

que les declaracions inventades. L'evolució d'aquestes tècniques ha donat lloc al que actualment es coneix com a tècnica d'avaluació de la validesa d'una declaració (*Statement Validity Analysis* o SVA). Aquesta tècnica, inicialment formulada per Undeutsch (1989), va ser posteriorment revisada per Steller i Köhnken (1994) en la seva versió més extensament utilitzada. Aquesta tècnica inclou una entrevista estructurada amb el testimoni, l'anàlisi del contingut de la declaració basat en criteris de qualitat del relat i l'avaluació global del contingut obtingut mitjançant una sèrie de qüestions de validesa.

Respecte a l'entrevista, aquesta ha de ser gravada i transcrita per poder fer l'anàlisi de contingut posterior i ha de reunir una sèrie de requisits com el de no incloure preguntes inductives o suggerents, adaptar-se a les característiques psicològiques del testimoni i mantenir un estil narratiu lliure que permeti obtenir la màxima informació amb la mínima possibilitat d'influir en el relat obtingut.

L'anàlisi de contingut basat en criteris (*Criteria-Based Content Analysis* o CBCA) permet analitzar la transcripció de l'entrevista segons 19 criteris de veracitat del contingut. La valoració no està estandarditzada i es basa en una apreciació qualitativa global, en la qual una escassa quantitat de criteris poden tenir en canvi un alt valor segons les capacitats individuals del testimoni en concret. Els 19 criteris s'agrupen d'acord amb cinc blocs o àrees d'anàlisi: característiques generals del contingut de la declaració (criteris 1, 2, 3), continguts específics de la declaració (criteris 4, 5, 6, 7), peculiaritats del contingut (criteris 8, 9, 10, 11, 12, 13), continguts relacionats amb la motivació (criteris 14, 15, 16, 17, 18) i elements específics de l'ofensa (criteri 19).

Una vegada s'ha estudiat la presència o no dels 19 criteris de la declaració, i segons les diverses variables (com l'edat del testimoni, la seva capacitat testimonial, el tipus de delictes, el nombre de declaracions efectuades, el temps transcorregut des dels fets, etc.) s'arriba a una valoració global de credibilitat segons les següents cinc categories: creïble, probablement creïble, indeterminada, probablement no creïble o no creïble.

En darrer lloc se sotmet la declaració a una llista de prova de validesa que intenta determinar la possible influència en el relat de diverses variables contaminants que poden afectar el seu contingut, analitzant aspectes com les característiques psicològiques del testimoni (llenguatge i coneixements inapropiats, afecte inapropiat, susceptibilitat a la suggestió), les característiques de l'entrevista duta a terme (preguntes suggerents, inadequació general de l'entrevista), els possibles motius del testimoni per una falsa alegació (motius personals per mentir, context on té lloc la primera revelació dels fets, pressions d'altres per donar un fals testimoni) i qüestions relatives a la investigació (inconsistència amb les lleis naturals, inconsistència amb altres declaracions i inconsistència amb altres evidències).

En cas que es pugui descartar la influència en el relat d'aquestes qüestions de la prova de validesa, la valoració de credibilitat anteriorment adoptada pot ser donada per vàlida i conclou l'aplicació de la tècnica.

Diversos estudis (Vrij, 2005; Lamb, Sternberg, Esplin et al., 1997) han posat de manifest l'efectivitat de la tècnica, sempre que s'apliqui en unes condicions adequades i no de forma

aïllada, sinó dins d'un conjunt més ampli de valoracions (clínicas, sociofamiliars, etc.) referides a cada cas concret que s'avaluï.

Altres mètodes basats en l'anàlisi del contingut verbal de la declaració són l'anàlisi de la realitat de la declaració (Undeutsch, 1989) i la tècnica del control de la realitat de la declaració (*Reality Monitoring* de Johnson i Raye, 1981), les quals es basen en els mateixos supòsits que la SVA, i són menys utilitzades.

L'anàlisi de la realitat de la declaració va ser creada amb l'objecte de determinar la credibilitat de les declaracions efectuades pels testimonis de casos criminals. Undeutsch (1989) estableix que per efectuar una anàlisi científica de la credibilitat, és necessari definir aquest concepte. Per a ell, aquest complex terme té dos components diferenciats:

L'habilitat del testimoni per relatar els detalls observats amb precisió i exactitud. És l'aspecte cognitiu de la credibilitat, inclou tant les característiques específiques del testimoni particular, com els factors generals que influeixen en l'adquisició, retenció, recuperació i comunicació verbal de la informació.

La voluntat per explicar la veritat, es refereix a l'aspecte motivacional.

El control de la realitat de la declaració (SRA), es basa en un model teòric sobre el funcionament de la memòria (no s'analitza el contingut declaratiu), i defensa que els records generats internament (imaginats) diferiran dels realment percebuts i experimentats en una sèrie de dimensions objectivables, un exemple d'aquestes dimensions seria que la memòria externa posseeix més atributs de codificació espacial i temporal que la generada internament.

En el context d'Espanya, R. Arce i F. Fariña (2005), han dissenyat un sistema d'avaluació global (SEG). Aquests autors han elaborat un procediment de detecció de la mentida i l'engany en els processos judicials, aplicable tant a declaracions d'adults com d'infants, el qual resulta d'un compendi de diverses estratègies d'anàlisi de la fiabilitat (CBCA i *Reality Monitoring*) i validesa de la declaració (SVA i SRA), alhora que també aborda l'empremta psicològica i la seva simulació. El SEG s'estructura a l'entorn d'una sèrie de tasques: obtenció de la declaració, repetició de la declaració, contrast de les declaracions al llarg del procediment judicial, anàlisi del contingut de les declaracions, anàlisi de la fiabilitat de les mesures, mesura de les seqüeles clíniques del fet traumàtic, avaluació de la declaració dels actors implicats, anàlisi de la personalitat i capacitats.

A Catalunya, Juárez, en el seu treball sobre menors testimonis, expressa la necessitat de plantejar cinc hipòtesis, d'acord amb la guia d'avaluació de l'abús (GEA-5). Aquesta guia, considera essencials altres característiques del testimoni, les quals s'han de tenir en compte en l'avaluació de la credibilitat narrativa, i no es limita únicament a l'avaluació específica de la credibilitat narrativa. La GEA-5 està basada en el contrast de cinc hipòtesis bàsiques: competència, record original, fidelitat-constància, credibilitat narrativa i compatibilitat clínicosocial.

3. Objectius

Ens plantejem un gran objectiu en la present recerca del qual es deriven altres d'específics:

Objectiu general:

Disposar d'un instrument tècnic que ajudi els professionals dels EAT penal a diferenciar testimonis creïbles dels no creïbles, en l'àmbit de la violència de gènere.

Objectius específics:

Revisar la Guia d'avaluació del testimoni en violència de gènere (GAT-VIG) publicada pel Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada del Departament de Justícia l'any 2007, per part de tots els psicòlegs dels EATP de Catalunya

Millorar la qualitat i l'eficàcia de la resposta pericial en l'àmbit de la violència de gènere.

Obtenir un primer perfil sociodemogràfic, psicològic i del testimoni en casos de violència de gènere creïbles.

4. Hipòtesis

Per tal d'assolir els objectius plantejats formulem les següents hipòtesis:

- *Hipòtesi 1:* Confirmar que en la mostra de relats creïbles de violència de gènere s'obtindrà una alta presència de criteris de l'instrument GAT-VIG-R.
- *Hipòtesi 2:* Obtenir perfils narratius diferents segons els diferents perfils sociodemogràfics. Aparició de determinats criteris en els relats de determinats perfils sociodemogràfics.

5. Metodologia

A continuació s'exposarà en els diferents apartats el disseny que s'ha portat a terme per dur a terme la recerca.

5.1 Revisió de GAT-VIG i justificació teòrica

D'on partim i primeres accions de la recerca

Com ja s'ha esmentat, a partir del treball elaborat per Juárez, Mateu i Sala (2007) gràcies a l'ajuda a projectes de recerca (Resolució JUS/2758/2005, de 20 de setembre) del CEJFE del Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya, es va publicar com a producte final de la recerca, la Guia d'avaluació del testimoni en violència de gènere.

Aquesta guia integrava un instrument anomenat GAT-VIG per avaluar el contingut declaratiu de les denúncies de violència contra la dona. Aquest consistia en una llista de criteris elaborats a partir dels models d'anàlisi del contingut de les declaracions de menors víctimes d'abús sexual, sobretot del model del SVA-CBCA.

A partir d'aquella recerca, es van proposar els següents criteris:

1. Discontinuitat narrativa
2. Detalls estranys
3. Reproducció de converses
4. Correccions espontànies
5. Ambivalència i ambigüitat vers l'agressor
6. Violència indirecta, suscitant por i terror
7. Por a les represàlies
8. Imposició i intimitat del secret
9. Indefensió
10. Evolució violència i progressió asimetria de poder
11. Dualitat conducta domèstica/imatge social
12. Control ampli masculí cognitiu-conductual
13. Descripció contextualitzada de microviolències
14. Estratègies de supervivència de la dona
15. Relat inhibit amb vergonya

En tot moment es va referir que aquest estudi només podia representar un primer pas per iniciar altres recerques sobre aquesta temàtica, a causa del caràcter innovador de l'estudi i al volum poc representatiu de la mostra utilitzada (12 casos de dones maltractades i 14 dones del grup control) que no permetia una utilització de l'instrument com a eina estandarditzada, tot i que sí com a model no estructurat i orientador.

És per això que esdevenia necessari i útil elaborar un estudi amb major profunditat, sistematització i mostra, per tal de crear una revisió de l'instrument inicial que permetés la seva utilització en un àmbit d'avaluació i valoració. Un estudi on, a més de la pròpia recerca sobre els criteris de credibilitat, també es poguessin **obtenir dades descriptives** de la població de dones ateses en la nostra pràctica forense habitual. Cal dir que aquest es va convertir en el segon objectiu de la nostra actual recerca.

Redefinició de les variables de l'instrument original

La primera etapa del present treball va ser, precisament, la definició i categorització de les variables a estudiar, és a dir, dels criteris VIG. Aquesta definició i categorització va ser especialment important amb vista a una homogeneïtat interpretativa i identificativa dels criteris per part del personal investigador, que com ja s'ha referit, va estar compost per diferents professionals dels EAT penal de tot Catalunya.

Aquesta primera etapa, desenvolupada a partir de reunions de discussió (focus-grup) va permetre una sèrie de canvis substancials respecte a la llista de criteris inicial, de forma que es va ampliar –com era d'esperar- no quant al nombre de criteris (van continuar essent-ne 15) però sí quant a les subcategories de cada criteri, perquè s'incrementava notablement la riquesa descriptiva de cada criteri, alhora que possibilitava una major precisió i especificitat en la posterior anàlisi depurativa estadística.

Tot i que en l'annex 4 es poden veure la totalitat d'aquestes subcategories i ampliacions de cada criteri –component així la nostra matriu inicial- com a exemple, podem mostrar dos dels criteris que van ser subcategoritzats:

El criteri 9, 'violència indirecta suscitant por i terror' va ser dividit en els 4 subtipus següents:

4.1. Contra mascotes (animals de la casa)

4.2. Contra objectes de la llar

4.3. Contra amics, coneguts, família externa

4.4. Violència verbal contra amics o coneguts de la parella o família extensa

D'altra banda, el criteri 11, *control ampli masculí cognitiu-conductual* es va subdividir en els àmbits següents:

11.a Control econòmic:

- La víctima no és titular de cap compte
- L'home aporta diners quan vol i sense regularitat
- L'home determina les prioritats de les despeses
- Demana justificació de les despeses

11.b Familiar:

- En el que sents, penses i fas
- Control dels horaris
- De la comunicació interpersonal
- En la capacitat de presa de decisions
- Llibertat de pensaments i sentiments
- Imposició de normes
- Imposició de vestuari
- De la comunicació interpersonal

11.c Amistats:

- En el que sents, penses i fas
- Control dels horaris
- De la comunicació interpersonal
- En la capacitat de presa de decisions
- Llibertat de pensaments i sentiments
- Imposició de normes
- Imposició de vestuari

11.d Laboral:

- En el que sents, penses i fas
- Control dels horaris
- De la comunicació interpersonal

En la capacitat de presa de decisions
Llibertat de pensaments i sentiments
Imposició de normes
Imposició de vestuari

11.e Vestuari:

En el que sents, penses i fas
De la comunicació interpersonal
En la capacitat de presa de decisions
Llibertat de pensaments i sentiments
Imposició de normes
Imposició de vestuari

11.f Control de documentació personal.

Com es pot apreciar, l'increment del detall i la possibilitat d'afinar les conclusions de la recerca inicial, són inqüestionables.

El problema de les llistes de criteris: el punt de tall o criteri de decisió

Naturalment, en la ment de tots els professionals dels diferents EAT penal, per la seva definició de tècnics forenses en actiu, aquesta recerca havia de respondre també a una crítica habitual dels models de criteris: delimitar un punt de tall, és a dir, establir un nombre de criteris definit que ens permetin diferenciar i discriminar sobre la credibilitat declarativa de les denúncies. D'aquesta manera, podem afegir aquest important objectiu, com una fita més desenvolupada en el present estudi. No solament se'n revisarà la llista inicial, sinó que es donarà resposta a una pregunta d'aplicació pràctica necessària en l'àmbit professional dels psicòlegs forenses: **quants criteris són necessaris** per inferir la credibilitat de les persones avaluades.

5.2 Reunions de l'equip investigador

L'equip investigador ha estat format per tots els psicòlegs dels EAT penals de Catalunya (17 en total) que s'ha reunit un cop al mes presencialment i en contacte permanent mitjançant correu electrònic o la plataforma e-Catalunya. El fet que el grup investigador hagi estat format per tots els psicòlegs dels EAT penal de Catalunya ha suposat sens dubte un apunt qualitatiu a les reunions de treball del projecte de recerca (7 psicòlegs a Barcelona, 4 a Lleida, 3 a Girona i 3 a Tarragona).

Aquest fet ha facilitat poder comptar amb totes les realitats i característiques específiques de cadascun dels territoris.

Opinions més veteranes s'han fusionat necessàriament amb d'altres d'investigadors més novells, creant així un coneixement comú per part de tots els membres de l'equip investigador.

La metodologia de treball ha estat fonamentada principalment en les diferents reunions de treball presencial efectuades durant aquests dos anys. Podem així dividir aquestes sessions

de treball en diferents fases, segons els continguts que s'han anat treballant.

Any 2009

Les primeres reunions de treball es dediquen a establir un acord sobre la definició d'aspectes clau del projecte:

- Objecte d'estudi
- Mostra
- Metodologia
- Procediment
- Planificació, etc.

S'estableixen, per tant, els fonaments teòrics i metodològics del que ha de ser un llarg recorregut a través de la valoració de la violència en l'àmbit de la parella des del punt de vista de la credibilitat en adults.

Esdevé un fet de gran importància en aquesta primera fase la formació inicial a tots els membres del grup per part de l'autor de l'instrument de treball (GAT-VIG), el Dr. J.R. Juárez, per tal de garantir un punt de partida equiparable en tots els membres quant a coneixement de l'instrument.

També en aquest primer moment es compta amb l'assessorament de l'expert en metodologia del Centre d'Estudis Jurídics. En qualsevol etapa inicial d'un projecte de recerca amb aquestes característiques, tan important com aclarir **què** estudiarem, resulten fonamentals aspectes tant importants com **com** ho estudiarem i **com** portarem a terme la recollida de les dades considerades importants. Tant és així que en aquest moment ens plantejem:

- Redefinir i operativitzar al màxim les categories per tal de garantir que tots els membres entenen el mateix significat de les variables i criteris i siguin puntuades també amb un criteri comú. És així que es porten a terme diferents reunions per donar una forma totalment consensuada a les definicions de les variables i els criteris, posant el màxim d'exemples pràctics possible per a cadascuna d'aquestes (annex 2 i 3).
- Desdoblament dels criteris de l'instrument: per altra banda, es desdoblen algunes variables per tal de donar més exactitud a la seva mesura.
- Definició de les variables sociodemogràfiques que també s'hauran de recollir de cada subjecte de la mostra i amb les quals es treballarà de forma complementària a l'anàlisi dels criteris de credibilitat pròpiament dits.
- Elaboració de la plantilla de recollida de variables sociodemogràfiques (annex 4).
- Elaboració de la plantilla de recollida de criteris de credibilitat de l'instrument (annex 4).
- Elaboració de la base de dades on s'hauran d'introduir les puntuacions dels subjectes i ens permetrà fer l'anàlisi estadística.

Prenent com a punt de partida l'instrument GAT-VIG, es valora també la necessitat de modificar alguns dels criteris de credibilitat de l'instrument, alhora que se n'afegeixen de nous.

Un cop elaborat l'instrument considerat com a definitiu, cadascun dels psicòlegs de l'equip investigador va començar a fer entrevistes, gravacions i transcripcions literals de tot el material íntegre pel seu compte amb una mitjana de transcripció de 20 fulls per relat transcrit.

A les reunions del segon semestre de l'any es va aplicar per part de tot l'equip investigador l'instrument a 4 relats reals transcrits (1 per territori) per part d'algun membre per tal de posar en funcionament el sistema categorial i posada en comú del sistema de jutges (fiabilitat interjutges).

Posteriorment es va posar en comú la puntuació feta per tots els membres de l'equip i es va procedir a acordar les modificacions oportunes respecte dels criteris (ampliació de criteris, supressió, canvi de noms, clarificació d'exemples..).

Finalment l'expert en metodologia ens proporcionà la base de dades elaborada per ell i que ens serà de vital importància a l'hora d'organitzar tota la informació recollida i d'analitzar-la posteriorment. Per tal de minimitzar errades en el procés de recollida i organització de la informació, aquest especialista ens va fer una explicació per tal d'utilitzar la base de dades correctament i per aquest motiu ens en va lliurar un manual d'ús i es va instal·lar a cada territori.

Any 2010

Les reunions dutes a terme per l'equip investigador han estat a partir de l'inici de l'any focalitzades en l'anàlisi estadística dels resultats (taules de freqüència de cada criteri, taules de freqüència parcial dels criteris que en tenen i taules de freqüència total).

L'ajuda d'aquest expert ens ha permès aquí dur a terme diferents tipus d'anàlisi estadística d'acord amb els creuaments de variables que li hem anat suggerint (criteris de l'instrument amb si mateix i criteris de l'instrument per les variables sociodemogràfiques)

Sorgeixen així, arran de les taules de freqüències de les variables sociodemogràfiques, les següents propostes d'agrupament:

- Protocols sense denúncies i amb denúncies
- Protocols temps de maltractament (-1a, 1-3a, 4-12a i +12 anys)
- Protocols d'edat de la víctima (20-30a, 31-40a i + 41anys)
- Protocols de tractament psicològic/farmacològic general
- Protocols de tractaments específic en violència domèstica i de gènere
- Protocols de país de naixement

- Protocols d'indefensió
- Protocols de contacte amb històries prèvies de violència i/o maltractaments
- Protocols de baixa, mitjana i alta puntuació
- Protocols de baixa i alta puntuació

La discussió i anàlisi d'aquestes primeres dades seran el principal fil conductor de les últimes reunions de l'equip investigador. Els resultats els podrem veure amb detall a l'apartat de discussió de resultats. Finalment es van redactar les conclusions i es van arribar a acords en la redacció de l'informe final.

Una altra qüestió important en l'àmbit metodològic per al desenvolupament d'aquesta investigació ha estat sens dubte el suport tecnològic aconseguit gràcies a la plataforma **e-Catalunya**.

L'entorn de treball e-Catalunya ha estat sovint una eina de comunicació que ha escurçat la distància entre els equips dels diferents territoris catalans. Sense treure l'evident importància de les reunions presencials, l'ús de les noves tecnologies ha permès qüestions com ara compartir documents científics sobre el tema d'estudi, l'accés continu a les taules de dades i resultats de la investigació i, en definitiva, un altre tipus de comunicació entre els diferents membre de l'equip.

5.3 Límits temporals i territorials de la recerca

5.3.1 Límits temporals

A finals de l'any 2008 es planteja aquest projecte de recerca a dos anys vista, distingint les següents fases:

1a fase: Recerca bibliogràfica que ens permeti elaborar l'estat actual de la qüestió. Estudi per part de tots els membres dels equips d'un sistema de criteris per violència de gènere. Es tria com a objectiu de treball la revisió de la **Guia d'avaluació del testimoni en violència de gènere (GAT-VIG)** elaborada per Juárez, J.R. et al. l'any 2007. Aquest mateix autor n'imparteix la formació inicial.

2a fase: Revisió de l'instrument per consensuar la definició operacional dels criteris de credibilitat. Proposta de modificació d'alguns criteris.

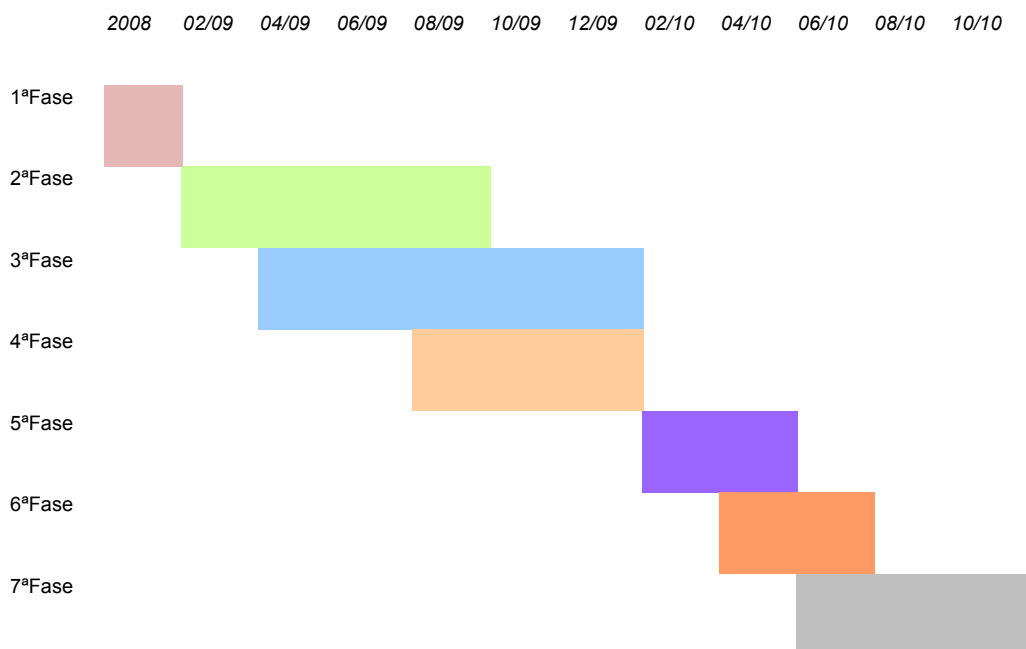
3a fase: Selecció de la mostra i recollida d'informació mitjançant els relats i l'administració de proves. Enregistrament en àudio de les entrevistes finalment seleccionades i assignades per cada territori.

4a fase: Buidatge i valoració de les transcripcions dels relats d'acord amb el sistema de criteris proposat.

5a fase: Construcció dels models d'anàlisis estadístiques segons les dades obtingudes per unificar el format dels resultats i procedir a la seva organització posterior i anàlisi.

6a fase: Discussió i anàlisi dels resultats estadístics.

7a fase: Conclusions i redacció dels resultats definitius.

5.3.2 Límits territorials

Els equips d'assessorament tècnic penal de Catalunya estan repartits en cinc territoris, Barcelona, Tarragona, Lleida, Girona i les Terres de l'Ebre, i participen en aquest projecte la totalitat dels psicòlegs que els formen, sota la premissa que tots ells disposen de l'entrenament adequat per aplicar l'instrument atesa la formació comuna rebuda i les reunions de consens de definició de criteris.

Els casos seleccionats pertanyen als jutjats de violència sobre la dona dels diferents territoris.

5.4 Criteris de mostreig

Inicialment vam acordar que l'instrument s'aplicaria de forma generalitzada a tot tipus de violència de gènere (lleu, greu, puntual, crònica) i en els mateixos termes que es parla de violència de gènere en la Llei orgànica 1/2004: "Aquesta Llei té per objecte actuar contra la violència que, com a manifestació de la discriminació, la situació de desigualtat i les relacions de poder dels homes sobre les dones, exerceixen sobre aquestes els qui siguin o hagin estat els seus cònjuges o els qui estiguin o hagin estat lligats a elles per relacions similars d'afectivitat, fins i tot sense convivència".

Però en el moment de començar a treballar en la selecció de la mostra, vam valorar que la idea inicial d'agafar tot tipus de relat de violència de gènere segons el redactat de la llei no s'ajustava als nostres interessos en aquesta primera fase d'estudi, atès que buscàvem un criteri d'exclusió dur.

Tant és així que al final ens vam decantar per la idea d'acceptar només aquells relats amb criteris o indicadors de credibilitat presents de manera clara des de l'inici, com ara altres evidències o testimonis, el reconeixement dels fets pel mateix imputat, etc. Aquesta decisió es fonamenta en la idea d'observar si en relats *reals* apareixen els criteris proposats en l'instrument.

En resum, atenent els nostres plantejaments, acordarem que la mostra adequada per tal de fer la validació dels criteris de l'instrument serien relats de violència de gènere que tinguessin indicis de credibilitat (altres testimonis, lesions físiques, reconeixement de l'imputat, etc.) per tal d'observar si els criteris emergien o comprovar si n'emergien d'altres de nous en els relats seleccionats.

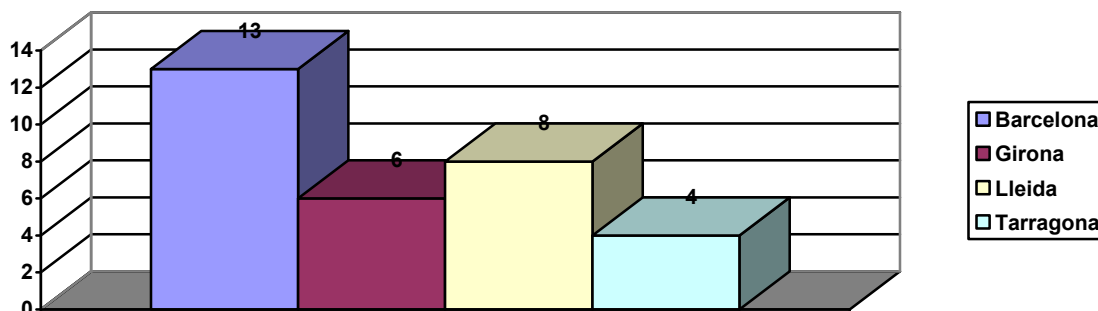
En total, es planifica la recollida del testimoni de 2 casos per tècnic, oficiats dins del període temporal en què es porta a terme la recerca, el que farien un total de 34. Finalment, van resultar 31 casos, d'acord amb una sèrie de condicionants que caracteritzen les tipologies de casos oficiats als equips tècnics penals.

Així, tot i el gran nombre de denúncies que entren als diferents jutjats de violència sobre la dona, moltes causes es resolen sense la necessitat dels informes d'assessorament tècnic, ja sigui per la via del judici ràpid o per altres motius. Tant és així que una de les principals característiques dels casos que arriben oficiats als nostres equips és precisament el dubte sobre la credibilitat del relat. Aquesta situació suposa una baixa demanda d'informes que compleixin amb els nostres criteris de selecció de la mostra, la qual cosa ha limitat les expectatives inicials quant al nombre de subjectes d'estudi.

En tant que l'objecte de l'instrument és el relat lliure de la víctima, es considera que aquells relats que necessitin de traducció simultània o els d'aquelles persones que hagin rebut tractaments per violència de gènere, queden exclosos de la mostra de treball davant un possible biaix del seu contingut. Cal dir, però, que finalment vam agafar dones que sí que havien rebut tractament específic en violència de gènere atesos els problemes que vam tenir per trobar la mostra necessària per dur a terme la investigació. Tot i això, com es veurà més endavant, va ser una variable de la qual es van obtenir resultats molt interessants.

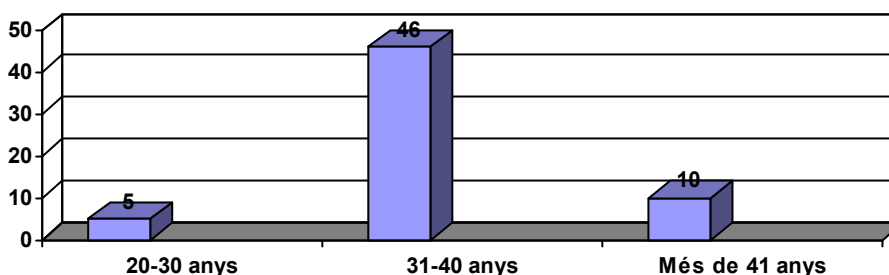
A continuació es presenten gràficament les característiques sociodemogràfiques de les persones que van formar part de la mostra utilitzada en la investigació. Al costat de la taula es trobaran els valors absoluts mentre que al redactat a peu de gràfica s'exposaran els respectius percentatges per tal de clarificar la seva lectura:

Àmbit territorial

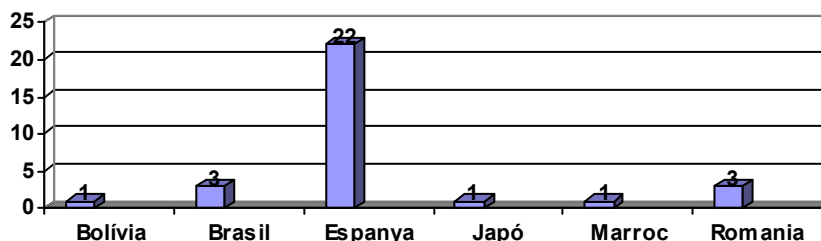
En total s'han entrevistat 31 dones que han interposat denúncia per violència contra la parella essent proporcional l'àmbit territorial de procedència al de psicòlegs adscrits als diferents EAT penals (7 psicòlegs a Barcelona, 4 a Lleida, 3 a Girona i 3 a Tarragona).

Edat

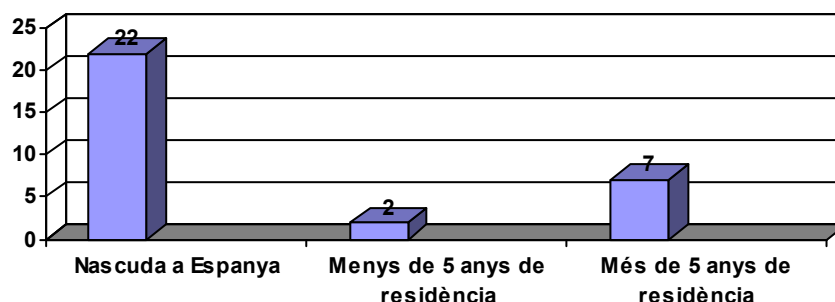
Més de la meitat de la mostra té una mitjana d'edat superior als 31 anys (67,7 %), i en tenen menys de 30 anys, el 16,1%.

País de naixement

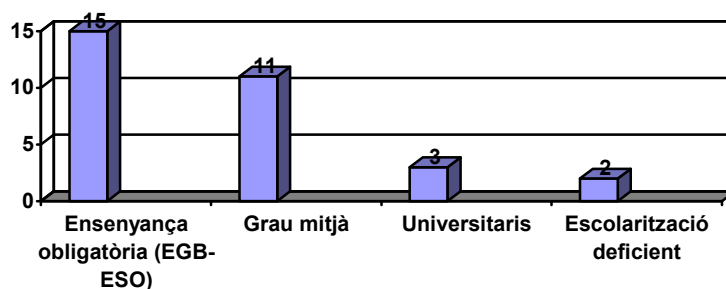
La nacionalitat més present en les nostres denunciants és l'espanyola amb un 71%, seguida de la romanesa i la brasilera amb un 9,7% de presència cadascuna. La resta de nacionalitats només han estat presents en un 3,2%.

Anys de residència a Espanya

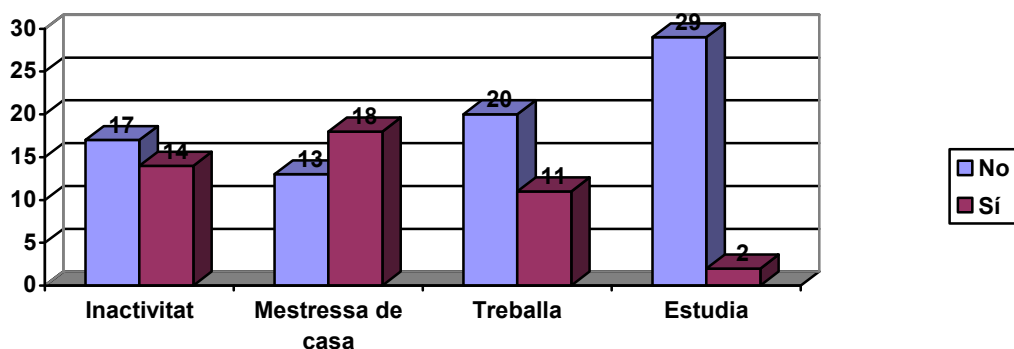
Del gairebé 30% de la mostra nascuda fora d'Espanya, un significatiu 22,6% de les denunciants porta més de 5 anys residint-hi, que representaria unes tres quartes parts de les nascudes fora del territori espanyol, enfront de les que porten menys de 5 anys de residència a Espanya (6,5% del total de les denunciants de la mostra).

Nivell d'estudis

Destaca que més de la meitat de la mostra el nivell màxim d'estudis cursats, independentment que s'hagin finalitzat, ha estat l'ensenyança obligatòria (48,4%) o bé presenta una escolarització deficient (6,5%), entenent per aquest nivell analfabetisme o més d'un curs d'absència a l'escolarització primària. Amb estudis de grau mitjà (batxillerats i formació professional) són el 35,5% de la mostra i només un 9,7% tenen estudis universitaris.

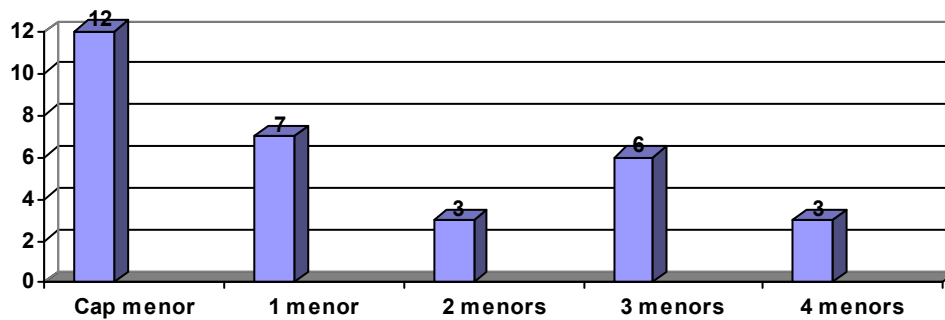
Situació actual

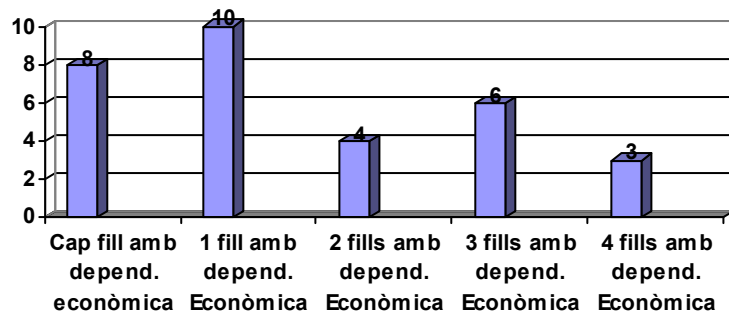
Quant a la situació actual de la denunciante, entesa com l'activitat principal de la usuària en el moment de l'exploració, destaca que un 45,2% no fa cap activitat concreta mentre que la resta o bé treballen com a mestresses de casa (un 58,1%), o bé treballen fora de casa, regularitzades o no, (35,5%) o bé estudien (només un 6,5%) o bé fan diverses de les anteriors activitats esmentades alhora. Cal tenir en compte que les categories no són excloents mútuament i una mateixa persona pot estar en més d'una categoria.

Menors que conviuen al domicili

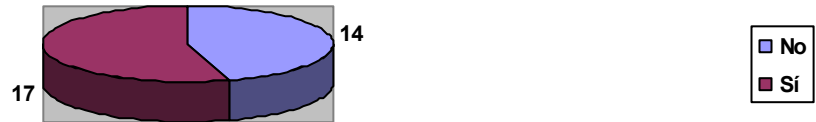
Més del 60% de les denunciants informen que conviuen amb menors, fills propis o no, al domicili familiar.

Fills que depenen econòmicament de la denunciante

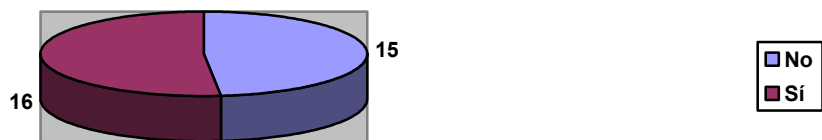
Gairebé $\frac{3}{4}$ parts de la mostra (74,2%) tenen fills propis que depenen econòmicament de la denunciante.

Contacte amb serveis socials

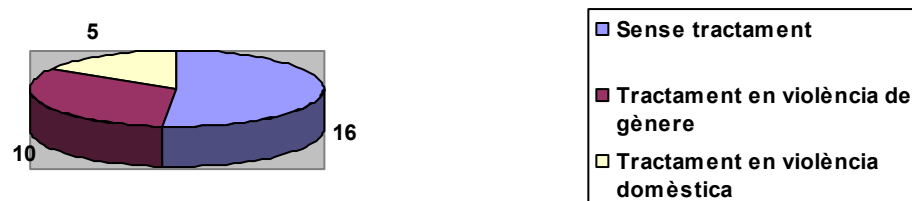
Destaca que més de la meitat de les denunciants han informat tenir contacte amb serveis socials d'atenció primària per qualsevol causa, en qualsevol moment de la seva vida, dada que pensem que és molt significativa quant al retrat socioeconòmic de la nostra mostra.

Tractament psicològic i/o farmacològic

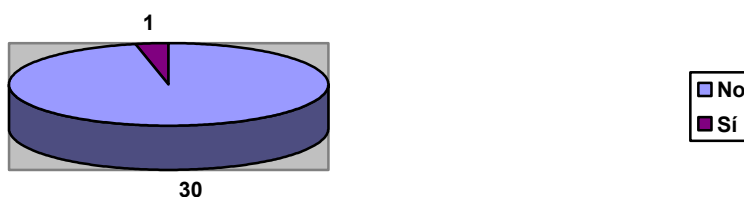
Més de la meitat de la nostra mostra està efectuant o ha efectuat un tractament psicològic i/o farmacològic no específic en violència domèstica o de gènere.

Tractament específic en violència domèstica o de gènere

Gairebé la meitat de les denunciants han informat que està seguint o ha seguit un tractament específic en violència domèstica o de gènere (considerant-se tractament a partir dels 3 mesos d'assistència), mentre que l'altra meitat (51,6%) no ha seguit cap tipus de tractament específic en violència ni domèstica ni de gènere.

Antecedents abús / dependència toxicològica

Només en un sol cas, la denunciada complia criteris d'abús o dependència de qualsevol substància tòxica, segons DSM-IV-TR.

Antecedents judicials com a encausada

La gran majoria de dones (90,3%) no referien haver tingut antecedents com a imputada en qualsevol tipus de causa penal, inclosa la jurisdicció de menors.

Antecedents de violència de gènere en la família d'origen

La gran majoria de les denunciades (81%) neguen haver presenciat violència de gènere entre els seus progenitors o persones de referència afectiva en la seva família d'origen.

Antecedents de presenciar maltractaments a la infància

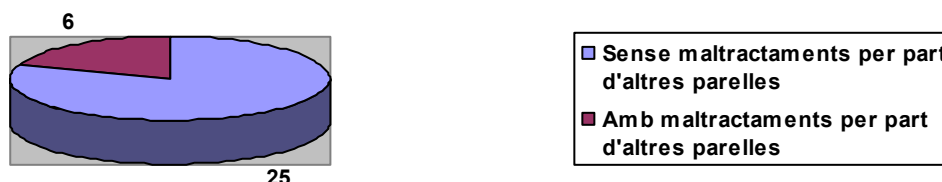
De la mateixa manera que a la variable anterior, la gran majoria de les denunciants (81%) neguen haver presenciat qualsevol tipus de maltractament durant la seva infància cap a qualsevol altre membre del seu nucli familiar.

Antecedents de patir maltractaments en la infància

Gairebé un 30% de les denunciants informen que han patit maltractaments, de qualsevol tipus, durant la seva infància mentre que gairebé $\frac{3}{4}$ parts de la mostra no ho informen en aquest sentit.

Antecedents de maltractaments amb altres parelles

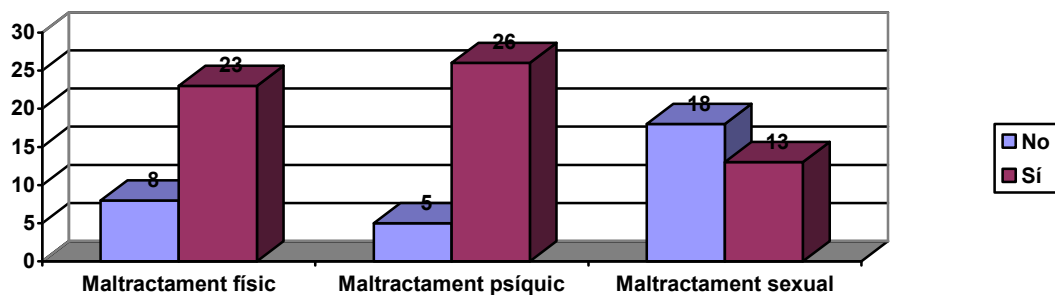
En un 19% dels casos les dones informen d'haver estat víctima de violència de gènere amb anteriors parelles al denunciat actual, freqüència baixa però que considerem molt significativa.

Relacions de parella sense maltractaments

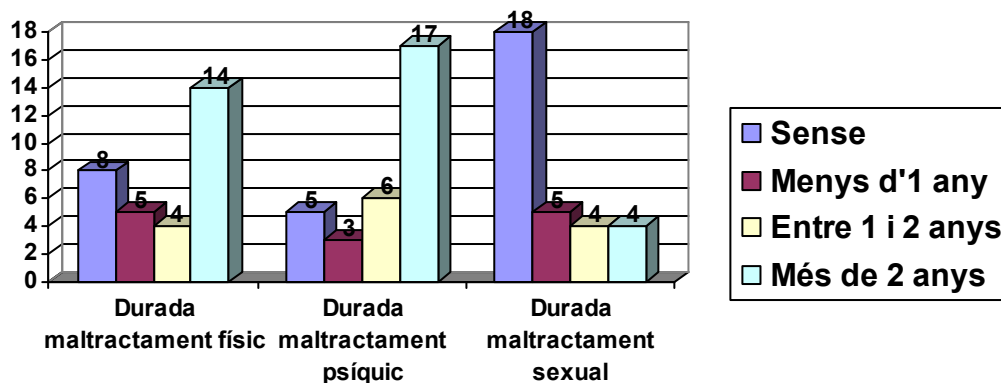
Gairebé la meitat de la mostra no ha tingut relacions de parella prèvies sense maltractaments (és a dir, dones sense l'experiència prèvia de relació de parella no violenta, bé perquè les anteriors també eren violentes o bé perquè no n'hi ha hagut d'anteriors) mentre que l'altra meitat (52%) sí que n'ha tingut (dones que sí que han viscut el que és tenir una relació de parella sense violència).

Tipus de maltractament denunciat

La majoria de la mostra denunciaven maltractaments psicològics (83,9%), seguits dels físics en un 74,2%, i els menys denunciats són els maltractaments sexuals tot i que representa un 41,9%. Cal tenir en compte que les categories no són mútuament excloents.

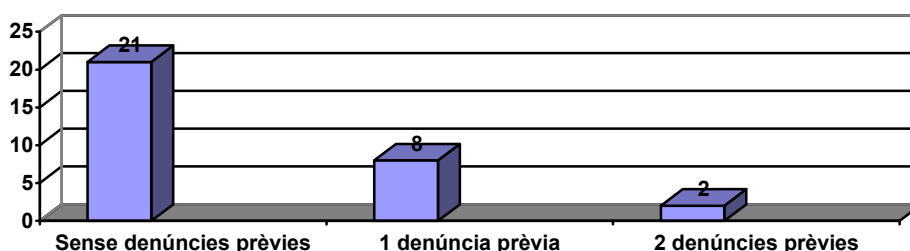
Durada del maltractament denunciat

Destaca que el tipus de maltractament que més es triga a denunciar és el psicològic on més de la meitat de la mostra (54,8%) està denunciant maltractaments de més de 2 anys.

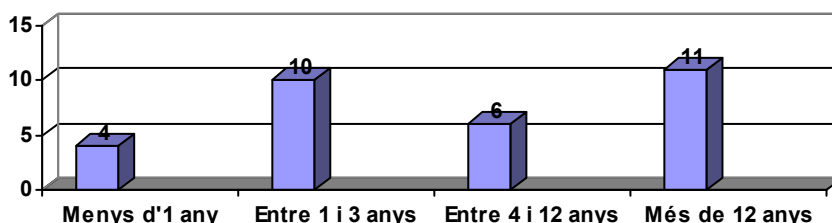
Seguidament els maltractaments físics denunciats de més de 2 anys també representen un significatiu 45,2% de la mostra i, per contra, el maltractament de tipus sexual, que és el menys present (58,1% sense maltractament sexual), però, quan es presenta es denuncia més ràpid.

Denúncies prèvies

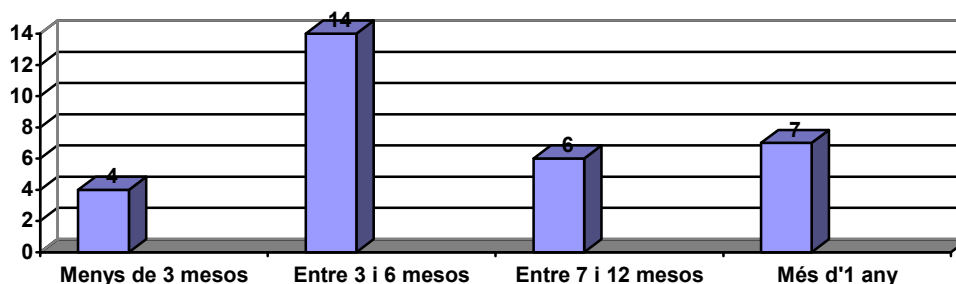
Només 1/3 de la mostra havia interposat denúncies prèvies a l'actual, amb la parella que motiva la denúncia actual, i en el cas dels 2/3 restants de la mostra és el primer cop que denunciaven maltractaments.

Temps transcorregut entre el maltractament i la interposició de la denúncia

Només el 13% de la mostra va trigar menys d'1 any a interposar la denúncia; un 51,7% de la mostra, entre 1 i 12 anys, i més d'1/3 de la mostra (35,5%) més de 12 anys, és a dir, en aquest últim percentatge estaríem parlant de maltractament de llarga durada.

Temps transcorregut entre la denúncia i l'entrevista a l'EAT

El temps transcorregut entre la interposició de la denúncia i l'entrevista per part de l'EAT és molt variable i poden influir-hi diverses variables: temps en què el jutjat triga d'oficiar la nostra intervenció, càrregues de feina de l'EAT en qüestió, disposició temporal de la denunciante, etc. Així trobem que més de la meitat de la mostra és entrevistada abans dels 6 mesos des de la interposició de la denúncia (12,9% en menys de 3 mesos i 45,2% entre 3 i 6 mesos), un 19,4% entre 7 i 12 mesos i un 22,6 % a partir de l'any de la interposició de la denúncia.

Així, generalitzant, i sense pretensió de resultar exhaustius, de les dades anteriorment exposades es pot extreure que el perfil tipus de les dones incloses a la nostra mostra és el següent:

Les dones objecte del nostre estudi són majoritàriament nascudes a Espanya i resideixen en la província de Barcelona, amb una edat mitjana d'entre 30 i 40 anys.

Tenen un nivell d'estudis que es correspon amb l'ensenyament obligatori (ESO-EGB) i la majoria estan ocupades com a mestresses de casa.

La majoria tenen fills al seu càrrec que resideixen en el mateix domicili i que en depenen econòmicament.

Han tingut contacte amb serveis socials en algun moment de les seves vides i la majoria han seguit tractaments en salut mental, tant de tipus general (psicològic i/o farmacològic) com específics en violència domèstica o de gènere.

No tenen antecedents toxicològics ni judicials com a encausades.

La majoria de les dones no han presenciats ni han patit maltractaments a la infantesa, i tampoc no han patit maltractaments d'altres parelles.

Respecte del tipus de maltractament, la majoria esmenten haver patit maltractaments tant físics com psicològics, mentre que la presència de maltractaments sexuals és més minoritària. La duració del maltractament ha estat superior a dos anys, tant en els de tipus físic com en els de tipus psicològic, mentre que en el de tipus sexual ha estat inferior a un any.

La majoria de les dones no esmenten denúncies prèvies a l'actual, van trigar majoritàriament entre quatre i més de dotze anys per interposar la denúncia actual (amb un significatiu percentatge de dones que van trigar més de dotze anys) i només van transcórrer entre tres i sis mesos entre la denúncia i l'entrevista a l'EAT penal corresponent.

5.5 Recollida de la informació

Des de les ciències socials en general s'està vivint en les últimes dècades un gran procés de transformació en relació amb les diferents metodologies d'investigació. Això ha suposat en algunes àrees d'estudi un apropament als corrents més humanistes tant des del punt de vista epistemològic com metodològic i teòric. Aquesta perspectiva dels processos

d'investigació en ciències socials comporta necessàriament una concepció de l'ésser humà amb tota la seva subjectivitat.

En el nostre projecte de recerca, acceptem així la necessitat de tenir en compte a l'individu i el seu relat amb tota la seva subjectivitat, sense perdre de vista la necessitat i la demanda des de l'àmbit de la psicologia forense, d'acostar-se al màxim nivell d'objectivitat o de capacitat de decisió per satisfer les demandes que arriben al professional de la psicologia en l'àmbit judicial i en concret de la credibilitat i la violència de gènere.

La recollida de dades en el nostre projecte, com en la nostra feina diària, es fa mitjançant l'entrevista. Però es tracta d'una entrevista en què, a l'estil d'allò que en ciències socials anomenaríem **mètode biogràfic**, demanem al subjecte que ens expliqui un fragment molt concret de la seva vida. Amb aquesta metodologia de treball, s'incideix en la importància del subjecte com a individu únic i sobre el cas per cas, buscant de cop aspectes que coincideixen o diferencien els relats per tal de buscar allò que ens ha de permetre discriminar de manera més efectiva entre el que ha estat viscut realment o el que pot ser fruit de la fantasia o la voluntat de transformar la realitat.

S'acorda en definitiva com a metodologia d'intervenció comuna per la recollida de dades de cada subjecte:

- *Una primera entrevista* de recollida de dades anamnèstiques i sociodemogràfiques amb les quals després treballarem. Respecte a l'avaluació de les 5 hipòtesis del GAT-VIG:
- Competència de la dona per declarar
- Garantia d'un record original i viscut
- Contrast amb altres declaracions
- Credibilitat narrativa, aplicant els criteris VIG
- Compatibilitat de la dinàmica relacional i avaluació de trastorns o símptomes clínics

El punt 1r i 2n i la primera part del 5è –compatibilitat de la dinàmica familiar– s'aborda a la primera entrevista, conjuntament amb les dades anamnèstiques. L'apartat 4t –aplicació dels criteris VIG– i la segona part de l'apartat 5è –avaluació de trastorns o símptomes clínics– s'explora a la segona entrevista. Finalment, l'apartat 3r es fa al final de tot el procés.

Els aspectes a avaluar en cada apartat són els següents:

- Disminució psíquica, trastorns psicòtics i estats d'afectació emocional greu que comprometen la competència per declarar.
- Assistència prèvia de la dona a tractament psicològic, amb especial incidència a teràpies de grup, convivència en cases d'acollida, i la seva durada. Existència d'un llenguatge excessivament tècnic o terapèutic i tot tipus de coneixements adquirits que contaminin el record. Coneixement de persones properes amb experiència de violència.

En una segona entrevista s'exploraran aspectes sobre la història de la relació de parella, els fets denunciats i afectació psicològica que en deriva o les possibles seqüeles. Al final

d'aquesta entrevista, o en una tercera si s'escau, s'administraran una sèrie de proves psicomètriques:

- MCMI-III – Inventari clínic multiaxial de Millon
- SCL-90-R – Qüestionari de 90 símptomes de L.R. Derogatis
- Opcionalment es podran administrar les proves MMPI-2, TONI-2 i WAIS III.

La totalitat de la segona entrevista és gravada amb àudio, amb la signatura prèvia del consentiment informat per part de la usuària (vegeu l'annex 1). D'altra banda, s'acorda una instrucció comuna per part de tots els membres de l'equip investigador a l'hora de preguntar pel relat de violència de gènere, atès que resulta molt important el fet de garantir l'obtenció de relats oberts i no fer, per contra, preguntes que busquin les variables. També es considera molt important el fet de cenyir-se al relat de manera literal, prenent així gran rellevància les transcripcions que cada tècnic elaborarà per evitar el màxim els nivells d'inferència i atribucions subjectives.

Les dades obtingudes per aquest estudi seran tractades segons la Llei orgànica de protecció de dades.

5.6 Transcripcions

Tal com hem avançat anteriorment, per tal de mantenir la literalitat en les transcripcions, els membres de l'equip investigador enregistren les entrevistes en format d'àudio, per posteriorment fer una fidel transcripció de tot el contingut de la gravació.

Les transcripcions comporten una mitjana de 9 hores de treball per entrevista amb un percentatge de 20 pàgines per relat. Per tal de facilitar i agilitar el treball de transcripció es facilita als tècnics el programari traductor d'àudio *Dragon Naturally Speaking. Medical Transcription, Voice Recognition Software and Legal Transcription*.

Tot i que possiblement aquesta ha estat una de les tasques més àrdues de tot el procés i que més hores de treball han suposat per al conjunt dels investigadors, sense cap mena de dubte ha aportat una sèrie de valors i oportunitats al llarg de tot el procés de recerca:

- S'ha pogut garantir al màxim la literalitat del relat dels subjectes entrevistats.
- S'han eliminat o s'han reduït al màxim les inferències o interpretacions subjectives sobre el relat per part dels tècnics, aspecte molt important tenint en compte el gran nombre d'entrevistadors mobilitzats per a aquest projecte.
- S'ha pogut controlar al màxim la consigna d'obtenir relats oberts i evitar en la mesura del possible fer preguntes que busquin les variables de l'instrument de mesura.
- Addicionalment, també es recollirà, en cas de ser considerat important, tota aquella informació que va més enllà de la mera expressió oral, és a dir, els silencis, dubtes, expressió d'emocions lligades al contingut d'allò dit, etc.

5.7 Puntuació de l'instrument

S'elaboren unes plantilles per al repartiment de casos als tècnics (vegeu l'annex 4) amb l'objectiu que la valoració entre jutges sigui feta de manera equilibrada entre els diferents membres de cada equip i per tal d'evitar també possibles vicis en la categorització dels criteris.

Les plantilles estan dissenyades en un principi per fer 2 casos com a referent i 2 com a coreferent, amb la qual cosa es començaria amb l'objectiu d'obtenir uns 34 casos a tot Catalunya.

Una altra mesura dissenyada que aniria en la direcció d'evitar al màxim la contaminació per part de l'entrevistador i garantir així una major objectivitat en les puntuacions de l'instrument seria que l'entrevista (o la seva transcripció) efectuada per un professional, seria puntuada per altres dos professionals aliens al cas.

En relació amb la puntuació de l'instrument, s'han tingut en compte també les següents consideracions:

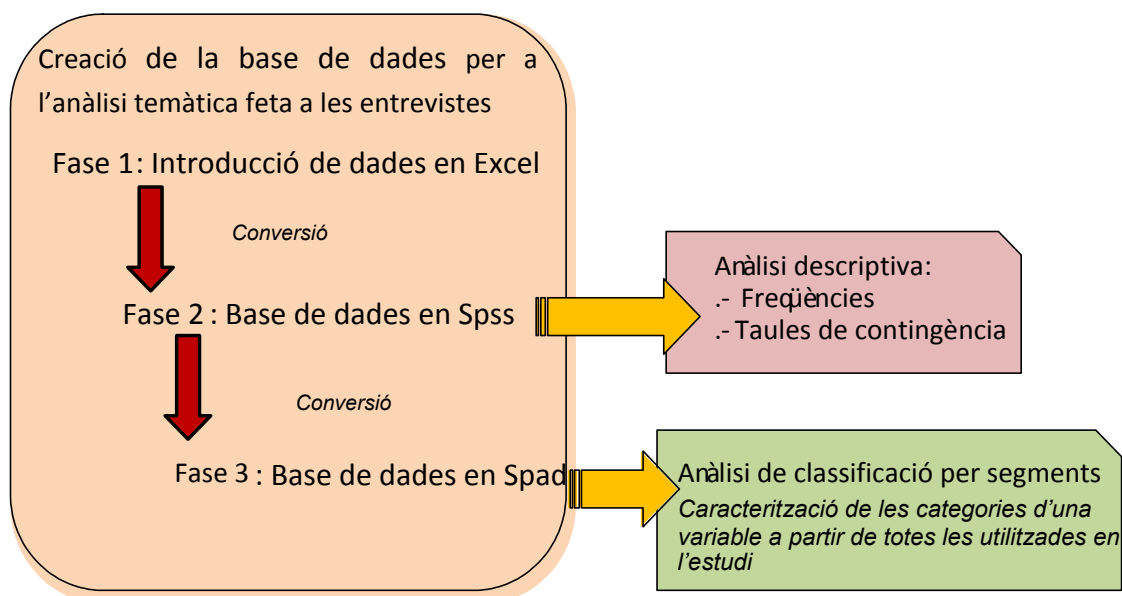
- S'acorda que es tindrà en compte també per a la puntuació de l'instrument el relat obtingut arran de les preguntes fetes, sempre que es consideri que no condicionen el relat de la persona entrevistada.
- Tot i que el relat hagi estat obtingut a partir de moltes preguntes i no estiguem davant d'un relat ininterromput sinó de diversos relats lliures, es consideraran igualment si les preguntes efectuades són facilitadores i no suggestives a l'hora de valorar el criteri 1 de l'instrument: discontinuïtat narrativa.
- S'acorda també que en els casos en què aparegui el dubte de presència o absència d'un criteri, se'n registrarà sempre l'absència.
- En el mateix sentit, si en la puntuació efectuada amb el sistema d'interjutges, un dels dos membres hi registra absència, l'acord final serà absència del criteri.
- Per tal d'agilitar el ritme d'anàlisi de casos i introduir canvis i/o correccions en el procés de recerca es té en compte la conveniència de fer la valoració de l'instrument a mesura que es van llegint els relats.
- Es recorda insistentment la necessitat de reduir al màxim les inferències efectuades per l'equip investigador i cenyir-se al relat escrit.
- Precisament de l'exercici d'aplicar l'instrument i de la possibilitat d'una interpretació subjectiva sorgeix la necessitat de perfilar més acuradament determinats criteris. Per exemple, s'acorda que el criteri 10 de percepció de la intensitat és un aspecte perifèric que es valorarà durant el relat; s'observa que les variables 4, 5 i 13 per a represàlies, autoimposició i intimitat del secret i estratègies de supervivència poden ser puntuades en una mateixa frase; i es fa especial èmfasi en la necessitat d'avaluar el criteri 6 indefensió tenint en compte els aprenentatges vitals (experiències vitals familiars, anteriors parelles) que hagin pogut influir en aquest tret específic (per veure la definició dels criteris us remetem a l'annex 3).

5.8 Introducció a la base de dades

Una vegada obtinguda la informació s'elabora una base de dades informatitzada a mida dels nostres objectius per tal introduir les dades dels diferents subjectes entrevistats i de les diferents valoracions de relats portades a terme pels tècnics.

El motiu de la base de dades o la seva justificació ve determinada per la necessitat d'anàlisi quantitatiu respecte a la presència o absència dels ítems temàtics explorats, així com, la facilitat de creació de puntuacions (puntuació total i parcials de cada bloc temàtic). Finalment, el fet de tenir una base informatitzada ens permet desenvolupar anàlisis més sofisticades com és la que s'ha utilitzat amb el programa Spad.

Procés d'anàlisi de la informació obtinguda

5.9 Planificació i recursos

Tal com hem descrit en els apartats 8.4 i 8.5.1, per tal d'aconseguir els objectius proposats en el nostre projecte es va dissenyar un procediment de treball dut a terme en diverses fases, d'acord amb una temporalització i una distribució de tasques concreta.

Cal dir que el pla de treball temporalitzat, des de la data d'inici del grup fins al lliurament de la memòria actual, ha estat modificat al llarg del temps ampliant certs terminis ateses les dificultats en la selecció de la mostra esmentades anteriorment.

En relació amb els recursos disponibles per al projecte de recerca, han estat els següents:

- L'equip humà format per la totalitat dels psicòlegs dels equips d'assessorament tècnic penal dels quatre territoris, Barcelona, Tarragona, Lleida i Girona.

- La col·laboració de l'especialista del **CEJFE - Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada, Antoni Ruiz**, principal referència per a totes les qüestions de disseny de la base de dades i anàlisi estadística.
- La disponibilitat d'un espai físic i temporal per dur a terme les reunions presencials periòdiques.
- La disponibilitat de la plataforma virtual **e-Catalunya**, amb les possibilitats d'arxiu de documents, eina de comunicació entre els tècnics, etc.
- L'eina **googledocs**, amb la qual s'han pogut treballar documents en línia, de forma col·laborativa, com ara la present memòria o la categorització de les variables de l'instrument.
- Material tècnic facilitat pel nostre Departament i el Centre d'Estudis Jurídics, com ara els ordinadors, l'accés al web o la disposició de gravadores de veu digitals per tal d'enregistrar les entrevistes.
- L'accés al programari traductor d'àudio Dragon Naturally Speaking. Medical Transcription, Voice Recognition Software and Legal Transcription.

6. Resultats

A continuació es presenten els resultats obtinguts en tres apartats diferents:

- En un primer apartat es fa una valoració global de com han respost els diferents criteris de l'instrument als relats de la nostra mostra.
- En un segon apartat es presenten els resultats més rellevants dels creuaments d'aquelles variables i criteris de l'instrument que s'ha trobat que tenen relació entre si.
- Finalment, es presenten els resultats en forma d'agrupació de protocols ja que per tal d'obtenir determinats *perfils narratius* hem utilitzat un altre tipus d'anàlisi, que té en compte totes les variables recollides en l'estudi i va a la recerca de conjunts de variables que configuren grups segons una variable de categoria.

6.1 Valoració global de l'efectivitat de l'instrument GAT-VIG-R

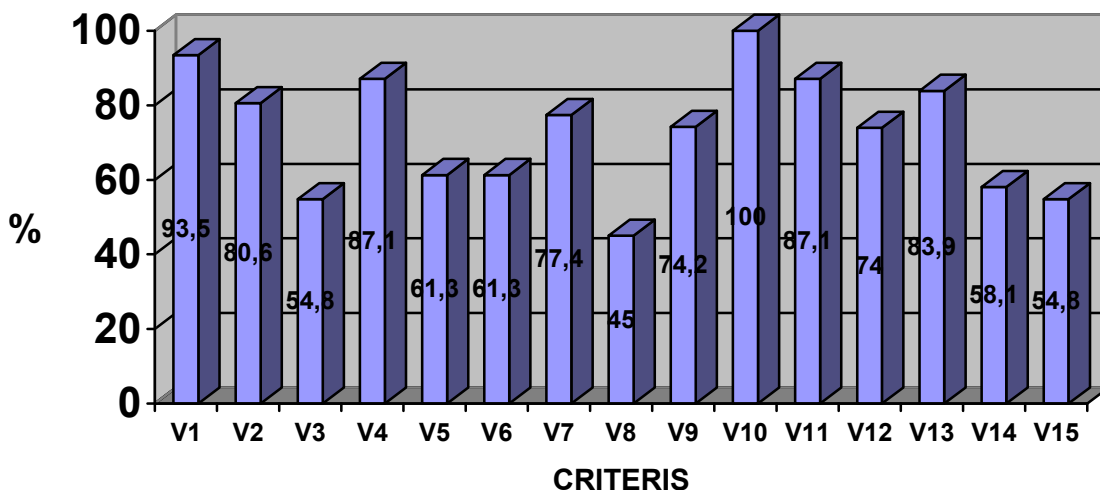
Si comprovem els percentatges del gràfic de la pàgina següent, en el qual es reflecteixen els percentatges de presència de cada criteri de l'instrument en la mostra utilitzada, es pot constatar que, dels quinze criteris, nou estan presents en més del 70 % dels casos. En els sis criteris restants (amb l'única excepció del criteri V8) observem que sempre es hi ha un major percentatge de presència que d'absència, amb diferències mínimes de 10 punts.

D'aquestes dades podríem extreure la conclusió que els criteris de l'instrument, considerats de forma global, funcionen raonablement bé per detectar els casos de violència de gènere versemblants i dels quals es disposen d'evidències addicionals al mateix testimoni de les víctimes, tot i que hi ha un grup majoritari de variables amb un major poder de discriminació (*criteris discontinuïtat narrativa, reproducció de converses, por a represàlies, ambivalència i ambigüïtat envers l'home, violència indirecte suscitant por i terror, evolució de la violència i progressió en l'asimetria de poder, control ampli masculí cognitiu-conductual, descripció contextualitzada de microviolències i estratègies de supervivència de la dona*) i un grup

minoritari amb menor poder de discriminació (*detalls estranys, autoimposició i intimitat del secret, indefensió, relat inhibít amb vergonya i correccions espontànies*).

Finalment, trobem un criteri (*dualitat de la conducta domèstica / aparença social de l'home*) que no discrimina adequadament, fet pel qual s'obté un menor percentatge de presència que d'absència en els protocols de la mostra. El resultat obtingut en aquest criteri pot guardar relació amb les característiques predominants de les dones de la mostra utilitzada, com s'explica en propers apartats.

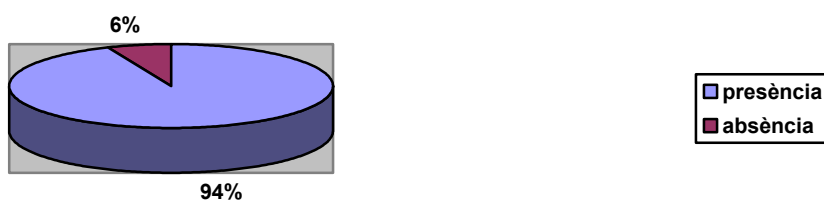
PRESÈNCIA DE CADA CRITERI DE L'INSTRUMENT GAT-VIG-R A LA MOSTRA

Criteri	Denominació
V1	Discontinuitat narrativa
V2	Reproducció de converses
V3	Detalls estranys
V4	Por a represàlies
V5	Autoimposició del secret
V6	Indefensió
V7	Ambivalència i ambigüitat envers l'home
V8	Dualitat conducta domèstica/social home
V9	Violència indirecta suscitant por i terror
V10	Evolució violència i progressió en l'asimetria de poder
V11	Control ampli masculí cognitiu conductual
V12	Descripció contextualitzada de microviolències
V13	Estratègies de supervivència de la dona
V14	Relat inhibít amb vergonya
V15	Correccions espontànies

6.2 Resultat de les freqüències d'aparició dels criteris de l'instrument

V1 - Discontinuitat narrativa

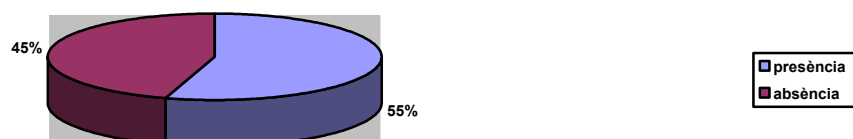
El 93,5% dels relats compleixen el criteri de discontinuïtat narrativa.

V2- Reproducció de converses

El 80,6 % dels relats compleixen el criteri de reproducció de converses.

V3 - Detalls estranys

Observem que en el 54,8% dels relats trobem la presència de detalls estranys.

V4 - Por a represàlies

Puntuació total

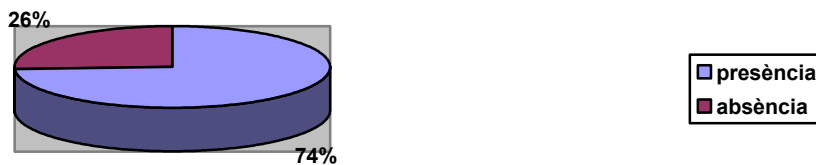
En la gran majoria dels casos analitzats (87 %) es compleix el criteri global de por a represàlies per part de la parella.

V4.1 Amenaces explícites de l'home

Troblem present aquest subcriteri en el 77% dels relats analitzats.

V4.2 Previsions efectuades per la dona

De forma molt semblant al subcriteri anterior, en aquest cas també trobem present aquest subcriteri en un 74 % dels relats obtinguts. Els dos subcriteris es troben presents, doncs, en una proporció similar en la mostra analitzada, contribuint amb la mateixa influència en la puntuació total del criteri.

V5 - Autoimposició i intimitat del secret

Puntuació total

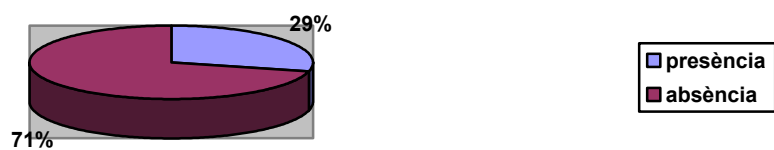

En un 61,3% dels relats es compleix aquest criteri de forma global.

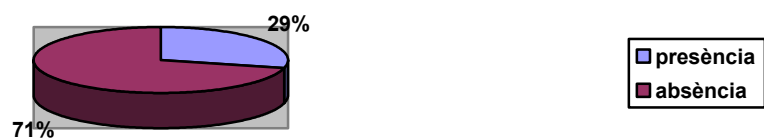
V5.1 Autoimposició i intimitat del secret: no verbalització dels maltractaments

V5.2. Autoimposició i intimitat del secret: ocultar els maltractaments

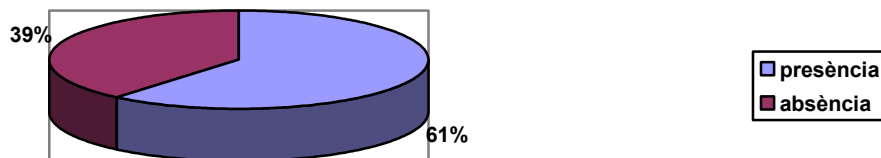

V5.3 Autoimposició i intimitat del secret: obligació a la víctima de mantenir les formes

V6 - Indefensió

En un 61,3% dels relats de la mostra es troba present aquesta variable.

V7 - Ambivalència i ambigüitat envers l'home

Puntuació total

En un 77,4 % dels relats es compleix aquest criteri de forma global.

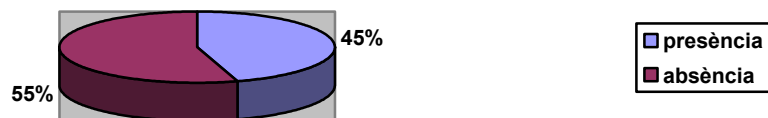
V7.1 Ambivalència i ambigüitat envers l'home: pensament i emocions contràries positives i negatives referides a l'agressor:

V7.2 Ambivalència i ambigüitat envers l'home: conductes de signe contrari

V8 - Dualitat de la conducta domèstica / aparença social de l'home

En un 45 % dels relats es compleix aquest criteri.

V9 - Violència indirecta suscitant por i terror

Puntuació total

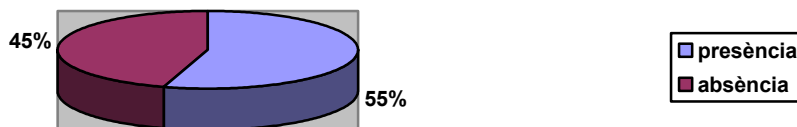

En un 74,2 % es compleix aquest criteri de forma global.

V9.1 Violència indirecta suscitant por i terror: contra mascotes

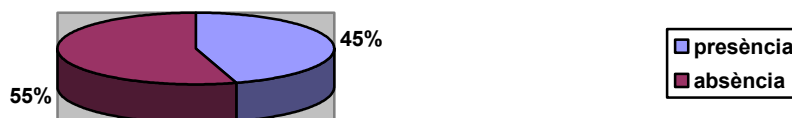
V9.2 Violència indirecta suscitant por i terror: contra objectes de la llar

V9.3 Violència indirecta suscitant por i terror: contra amics / coneguts / família extensa

V9.4 Violència indirecta suscitant por i terror: violència verbal contra amics / coneguts / família extensa

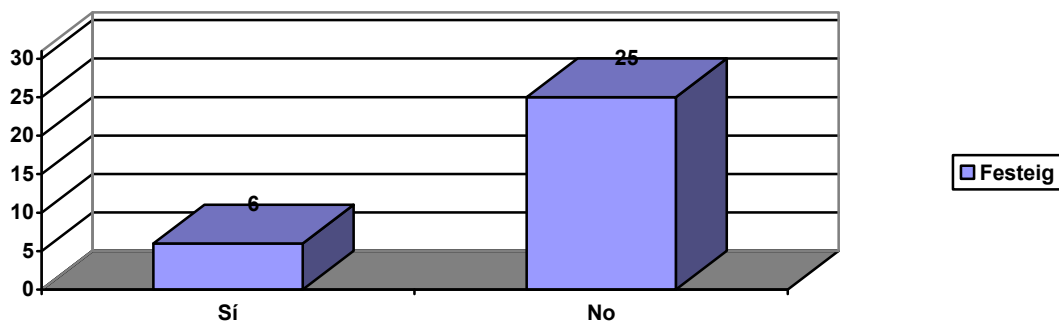

V10 - Evolució de la violència i progressió en l'asimetria de poder

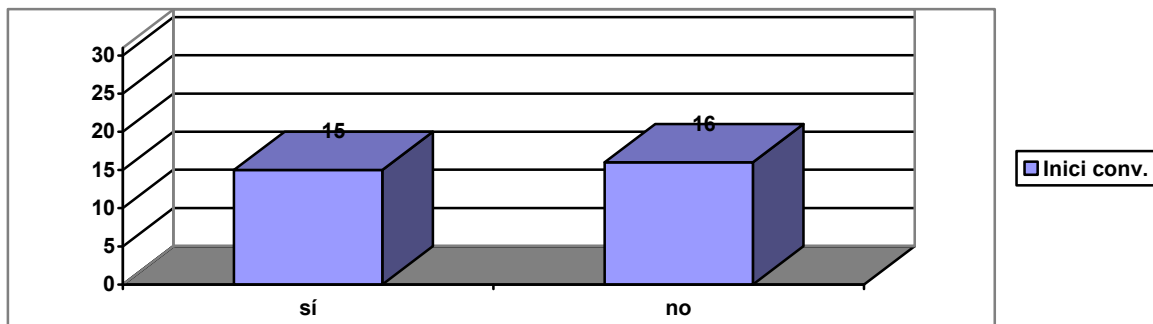
- Com és d'esperar, atès que és requisit de la mostra, el 100 % dels relats es compleix globalment aquest criteri.

Moment de l'inici de l'agressió:

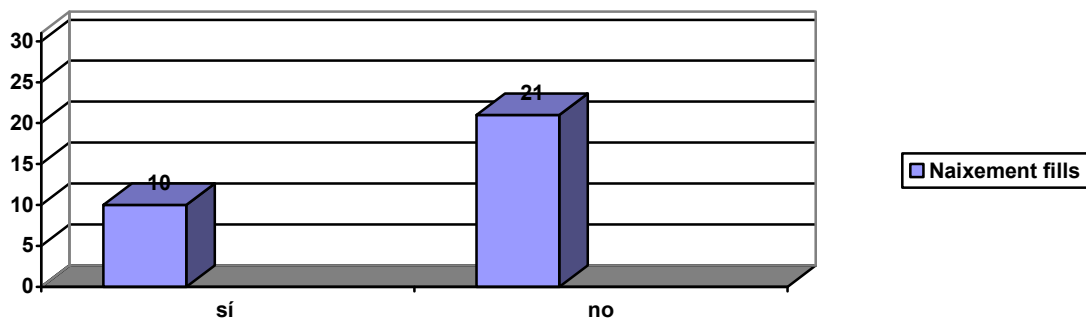
Festeig

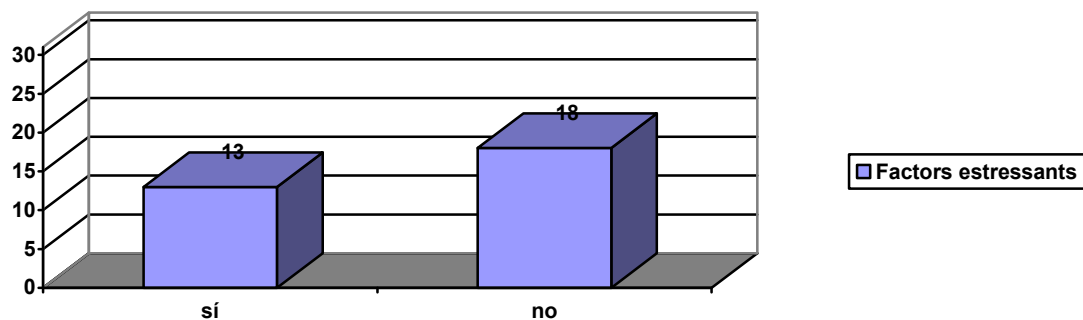
Inici de la convivència

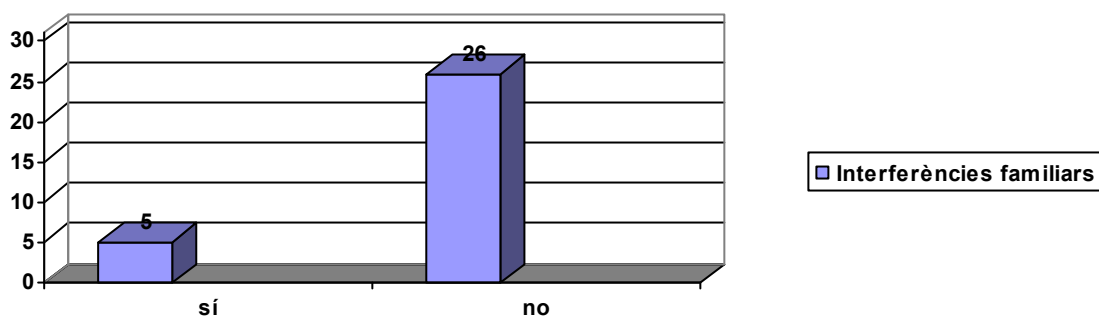
Naixement dels fills

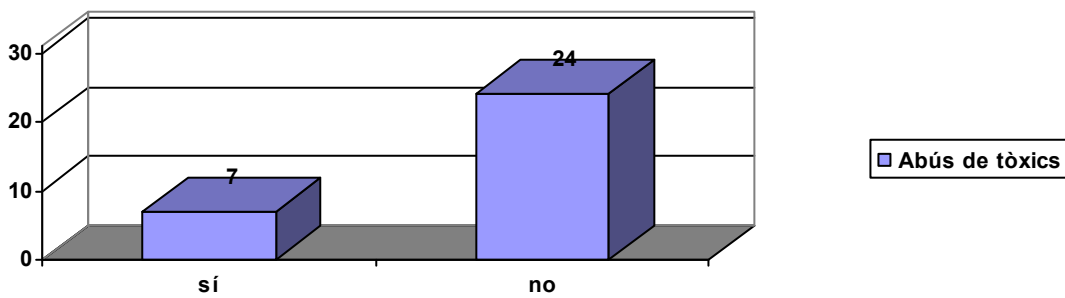
Factors estressants

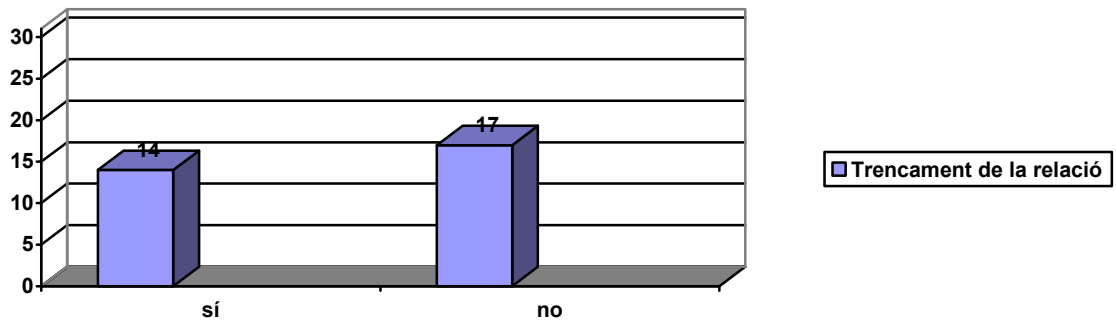
Interferències familiars

Abús de tòxics

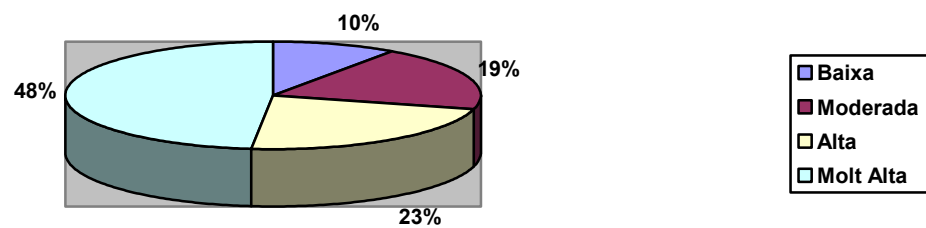

Trencament de la relació

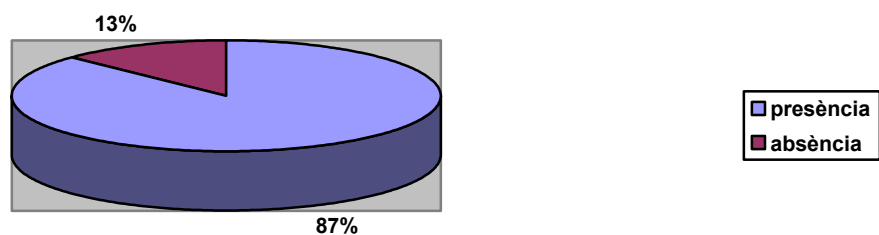

Percepció de la intensitat:

La percepció que té la denunciant de la intensitat de la violència presenta la següent distribució:

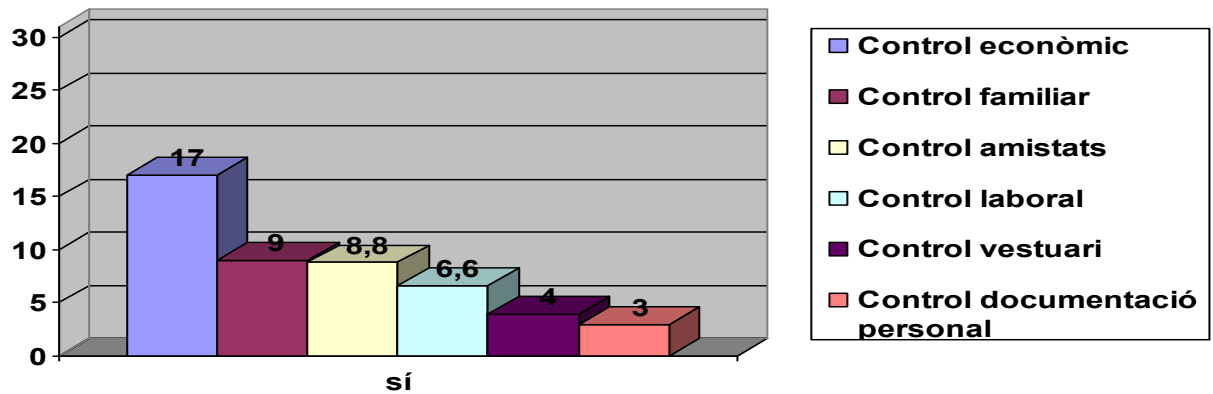

V11. Control ampli masculí cognitiu conductual: total

En un 87% dels casos es compleix globalment aquest criteri.

Control ampli masculí cognitiu-conductual: parcials

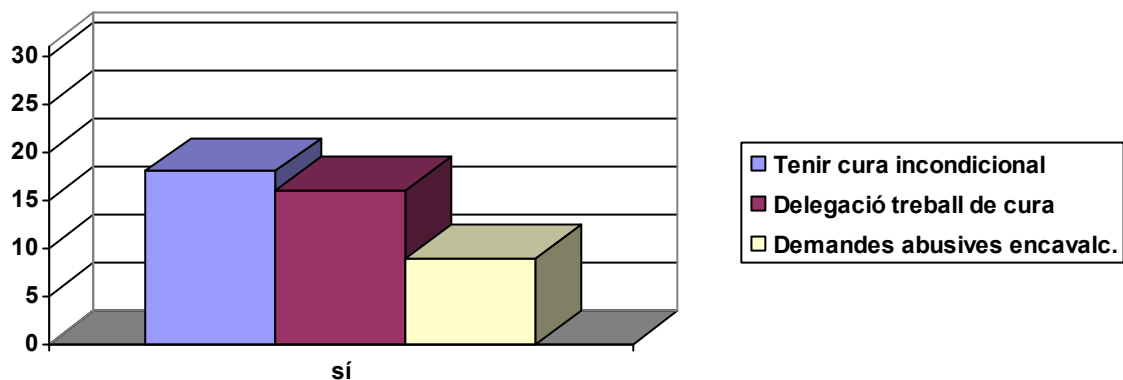
V12. Descripció contextualitzada de microviolències

Puntuació total

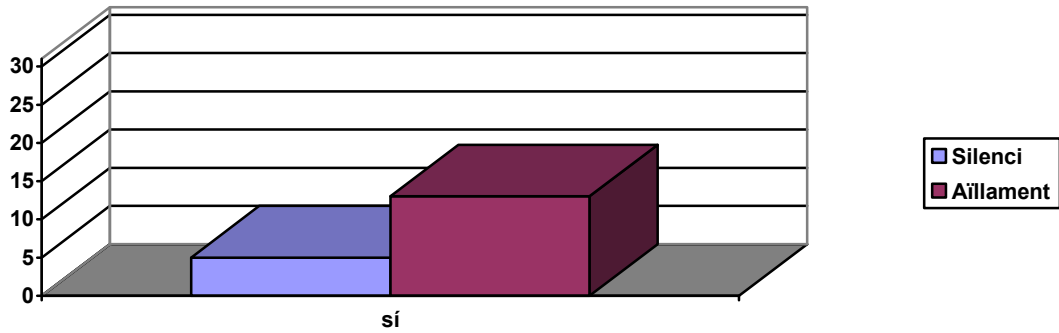

En un 74% dels relats es compleix globalment aquest criteri.

V. 12.1 Abús de la capacitat femenina de tenir cura:

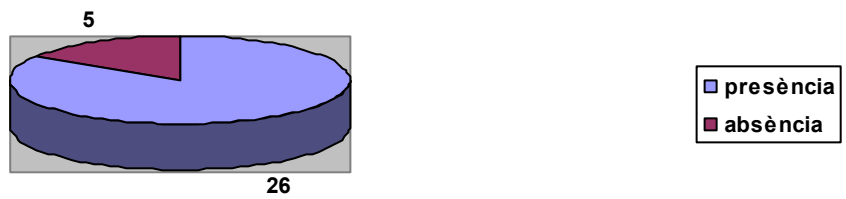

V. 12.2 Creació de falta d'intimitat:

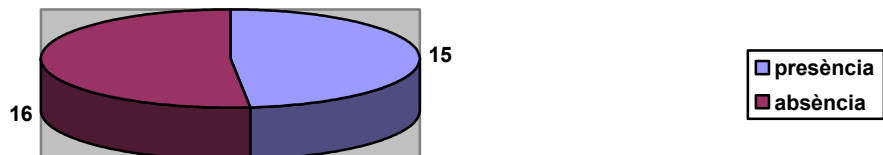
V13. Estratègies de supervivència de la dona

Puntuació total

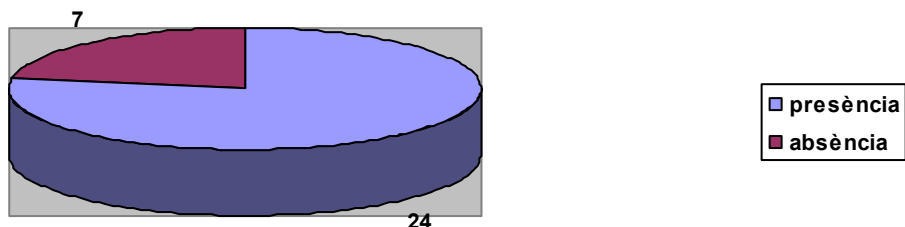
En el 83,9% dels relats analitzats, es troba present la variable *estratègies de supervivència de la dona*, contra un 16,4% en què no s'observa.

V. 13.1 Estratègies de supervivència de la dona: distorsions cognitives i dissociació

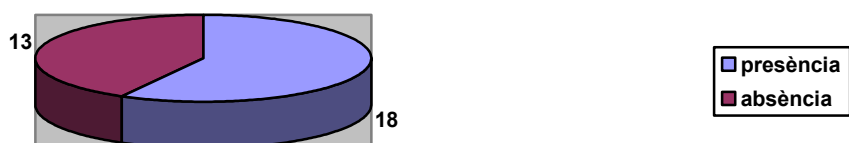

V. 13.2 Estratègies de supervivència de la dona: conductes que disminueixen una possible reacció violenta

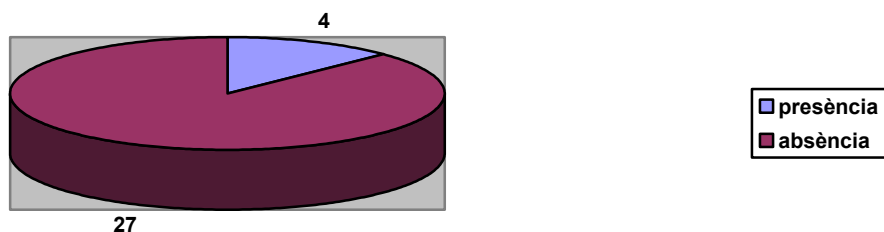
V14. Relat inhibit amb vergonya

Puntuació total

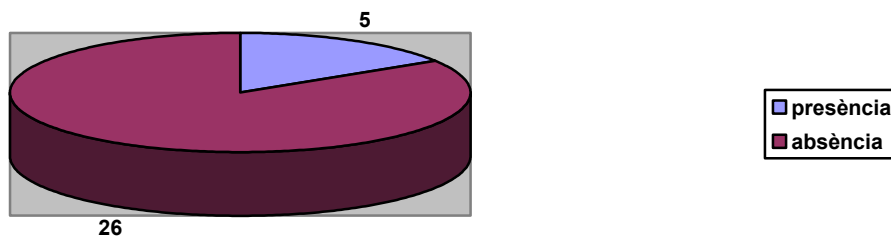

Quant a la variable *relat inhibit amb vergonya* el tant per cent de presència i absència és molt similar, d'un 58,1% i un 41,9% respectivament.

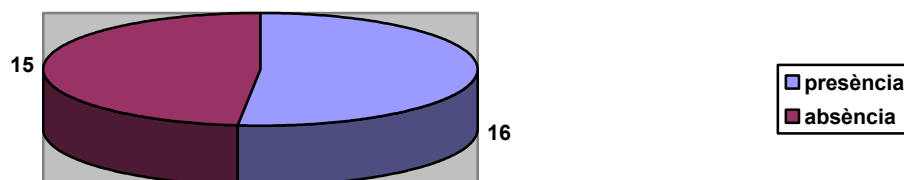
V14.1 Relat inhibit amb vergonya: dificultat per començar a verbalitzar els fets

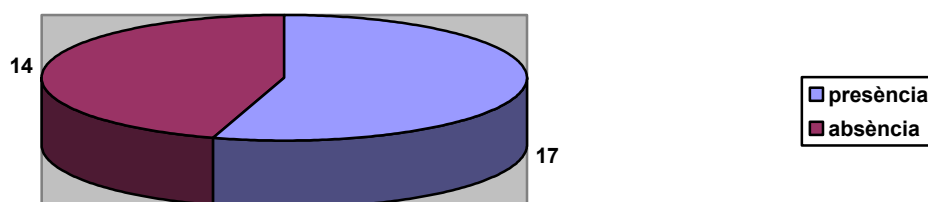
V14.2 Relat inhibit amb vergonya: des d'un inici del relat

V14.3 Relat inhibit amb vergonya: en moments puntuals

V15. Correccions espontànies

En relació amb l'última variable *correccions espontànies* tornem a trobar uns resultats molt similars entre presència (54,8%) i absència (45,2).

6.3 Resultats significatius dels creuaments dels criteris de l'instrument

Un cop feta una revisió dels resultats de les freqüències d'aparició dels criteris de l'instrument, vam decidir fer creuaments d'aquelles variables i criteris que l'equip investigador va pensar que podien trobar-se relacionades. A continuació es passen a comentar els creuaments de criteris significatius que es van obtenir:

- Estratègies de supervivència / autoimposició i intimitat del secret
- Autoimposició i intimitat del secret / por a les represàlies

- Por a represàlies / estratègies de supervivència
- Indefensió / por a represàlies
- Indefensió / estratègies a supervivència
- Discontinuitat narrativa / nivell d'estudis
- Maltractament psicològic / dualitat conducta de l'home

Estratègies de supervivència. Autoimposició i intimitat del secret. Por a les represàlies. Indefensió

Tal com es va detectar en la revisió i redefinició dels criteris de l'instrument, es produeix un encavalcament entre els següents quatre criteris: *estratègies de supervivència, autoimposició i intimitat del secret, por a represàlies i indefensió*.

Efectivament, es constata que aquests criteris correlacionen positivament entre si. Dos d'aquests, *por a represàlies i indefensió*, fan referència fonamentalment a vivències de temor; les altres dues, *estratègies de supervivència i autoimposició i intimitat del secret*, són criteris que registren el reconeixement de conductes d'autoprotecció de la dona que estarien en funció i/o directament influenciades per la vivència de temor que impliquen les dues primeres variables esmentades. Així doncs, es podria dir que la vivència de temor i la indefensió o creença de veure's incapaç de manejar o de resoldre la situació de violència, porten la dona a fer diferents canvis adaptatius o estratègies, ja sigui en l'esfera cognitiva, emocional i/o de conducta, que intenten assegurar la seva supervivència. En el mateix sentit, la mateixa vivència de temor faria que s'autoimposés el secret i no parlés a altres persones de la situació de violència a què es troba sotmesa.

Així, doncs, la correlació entre aquests quatre criteris ens podria indicar que les dones que aglutinen més vivències de temor i se senten més indefenses, serien les que mostrarien una tendència més marcada a manifestar conductes d'evitació (estratègies), i mantindrien més en secret la realitat violenta que estarien vivint.

Les estratègies de supervivència en aquest estudi les definim com conductes i accions que du a terme la dona per tal d'evitar i minimitzar el conflicte i les conductes violentes de l'home; pels resultats observem que aquestes estratègies no minimitzen el sentiment d'indefensió en la dona davant de les conductes violentes de l'home.

A continuació, s'exposen de manera detallada els resultats i la valoració dels creuaments de criteris de l'instrument que tendeixen a la relació (proves khi quadrat, no podem dir que siguin significatives a nivell estadístic, però sí que n'indiquen una certa relació).

Estratègies de supervivència / autoimposició i intimitat del secret

Estratègies de supervivència	Sense autoimposició i intimitat del secret		Autoimposició i intimitat del secret		Total n	%
	n	%	n	%		
No	4	80	1	20,0	5	100
Sí	8	30,8	18	69,2	26	100

A més estratègies de supervivència, més autoimposició i intimitat de secret: el fet de desenvolupar estratègies de supervivència podria afavorir la pseudoadaptació a la situació, minimitzant la vivència de perill. Les dones que han fet servir estratègies de supervivència tindrien una actitud i conducta que ocultaria la situació de violència.

Autoimposició del secret / por a les represàlies

Autoimposició i intimitat secret	Sense por a les represàlies		Por a les represàlies		Total n	%
	n	%	n	%		
No	4	33,3	8	66,7	12	100
Si	0	0	19	100	19	100

A més por a les represàlies, més autoimposició i intimitat de secret: les dones que tenen por a represàlies, tant a elles mateixes com als fills o altres persones significatives, tendeixen a ocultar els maltractes mantenint generalment les aparences amb vista a l'exterior.

Observem que no hi ha cap cas en què es produeixi conjuntament l'absència de por a les represàlies i la presència d'autoimposició d'intimitat i del secret; per tant totes les dones que tenen por a les represàlies s'autoimposarien mantenir, en general, en secret la realitat dels maltractaments.

Por a les represàlies / estratègies de supervivència

Por a les represàlies	Sense ús estratègies supervivència		Ús d'estratègies de supervivència		Total n	%
	n	%	n	%		
No	3	75,0	1	25	4	100
Si	2	7,4	25	92,6	27	100

Pel que fa al creuament entre les variables *por a les represàlies* i *estratègies de supervivència*, podem dir que quan la dona presenta por a les represàlies també tendeix a presentar estratègies de supervivència. Podem deduir que la por fa reaccionar la dona i facilitaria tota

una mena de canvis (de conducta, cognitius o emocionals) adreçats a minvar, reduir, esmorteir la violència, en suma a sobreviure dins la situació de violència en què es troba.

Indefensió / por a les represàlies

Indefensió	Sense por a represàlies		Por a represàlies		Total n	%
	n	%	n	%		
No	4	33,3	8	66,7	12	100
Sí	0	0	19	100	19	100

Aquest creuament mostra la mateixa tendència que l'anterior, és a dir, quan la dona presenta conductes d'indefensió també presentarà significativament més por a les represàlies de l'home. Aquesta impressió es veu reforçada per la constatació que no hi ha cap cas que presenti indefensió que no presenti també por a represàlies.

Indefensió / estratègies de supervivència

Estratègies de supervivència	Sense indefensió		Indefensió		Total n	%
	n	%	n	%		
No	4	80	1	20	5	100
Sí	8	30,8	18	69,2	26	100

Aquest creuament mostra la mateixa tendència però menys. La sensació o el convenciment en la dona que no pot fer res per canviar la situació en què es troba, convergeix en el mateix sentit amb les estratègies que posa en marxa per sobreviure a la situació de violència que viu, minimitzant així els danys resultants.

Discontinuitat narrativa / nivell d'estudis

Nivell d'estudis	Discontinuitat		Sense discontinuitat	
	n	%	n	%
ESO	15	100	0	0
Grau mitjà	10	90,9	1	9,1
Universitaris	3	100	0	0
Escolarització deficient	1	50,0	1	50,0
Total	29	93,5	2	6,5

La discontinuïtat narrativa és un criteri altament present en la mostra en general, dels resultats es podria inferir que el nivell d'estudis de la persona no interfereix en la discontinuïtat. En la mostra de dones amb escolaritat deficient, integrada per dues persones, una compleix aquest criteri i l'altra no, caldria veure amb una ampliació de mostra com es comporta aquest criteri.

Maltractament psicològic / dualitat conducta home

Maltractament psicològic	Sense dualitat		Dualitat		Total n	%
	n	%	n	%		
No	1	16,7	5	83,3	6	100
Sí	16	64	9	36	25	100

A més maltractament psicològic, menys dualitat de la conducta de l'home: aquesta última l'explicaríem des del punt de vista que, precisament atès que és una violència menys delimitada i més difusa, no hi ha la necessitat de l'home de *dissimular* socialment i mantenir una conducta davant els altres diferent que davant la dona. És una violència molt més arrelada i *costumista* un patró més cultural que sotmet la dona. La violència física, molt més evident i, alhora, menyspreada, sí que cal dissimular-la i aparentar davant els altres. En canvi, aquesta violència psicològica, és una violència *global* i àmplia, que apareix en els àmbits privat i públic.

6.4 Resultats per agrupació de protocols

Per tal d'obtenir determinats *perfils narratius* hem utilitzat un altre tipus d'anàlisi, que té en compte totes les variables recollides en l'estudi i va a la recerca de conjunts de variables que configuren grups segons una variable de categoria. En concret, hem utilitzat una anàlisi de classificació per segmentació amb variable de criteri mitjançant el programa Spad.

S'han establert, pel seu interès a priori, els següents perfils de protocols a analitzar, agrupats per:

Edat de les víctimes
País de naixement
Existència o no de violència física
Existència o no de violència psíquica
Existència o no de violència sexual
Temps del maltractament
Existència o no de denúncies prèvies a la parella actual
Existència o no d'indefensió
Existència o no de tractament psicològic-farmacològic
Existència o no de tractament específic en violència
Existència o no d'història de maltractaments a la infància
Existència o no de maltractaments per part d'altres parelles
Existència o no de relacions de parella prèvies sense maltractaments

A continuació s'exposen les característiques significatives de les diferents agrupacions de protocols efectuades.

6.4.1 Edat de la víctima

De 20 a 30 anys (n=5)

Moment de l'inici del maltractament durant el festeig

La majoria d'elles estudien

No hi ha microviolències, en concret, de la capacitat femenina de tenir cura dels vincles i de les persones

---

Hi ha conductes de control per part de l'home quant a les amistats de la dona

---

No hi ha presència de dualitat de la conducta social de l'home

---

Es descriu violència sexual

De 31 a 40 anys (n=16)

La majoria tenen menors que conviuen al domicili

La majoria tenen fills que en depenen econòmicament

Han tingut contacte amb serveis socials.

No hi ha la descripció de conductes de control masculí sobre les amistats i els horaris

---

Més de 40 anys (n=10)

No tenen menors al seu càrrec que en depenguin econòmicament

Fan un relat inhibít i amb vergonya

Descriuen conductes de control de la documentació per part de l'home

---

Quan els protocols són dividits per franges d'edat es pot observar com emergeixen variables i criteris coherents amb l'estil de vida de la dona a les diferents edats (ex. control d'amistats, violència sexual en les dones més joves).

6.4.2 País de naixement

Les dones nascudes a Espanya (n= 22) presenten un tipus de violència més indirecta per part de l'home, mentre que en les dones estrangeres (n=9) sovint l'home exerceix control sobre la seva documentació com a forma de sotmetiment de la seva parella. Es podria associar a les dones estrangeres un tipus de violència més primària (absència de violència indirecta) i amb un major nivell de control de la documentació per part de les seves parelles, probablement a causa de la seva situació administrativa al nostre país.

6.4.3 Violència física, psíquica i sexual

Tipus de violència	Sí	No
Violència psíquica	<ul style="list-style-type: none"> - n=26 - por a represàlies - estratègies de supervivència - tract. psicològic-farmacològic - no treballa 	<ul style="list-style-type: none"> - n=5 - no té por a represàlies - sense estratègies de supervivència - sense tract. psicològic-farmacològic - treballa
Violència física	<ul style="list-style-type: none"> - n=25 - més de 2 anys. de duració del maltractament - absència de conductes de control (vestuari, amistats i familiar) - no violència indirecta (mascotes) 	<ul style="list-style-type: none"> - n=6 - menys d'1 any de duració del maltractament - moltes conductes de control (vestuari, amistats i familiar) - violència indirecta (mascotes)
Violència sexual	<ul style="list-style-type: none"> - n=16 - percepció molt alta d'intensitat del maltractament - por a les represàlies, concretament, tenen por a les amenaces explícites de l'home - violència verbal de l'agressor vers amics, coneguts o família extensa - tractament específic de violència de gènere - té entre 20 i 30 anys - no hi ha descripció de microviolències - no hi ha dualitat de la conducta social de l'home 	<ul style="list-style-type: none"> - n=15 - percepció alta d'intensitat del maltractament - no té por a les represàlies, concretament, de les amenaces explícites de l'home - no violència verbal de l'agressor vers amics, coneguts o família extensa - sense tractament específic de violència de gènere - més de 5 anys de residència a Espanya - hi ha descripció de microviolències - hi ha dualitat de la conducta social de l'home

Una possible explicació que se'ns suggereix de les diferències en els protocols que presenten *violència física* dels que no la presenten, podria ser el fet que, en el cas de dones víctimes de violència física, a l'agressor ja no li calen les estratègies de control atès que les dones ja anticipen les seves pròpies conductes i les ajusten a les imposicions de l'agressor; o bé, que les pròpies dones minimitzin aquestes conductes de control enfront de les

agressions físiques, i deixen sense importància les primeres, les quals no apareixen en els seus relats (no vol dir necessàriament que no n'hi hagi en la realitat).

Quant a les diferències de les dones que denuncien *violència sexual*, són significatives l'absència de la dualitat de conducta en l'home (no canvia, per tant, el seu comportament en l'àmbit privat i públic) i l'absència d'indicadors de conductes de microviolència (d'exigir a la dona tenir cura incondicional en general). Sembla que, d'acord amb aquests resultats, la naturalesa d'aquest tipus d'agressió és de conductes d'una violència més primària, menys elaborada.

Finalment, cal assenyalar que vam adonar-nos que apareixien divergències quant al tipus de maltractament denunciat que inicialment ens constava a les dades sociodemogràfiques i el que posteriorment apareixia en els relats, i la dada més significativa és l'augment del maltractament de tipus sexual; n=13 o 41,9% en les dades sociodemogràfiques enfront del n=16 o 51,6% que en la posterior entrevista sobre la història de parella i dels maltractaments denunciats apareixia.

6.4.4 Temps de maltractament

Les dones que han patit una relació de *maltractament de menys d'1 any* de durada (n= 4), obtenen una elevada puntuació en l'instrument: de 10 sobre 15.

Del grup de dones que han patit una relació de *maltractament d'1 a 3 anys* (n= 10), totes treballen fora de casa. No hi ha cap referència de violència indirecta, és a dir, no informen d'haver percebut actes d'intimidació per part de l'home amb la finalitat d'atemorir-les per mitjà de violència indirecta, ja sigui física i/o verbal, contra altres persones, animals de companyia o objectes personals i de la llar.

De les dones que han patit una relació de *maltractament de 4 a 12 anys* (n= 6), algunes denuncien maltractament sexual i no s'observa presència de discontinuïtat narrativa en els seus relats.

Les dones que han patit una relació de *maltractament de més de 12 anys* (n= 11), descriuen microviolències, és a dir, pràctiques de dominació subtil en la vida quotidiana per part de l'home, assumides com a normals pels dos i que formen part de la dinàmica en la relació de la parella. En aquest grup de dones, es descriu l'abús que fa l'home de la capacitat femenina de tenir cura dels vincles i de les persones. Hi ha també una descripció de conductes de vigilància per part de l'home encaminades a controlar els àmbits laborals i familiars de la dona. Apareixen descripcions d'estratègies de supervivència per part de la dona consistents en canvis cognitius, emocionals i/o de conducta encaminats a garantir la seva supervivència física i emocional. Quant al curs dels relats dels fets, en aquest grup, apareixen correccions espontànies i el relat és evocat amb inhibició i amb vergonya. La puntuació de l'instrument és de 14 sobre 15.

Així doncs, veiem que tant les dones que han patit una relació de maltractament de curta durada com les que han patit una relació de maltractament de llarga durada, puntuen alt en l'instrument. Aquest fet, com veurem més endavant, no té a veure amb la duració de la

relació de maltractament sinó amb la manca d'història prèvia de maltractament (viscut o observat) com a antecedent (personal i/o familiar).

6.4.5 Existència o no de denúncies prèvies

S'han trobat les següents diferències entre les dones que no havien denunciat anteriorment la parella que motiva l'actual denúncia i les que sí que ho havien fet:

Amb denúncies prèvies (n=10)	Sense denúncies prèvies (n= 21)
Mencionen interferències familiars	No esmenten que hi hagi interferències familiars en la dinàmica de parella
	Situen el moment de la primera agressió en el començament de la convivència

Es podria pensar que, d'alguna manera, el fet que hi hagi interferències familiars podria afavorir que la situació de maltractament fos més accessible a l'entorn.

6.4.6 Presència o no d'indefensió

Indefensió (n= 19)	No indefensió (n= 12)
Moment de la primera agressió a l'inici de la convivència	Moment de la primera agressió no és a l'inici de la convivència
<ul style="list-style-type: none"> - Ampli control masculí tant a nivell: - econòmic (l'home aporta diners quan vol i sense regularitat) - familiar (control d'horaris) - laboral (control d'horaris, en el que sents, penses i fas, comunicació interpersonal) - en l'àmbit de les amistats (imposició de normes, control dels horaris, capacitat de presa de decisions) 	<ul style="list-style-type: none"> - No hi ha control masculí a nivell: - econòmic (l'home aporta diners quan vol i sense regularitat) - familiar (control d'horaris) - laboral (control d'horaris, en el que sents, penses i fas, comunicació interpersonal) - en l'àmbit de les amistats (imposició de normes, control dels horaris, capacitat de presa de decisions)
Por a les represàlies de les amenaces explícites que fa l'home	No té por a represàlies per les amenaces explícites que fa l'home
No verbalitza els maltractaments	Verbalitza els maltractaments
Percepció de la intensitat del maltractament molt alta	

Els resultats són coherents si pensem que com més control pateix i més por té la dona, més tendència a inhibir la conducta i que s'instauri finalment la indefensió, entesa com la creença que la dona no té cap control sobre la situació en què es troba, i que qualsevol acte que faci per evitar l'agressió és inútil.

6.4.7 Existència o no de tractament psicològic-farmacològic o específic en violència de gènere

Tipus de tractament	Sí	No
Psicològic-farmacològic	<ul style="list-style-type: none"> - situació actual: activa - maltractament psicològic - por a represàlies - estratègies de supervivència - sense control masculí - sense microviolències - sense autoimposició del secret 	<ul style="list-style-type: none"> - situació actual: inactiva - no maltractament psicològic - no por a represàlies - sense estratègies de supervivència - control masculí - microviolències - autoimposició del secret
Específic en violència de gènere	<ul style="list-style-type: none"> - maltractament sexual - sense relat inhibit amb vergonya 	<ul style="list-style-type: none"> - sense maltractament sexual - relat inhibit amb vergonya

Es podria deduir que les dones que fan un tractament psicològic o farmacològic no específic (n=16) presenten un malestar psicològic més gran i, consegüentment, sol·liciten una demanda d'ajut professional, vers les que no en fan (n=15). En la mateixa línia, les dones que sí que han seguit un tractament psicològic-farmacològic tenen por a represàlies per les amenaces explícites de l'home i posen en pràctica estratègies de supervivència que impliquen conductes que intenten minorar la violència de l'home i no oculten l'existència dels maltractaments.

Quant al tractament específic en violència de gènere, les dones que sí que han seguit aquest tipus de tractament (n=15) es diferencien de les que no l'han fet (n=16) en la presència de violència sexual. Es podria relacionar amb aquest grup de dones un tipus de violència més íntim i humiliant, que les fa adreçar-se a un tipus de tractament més específic.

6.4.8 Existència o no d'història de maltractaments a la infància

Quan comparem els grups de dones que informen *d'haver patit maltractaments a la infància, haver-los presenciats* o informen de la presència *d'antecedents de violència de gènere en la família d'origen*, trobem que són dones que tenen en comú el fet d'haver estat exposades des de la infantesa a la violència, com a experiència pròpia o per haver presenciats violència domèstica o de gènere. En els seus protocols no apareix la por a les represàlies i tendeixen a obtenir una **baixa puntuació** en l'instrument.

Aquestes dades suggereixen que aquest grup de dones, en haver estat exposat de forma precoç a experiències de violència directa o indirecta en el seu entorn familiar, presenten una habituació a la violència i poden percebre una situació de maltractament com un

esdeveniment normal o habitual, amb menys impacte emocional i possible minimització de la seva gravetat.

També cal tenir en compte que, aquesta exposició a la violència des de la infantesa, i l'impacte emocional d'aquestes experiències, pot afavorir la instauració de processos de dissociació emocional. Tots aquests factors podrien estar incidint en la manera com aquestes dones verbalitzen la seva experiència de maltractament.

6.4.9 Existència o no de maltractament per part d'altres parelles

S'han trobat diferències també entre els protocols de dones que sí havien tingut anteriors parelles que les havien maltractat i les que no havien tingut aquesta experiència que anirien en la mateixa línia que l'apartat anterior; les dones que han tingut anteriors parelles també maltractadores abans que la parella actual tendeixen a fer un relat dels fets que obtindria una més **baixa puntuació** en l'instrument, per tant un relat més desdibuixat.

Maltractament per part d'altres parelles (n=6)	No maltractament per part d'altres parelles (n= 25)
duració del maltractament actual: 1 a 2 anys	duració del maltractament actual: més de 2 anys
no descriuen microviolències	descriuen microviolències
relat amb presència de detalls estranys	relat sense detalls estranys
porten menys de cinc anys residint al nostre país	
baixa puntuació a l'instrument	alta puntuació a l'instrument

6.4.10 Existència o no de relacions de parella prèvies sense maltractaments

Relacions de parella prèvies sense maltractaments (n=16)	No relacions de parella prèvies sense maltractaments (n=15)
no treballa	treballa
violència indirecta	no violència indirecte
no han patit maltractaments a la infància	han patit maltractaments a la infància
moment maltractament: trencament relació	moment agressió: no en el trencament de la relació
Autoimposició del secret: no verbalització	No autoimposició del secret: verbalització
major ambigüitat i ambivalència afectiva respecte la seva parella	menys ambivalència afectiva envers les seves parelles
presència de dualitat en el comportament domèstic i social envers l'home	no presència de dualitat en el comportament domèstic i social envers l'home
ambivalència per part de l'home	no ambivalència per part de l'home
alta puntuació global a l'instrument	baixa puntuació global a l'instrument

Novament, l'experiència precoç de violència i la seva habitualitat en la seva història d'aprenentatges (no relacions de parella prèvies sense maltractaments+haver patit maltractaments a la infància), pot comportar que el relat de les dones presentin un perfil distintiu, amb menys ambigüitat i ambivalència envers les seves parelles, menys dualitat en el comportament dels homes i amb un tipus de violència més primària.

7. Conclusions

En relació amb la hipòtesi 1

- Hipòtesi 1: Confirmar que en la mostra de relats creïbles de violència de gènere s'obté una alta presència de criteris de l'instrument GAT-VIG-R.

Es confirma l'efectivitat de l'instrument GAT-VIG-R per detectar els relats creïbles de violència de gènere. Així, es pot constatar que dels quinze criteris seleccionats, nou estan presents en més del 70 % dels casos. En els sis criteris restants (amb l'única excepció del criteri V8) observem que sempre hi ha un major percentatge de presència que d'absència, amb diferències mínimes de 10 punts.

Tanmateix, observem que hi ha un grup majoritari de criteris amb un major poder de discriminació (criteris *discontinuitat narrativa, reproducció de converses, por a represàlies, ambivalència i ambigüitat envers l'home, violència indirecta suscitant por i terror, evolució de la violència i progressió en l'asimetria de poder, control ampli masculí cognitiu-conductual, descripció contextualitzada de microviolències i estratègies de supervivència de la dona*) i un grup minoritari amb menor poder de discriminació (*detalls estranys, autoimposició i intimitat del secret, indefensió, relat inhibid amb vergonya i correccions espontànies*).

Finalment, trobem un criteri (*dualitat de la conducta domèstica / aparença social de l'home*) que no discrimina adequadament, fet pel qual s'obté un menor percentatge de presència que d'absència en els protocols de la mostra. El resultat obtingut en aquest criteri pot guardar relació amb les característiques predominants de les dones de la mostra utilitzada, com s'explica més endavant.

En relació amb la hipòtesi 2:

- Hipòtesi 2: Obtindrem perfils narratius diferents segons els diferents perfils sociodemogràfics. Aparició de determinats criteris en els relats de determinats perfils sociodemogràfics.

Es confirma l'obtenció de perfils narratius diferents segons els diferents perfils sociodemogràfics. Amb les reserves que la mida de la nostra mostra necessàriament ens ha de fer tenir, a continuació s'exposen les conclusions obtingudes arran dels resultats més amunt esmentats, esperant que amb un nou estudi amb una mostra més ampla, aquests es confirmin.

Inicialment esperàvem que, com que es parteix de relats creïbles de maltractament en violència de gènere, la totalitat de relats obtinguessin puntuacions elevades en un instrument creat *ad hoc* per a aquest tipus de testimoni. Això no ha estat així, però el que inicialment ens podria semblar decebedor, vam adonar-nos que era una important troballa que tot seguit passem a explicar.

Per veure quines variables estaven associades als dos tipus de protocol amb alta (n=22) i baixa puntuació (n=9), es va fer una divisió d'aquests protocols pels criteris de contingut i per variables sociodemogràfiques.

Així, en la mostra analitzada es poden establir dos grups diferenciats en relació amb les seves puntuacions globals a l'instrument:

- els protocols d'alta puntuació (entre 10 i 15 punts)
- els protocols de baixa puntuació (fins a 9 punts)

Dos grups que impliquen dos perfils distintius de víctimes, que tenen a veure, bàsicament, en la seva història prèvia d'exposició a la violència. Aquesta diferenciació també implica dos tipus diferents de relat. Així, les dones amb alta puntuació a l'instrument no informen en general d'experiència prèvia de violència en les seves vides, mentre que les dones amb baixa puntuació es caracteritzen precisament per haver-ne tingut.

Aquesta troballa pensem que ens permetrà discernir amb més facilitat, testimonis que, anteriorment haguessin estat dubtosos per la seva vaguetat o falta de precisió, com a testimonis creïbles sempre que trobem una història prèvia de violència en la biografia de la testimoni. Els diferents tipus de relat ara hauran de ser valorats donant molta més importància a una variable, que tot i que ja es valorava, no s'havia constatat que tenia tanta incidència en la narrativa del relat dels maltractaments i fos tan discriminatòria.

Així, moltes de les dones del grup de baixa puntuació esmenten haver patit o presenciat maltractaments a la infància, provenen de famílies on s'han donat fenòmens de violència de gènere i, a més, no han tingut relacions de parella sense maltractaments, aspectes que no s'observen en canvi en el grup d'alta puntuació. Aquestes diferències biogràfiques entre ambdós grups quant a la seva exposició a la violència es reflecteixen en dues estructures narratives diferents que impliquen també una percepció subjectiva diferent dels episodis de maltractament viscuts, i en conseqüència, uns resultats diferents en la puntuació obtinguda a l'instrument.

La conclusió més interessant del nostre treball seria, doncs, la constatació que els protocols de baixa puntuació apareixen significativament associats amb una història prèvia de violència de la dona, la qual cosa porta a concloure que en les persones que viuen la violència com un fet habitual o *normal* dins la seva història, els relats semblen menys genuïns, són més pobres i menys detallats perquè no estan integrats com episodis diferenciats dins la història vital i impliquen un menor impacte emocional així com un menor efecte disruptiu. En aquests casos es tendeix a fer una producció verbal més esquemàtica, amb menys informació associada i amb una possible minimització de la gravetat o intensitat dels episodis descrits.

Aquesta constatació de dos perfils diferenciats de relats que obtenen resultats diferents a l'instrument objecte del nostre estudi (GAT-VIG-R) comporta també importants repercussions en relació amb l'avaluació i el diagnòstic de les dones que denuncien situacions de violència de gènere. Així, i en contra del que podríem esperar a priori, les dones amb històries de maltractament més cròniques, extenses i precoces, probablement obtindran pitjors resultats a l'instrument, mentre que les dones amb menys experiència prèvia de violència i, per tant, amb històries vitals més normalitzades, probablement obtindran una major puntuació a l'instrument.

Per tant, la variable d'exposició prèvia a la violència constitueix un important factor a l'hora d'explicar uns resultats concrets obtinguts a l'instrument i necessàriament hauria de ser tingut en consideració dins de la valoració global de cada cas. En aquest sentit, l'existència d'una història prèvia de violència en un cas de baixa puntuació a l'instrument pot augmentar la seva credibilitat, o com a mínim no la disminuïria.

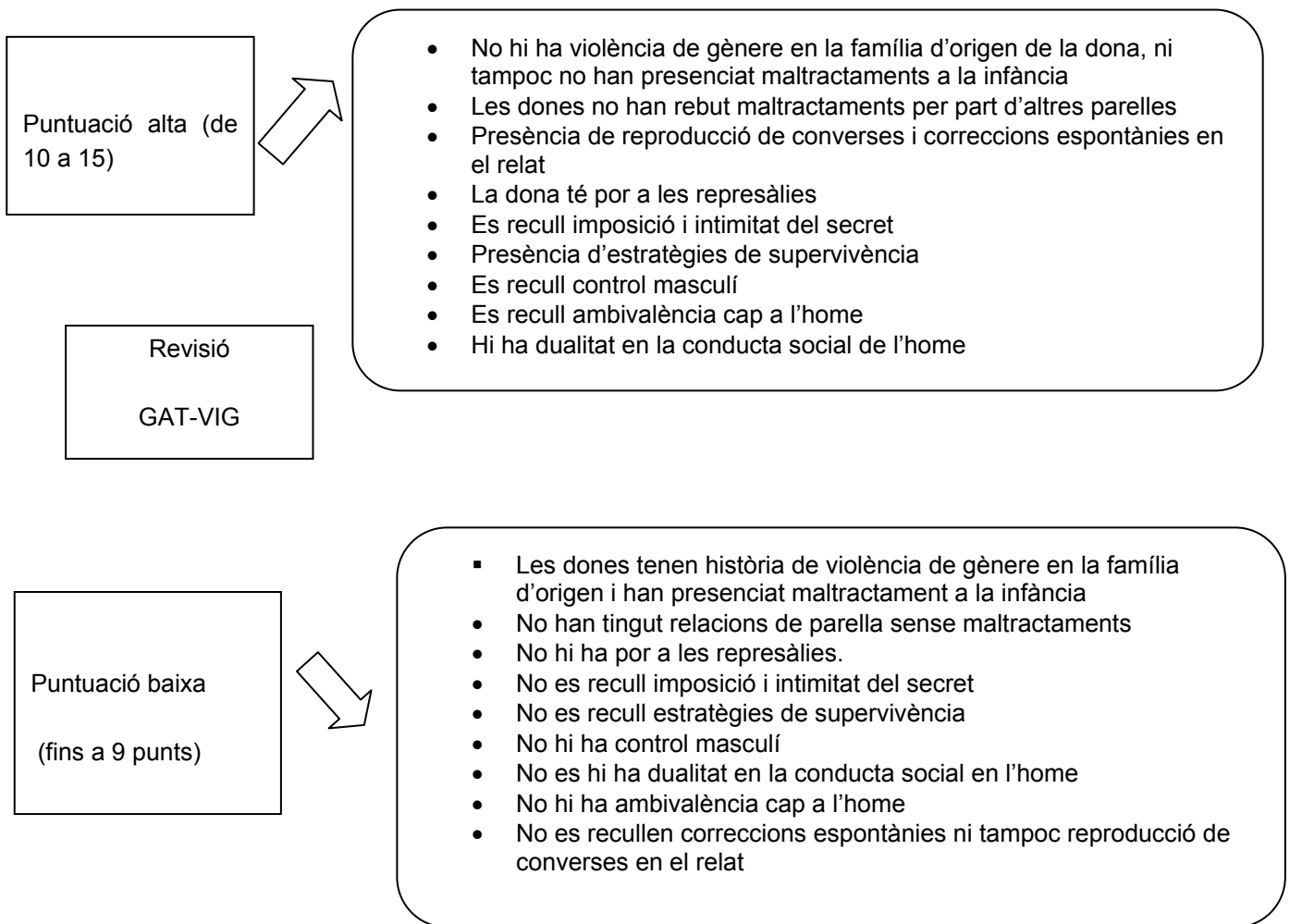
D'altra banda, en les dones que obtenen una baixa puntuació global s'observa una absència de por a represàlies que s'associa a la manca d'imposició del secret sobre la situació de maltractament i, alhora, la manca d'adopció d'estratègies de supervivència. Com s'exposava anteriorment, el reduït impacte emocional dels episodis de maltractaments, atesa la seva percepció com a fets *normals* o habituals en les seves històries vitals i la conseqüent major adaptació a situacions de violència, implica l'acceptació d'aquests com a esdeveniments menys lesius o disruptius, fet que dificulta la posada en marxa d'estratègies d'afrontament i el manteniment del secret sobre les agressions.

També constatem que en el grup de baixa puntuació no apareix en el seu relat comportaments de control masculí sobre la conducta de la dona, no s'informa de dualitat entre la conducta domèstica i social de l'home i, a més, la dona no mostra ambivalència envers l'home. Això ens podria portar a pensar que també per part dels homes es podria produir una percepció de les agressions com quelcom quotidià i integrat en els seus estils de vida, per la qual cosa no posarien en marxa estratègies de control sobre la dona ni necessitarien ocultar a l'exterior allò que esdevé en l'àmbit domèstic. Les dones, de la mateixa manera, no mostren ambivalència envers l'home, atès que han acceptat com a inevitable i idiosincràtic el comportament agressiu de les seves parelles i no es plantegen dubtes o confusió en relació amb el seu vincle afectiu.

Finalment, en els relats de les dones d'alta puntuació es produeix una presència de correccions espontànies i de reproducció de converses, aspectes que no es troben en el relat de les dones amb baixa puntuació. Aquest fet torna a relacionar-se amb la percepció diferencial de les agressions: en les dones sense experiència prèvia de violència les agressions tenen un caràcter més puntual, disruptiu i impactant, per la qual cosa aporten més detalls i de major qualitat, mentre que les dones amb experiència habitual de violència tendeixen a fer un relat més pobre i esquematitzat, atès que integren les agressions com un episodi més dins d'una història crònica d'exposició a situacions de maltractament.

A continuació, en la pàgina següent, s'exposen de manera gràfica i resumida les principals diferències entre el grup d'alta i de baixa puntuació:

D'altra banda, al marge de les conclusions esmentades a les dues hipòtesis principals del nostre estudi, també s'han pogut constatar algunes relacions significatives entre criteris de l'instrument i variables sociodemogràfiques. En concret, s'han trobat les següents associacions significatives:

- Estratègies de supervivència. Autoimposició i intimitat del secret. Por a represàlies. Indefensió.
- Discontinuitat narrativa. Nivell d'estudis
- Maltractament psicològic. Dualitat de la conducta de l'home

La valoració d'aquestes associacions s'exposa de manera detallada a l'apartat de resultats. Algunes de les associacions detectades se sustenten en un reduït nombre de subjectes, per la qual cosa la seva confirmació definitiva restaria condicionada a una futura ampliació de la mostra.

Finalment es poden formular les següents hipòtesis si partim de les tendències d'aparició en l'ampliació de la mostra com són les següents:

- possibilitat d'aparició de relats més inhibits en víctimes de més edat.
- sembla que és un instrument pensat perquè canviï amb l'edat de la víctima.
- en les dones de més edat o amb més temps de maltractament apareixen indicadors diferents al de les dones més joves o amb menys temps de maltractament.
- l'instrument funcionarà millor en dones sense històries prèvies de violència i maltractaments i amb temps perllongat de maltractaments.
- importància de la valoració a l'entrevista de la història prèvia de violència i maltractaments, atès que podríem argumentar la credibilitat en protocols de baixa puntuació.

7.1 Comparació amb l'estudi anterior (GAT-VIG)

El model revisat final: canvis essencials

El producte final del nostre estudi ens ha permès superar la simple llista de criteris proposada per Juárez, Mateu i Sala (2007) en la seva recerca inicial. Tot i que es podria pensar en una eliminació del criteri 8, atesos els resultats obtinguts en la segona hipòtesi, hem decidit mantenir-lo a l'espera d'observar el seu comportament amb mostres més àmplies i diverses. També s'aconsegueix determinar i diferenciar entre criteris amb un elevat poder discriminatori -i així es configuren una llista de 9 criteris- enfront d'una segona llista de 5 criteris amb baix poder discriminatori.

Com es pot apreciar en el capítol de les conclusions, la divisió entre els criteris amb elevat i baix poder discriminatori, també està en consonància amb les característiques descriptives i sociodemogràfiques de les dones que han estat objecte de la nostra recerca. I aquesta es converteix, sens dubte, en la gran aportació de la nostra investigació: **no es pot partir d'un únic model de criteris independentment dels perfils sociodemogràfics** de les dones que han patit violència a mans dels seus agressors. Per aquest motiu, les anàlisis estadístiques han estat desenvolupats per tal de definir, fins i tot, aquests dos grups o perfils sociodemogràfics.

7.2 Comparació amb altres estudis

Coincidim amb Cantón Cortés que s'ha de valorar la manera com la persona s'enfronta al problema. En el seu estudi conclouen que les estratègies d'afrontament evitatives estan relacionades amb TEPT -casos greus- al contrari que estratègies d'afrontament d'aproximació que diuen tenir millor pronòstic. Nosaltres trobem que el que vam definir com a estratègies de supervivència (tenint en compte la nostra definició que no es pot equiparar sense matisos al que ells anomenen *estratègies d'afrontament evitatives*) està relacionat amb indefensió, por a represàlies, autoimposició i intimitat del secret, maltractament psicològic i puntuacions altes a l'instrument.

Des d'una perspectiva clínica, les nostres dades reben també suport si les relacionem amb l'estudi de Sarasua, Zubizarreta, Echeburúa i Paz del Corral. En aquest estudi es van analitzar les repercussions psicopatològiques de la violència de parella en la dona d'acord amb l'edat en una mostra de 148 víctimes en un servei per a víctimes de violència familiar. Els resultats van posar de manifest que la taxa de prevalença del TEPT era més alta en les víctimes més joves (42%) que en les més grans (27%). De la mateixa manera, les víctimes de menor edat mostraven més símptomes depressius i tenien una autoestima menor que les més grans. Aquests resultats són congruents amb les dades del nostre treball, atès que confirmen que hi ha una afectació més gran i un caràcter més impactant de les agressions en les dones de menor edat, i per tant, amb històries de violència menys extenses.

Estem d'acord amb recents estudis d'Arce, Fariña i Vilariño (2010) on s'argumenta la necessitat de la creació d'instruments forenses *ad hoc* per a la valoració dels testimonis en violència de gènere. Així Arce i altres porten a terme una investigació sobre l'efectivitat de la CBCA per valorar-ne la credibilitat en dones víctimes de violència de gènere i arriben a la conclusió següent: "el sistema CBCA no es vàlid en la seva formulació original per a la pràctica forense en casos de violència de gènere... s'han d'obrir noves vies... que es confeccioni un sistema *ad hoc* per a casos de violència de gènere".

Les nostres conclusions també estarien en la línia amb Finkelhor en el seu model de la polivictimització, quan conclou que a més victimització a la infància més probabilitat de revictimització a la vida adulta, i afegiríem que això afecta, finalment, al relat.

8. Propostes

A partir de la finalització de tot estudi es desprenen una sèrie d'idees en forma de propostes de treball futur per a l'optimització de la tasca encomanada, o bé de properes línies d'investigació. A continuació n'enumerem algunes:

- Hem trobat que seria interessant fer un estudi amb el perfil del maltractador, quan aquest fa ús de la violència física vers aquell que només fa ús de la violència psicològica, per poder entendre d'una manera més global l'abast de les diferències entre el control que exerceix sobre la dona, ja que les dades ens mostren la tendència que les dones que informen d'haver patit maltractament físic no pateixen del control masculí.
- Remarcar la importància de valorar en els casos de violència de gènere, l'existència de separacions contencioses i litigis per la guarda i custòdia dels fills (amb el benentès que aquest fet no ens condicioni l'avaluació per l'alta incidència que apareix aquesta problemàtica en casos veritaders).
- En els casos d'interiorització de patrons de control i submissió de la dona de determinades cultures, es valorarà aquest patró segons el grau de malestar que signifiqui a la dona en el moment de l'avaluació, en el moment de la valoració de l'instrument.
- Del coneixement d'aquesta realitat es poden derivar altres objectius secundaris, a treballar en futures investigacions:
  - Derivat del coneixement de la història prèvia de violència i maltractaments, poder identificar i conèixer amb més profunditat possibles factors de risc.

- Un cop coneguts els factors de risc, portar a terme mesures de prevenció.
  - Promoure la formació i l'especialització dels professionals dels equips.
  - Continuar unificant esforços per cercar la intervenció mínima necessària, tot evitant el maltractament institucional generat per la reiteració d'actuacions o la seva pràctica en condicions poc adequades.
- Difondre i posar a disposició dels professionals (personal sanitari, judicial, assistencial i policial) les conclusions de l'estudi que s'ha desenvolupat.
- Finalment, s'assenyalen nous criteris detectats per l'equip investigador i que pensem que podrien tenir un paper com a indicadors de credibilitat o de manca de credibilitat i que podrien ser objecte de futures investigacions:
- Resistències al procés exploratori (enregistrament en àudio, proves psicomètriques)
  - Hora de la denúncia
  - Realització de conductes impulsives per part de la víctima en decisions importants
  - Situacions de pèrdua de control, de poder, d'estatus... per part del maltractador que funcionen com a detonants de l'agressió
  - Denúncies interposades d'ofici o per altres testimonis contra denúncies interposades per la mateixa víctima

D'altra banda, també hem detectat alguns aspectes de l'instrument que caldria millorar:

- s'hauria d'incloure el criteri *augment de la violència al llarg del temps* atès que s'ha detectat que no es troba recollida suficientment la possible presència de l'escalada de la violència en la relació de maltractament.
- s'hauria de definir millor els següents criteris per tal d'augmentar-ne el consens entre els investigadors:
  - *duració del maltractament*, perquè tothom entengui el mateix en els supòsits que les agressions es produeixen en períodes intercalats al llarg de molts anys de convivència. Posteriorment, es poden crear subtipus (puntual, curta durada, llarga durada) on s'haurà d'argumentar on es fa el tall i per què.
  - *indefensió*, va ser un ítem que va crear discussió quant al concepte en el moment de la puntuació.
  - *maltractament psicològic*, caldria clarificar si s'entén l'existència obligatòria o no de maltractament psicològic sempre que hi ha el maltractament físic, malgrat que la denunciant no ho expliciti.
  - *detalls estranys*, atesa la dificultat de valorar el binomi estranyesa-normalitat, i tenint en compte les diferències culturals i socials, s'hauria de perfilar més la definició.

9. Referències bibliogràfiques

AMERICAN PSYCHOLOGICAL ASSOCIATION. *Resolution on male violence against women*. 1999.

ARCE, R.; FARIÑA, F. *Peritaci3n Psicol3gica de la credibilidad del testimonio, la huella psíquica y la simulaci3n: El Sistema de Evaluaci3n Global (SEG)*. A: *Papeles del Psic3logo*, núm. 92, 2005.

ARCE, R.; FARIÑA, F. *Evaluaci3n psicol3gico forense de la credibilidad y daño psíquico en casos de violencia de género mediante el Sistema de Evaluaci3n Global*. A: F. FARIÑA, R. ARCE, Y G. BUELA-CASAL (ed.), *Violencia de género. Tratado psicol3gico y legal*. Madrid: Biblioteca Nueva, 2009.

ARCE, R.; FARIÑA, F.; CARBALLAL, A.; NOVO, M. *Creaci3n y validaci3n de un protocolo de evaluaci3n forense de las secuelas psicol3gicas de la violencia de género*. Universidad de Santiago y de Vigo. *Psicothema*, 2009, núm. 21, P. 241-247.

ARCE, R.; FARIÑA, F.; VILARIÑO, M. *Contraste de la Efectividad del CBCA en la Evaluaci3n de la Credibilidad en Casos de Violencia de Género*. "Intervenci3n Psicosocial", 2010. Vol. 19 (2), P. 109-119.

BÉCUE, M.B. I VALLS, J.M. *Manual de introducci3n a los métodos factoriales y clasificaci3n con Spad*. Servei d'Estadística de la Universitat Aut3noma de Barcelona (UAB) , 2004.

BONINO, L. *Micromachismos: La violencia invisible en la pareja*, versió actualitzada presentada a Jornadas sobre Hombres e Igualdad a la Universitat de Saragossa, 1998.

CANTÓN, D.; CANTÓN, J. *Afrontamiento del Abuso Sexual Infantil entre estudiantes Universitarias y Trastorno de Estrés Post-traumático: el Rol de la Continuidad del Abuso y la Relaci3n con el Agresor*. Barcelona: Jornada sobre la victimologia del desenvolupament: recerca, intervenci3 i protecci3 jurídica dels menors d'edat, 2010.

DIGES, M.; ALONSO-QUECUTY, M. L. *Psicología Forense experimental*. València: Promolibro, 1993.

DUTTON, M. A. *Understanding women's responses to domestic violence: a redefinition of battered woman syndrome*. *Hofstra Law Review*, 1993, núm. 21 (4), P. 1191-1242.

DUTTON, M. A.; BURGHARDT, K.; PERRIN, S.; CHESTMAN, K.; HALLE, P. *Battered women's cognitive shemata*. A: *Journal of Traumatic Stress*, 1994, núm. 7 (2), 237-255.

ECHEBURÚA, E.; CORRAL, P.; ZUBIZARRETA, I.; SARASUA, R. *Trastorno de estrés postraumático cr3nico en víctimas de agresiones sexuales*. A Coruña: Fundaci3n Paideia, 1995.

ECHEBURÚA, E.; CORRAL, P.; ZUBIZARRETA, I.; SARASUA, B. *Psychological treatment of chronic posttraumatic stress disorder in victims of sexual agresión*. A: "Behavior Modification", 1997, núm. 21, P. 433-456.

ECHEBURÚA, E.; CORRAL, P.; ZUBIZARRETA, I.; SARASUA, R. "Repercusiones psicopatológicas de la violencia doméstica en la mujer: un estudio descriptivo". *Revista de Psicopatología y Psicología Clínica*, 1997, num. 2 (1), 7-19.

FARIÑA F.; ARCE R.; BUELA-CASAL G. [ed.] *Violencia de Género. Tratado psicológico y legal*. Madrid: Biblioteca Nueva. Manuales Universidad, 2009.

FINKELHOR, D. "Victimologia del desenvolupament i polivictimització". Jornada sobre la Victimologia del Desenvolupament: Recerca, Intervenció i Protecció Jurídica dels Menors d'edat. Barcelona, 2010.

GENERALITAT DE CATALUNYA (Departament de Planificació i Avaluació Salut Pública). *Protocol per a l'abordatge de la violència masclista en l'àmbit de la salut a Catalunya. Document marc. Violència en l'àmbit de la parella i familiar*. Barcelona, 2010.

GOLDING, J. "Intimate partner violence as a risk factor for mental disorders: A meta-analysis". *Journal of Family Violence*, 1999, núm. 14 (2), P. 99-132.

GONZÁLEZ LÓPEZ-VALCÁRCEL, B. *Análisis multivariante. Aplicación en el ámbito sanitario*. Barcelona: SG Editores, 1991.

HIRIGOYEN, MARIE-FRANCE. *Dones maltractades: els mecanismes de la violència en la parella* [monografia]. Solé Muñoz, Xevi; trad. (1 edició). Ediciones Paidós Ibérica, SA, 2006.

HUGUES, M.; JONES, L. *Women domestic violence and posttraumatic stress disorder (PTSD)*. *Family Therapy*, 2000. Vol. 27 (3), P. 125-129.

JUÁREZ, J.R.; MATEU, A.; SALA, E. *Criteris d'avaluació de la credibilitat en les denúncies de violència de gènere*. Barcelona: CEJFE, 2007.

KRUG, E.G.; DAHLBERG, L.L.; MERCY, J.A.; ZWI, A.B.; LOZANO, R. "World Report on Violence and Health". Ginebra: World Health Organization 2002.

LABRADOR, F.J.; RINCON, P.P.; DE LUIS, P.; FERNÁNDEZ-VELASCO, R. *Mujeres víctimas de violencia de género*. Madrid: Ed. Piràmide, 2004.

LAMB, M.E.; STERNBERG, K.J.; ESPLIN, P.W.; HERSHKOWITZ, I.; ORBACH, Y.; HOVAV, M. "Criterion-Based Content Analysis: a field validations study". *Child Abuse and Neglect*, 1997, núm. 21, P. 255-264.

LEBART, I.; MORINEAU, A.; I FÉNELON, J. *Tratamiento estadístico de datos. Métodos y programas*. Barcelona: Marcombo, 1985.

LORENTE, M. *Mi marido me pega lo normal*. Barcelona: Ares y mares, 2001.

MARTÍNEZ ALDANONDO, J. (2010). Newsletter edició núm. 50, maig, 2010.

PALLANT, J. *Spss: survival manual*. Mac Graw Hill.Berkshire, 2007.

PEREDA, N.; GALLARDO-PUJOL, D. "Efectes de la polivictimització infantil en la revictimització adulta". Jornada sobre la victimologia del desenvolupament: recerca, intervenció i protecció jurídica dels menors d'edat. Barcelona, 2010.

RESNICK, H.; ACIERNO, B.; HOLMES, M.; DAMMEYER, M.; KILPATRICK, D. "Emergency evaluation and intervention with female victims of rape and other violences". *Journal of Clinical Psychology*, 2010, Vol. 56 (10), P. 1317-1333.

SÁNCHEZ CARRIÓN, J.J. (editor) *Introducción a las técnicas de análisis multivariable aplicadas a las ciencias sociales*. Madrid: Centro de Investigaciones Sociológicas, 1984.

SARASUA, B.; ZUBIZARRETA, I.; ECHEBURUS, E.; CORRAL, P. *Perfil psicopatológico diferencial de las víctimas de violencia de pareja en función de la edad: un estudio exploratorio*. *Psicothema*, 2007, Vol. 19, núm. 3, P. 459-466.

SORIA, M.A.; HERNÁNDEZ, J.A. *El agresor sexual y la víctima*. Boixareu Universitaria, 1994.

STELLER, M. & KOEHNKEN, M. "Análisis de declaraciones basado en criterios". A: D.C. HASKIN (ed.). *Métodos psicológicos en la investigación y pruebas criminales*. Bilbao: Desclée de Brower, 1994.

UNDEUSTCH, U. "Statement Reality Analysis, in Trankell". A: Ed. *Reconstructing the past*. Deventer, The Netherlands: Kluwer Law and Taxations Publishers, 1982.

UNDEUSTCH, U. "The development of statement reality analisis". A: YUILLÉ, J.C. Ed: *Credibility Assessment*. Kluwer Academic Publishers, Nato Asi Series, 1989, vol. 47.

VVAA. "La Valoración del daño en las Víctimas de Violencia de Género". Madrid: Estudios de Derecho Judicial, núm. 139. Consejo General del Poder Judicial, 2008.

VICENTE, N.; DIÉGUEZ, A.; DE LA HERA, I.; OCHOA, E.; GRAU, E. "Trastorno por estrés traumático: consideraciones a propósito de tres casos". A: *Psiquiatría Pública* 7, P. 203-208, 1995.

VILLAVICENCIO, P. "Violencia doméstica: estrategias". A: *Las muertes en el año 2000: hechos y aspiraciones*. Seminario organizado por el Instituto de la Mujer, 11 y 12 de mayo de 2000. Ponencias y Conclusiones Madrid: Instituto de la Mujer, P. 77-88.

VRIJ, A. *Detecting lies and deceit*. Chichester, John Wiley and Sons, 2000.

VRIJ, A. "Criteria-Based Content Analysis: a qualitative review of the first 37 studies". A: *Psychology, Public Policy and Law*. Vol. 11, núm. 1, P. 3-41, 2005.

WALKER, L. *The battered woman syndrome*. Nova York: Springer, 1984.

WALKER, L. "Posttraumatic stress disorder in woman: diagnosis and treatment of battered women syndrome". *Psychotherapy*. Vol. 28 (1), P. 21-29, 1991.

WALKER, L. "Psychology and violence against women". *American Psychologist*, 44 (4), P. 695-702, 1998.

ZUBIZARRETA, I.; ECHEBURÚA, E.; SARASUA, B.; CORRAL, P. "Tratamiento psicológico del trastorno de estrés postraumático crónico en una víctima de agresión sexual no reciente". A: *Análisis y Modificación de Conducta*, 24, P. 771-795, 1988.

Webgrafia

http://einstein.uab.es/_c_serv_estadistica/Manuals/manualSPAD.pdf

http://www10.gencat.cat/sac/AppJava/organisme_fitxa.jsp?codi=5240

http://noticias.juridicas.com/base_datos/Admin/lo1-2004.html

<https://www.gencat.cat/diari/5123/08115106.htm>

http://www20.gencat.cat/docs/Adjudat/Documents/ARXIUS/doc_59519171_1.pdf

<http://www20.gencat.cat/portal/site/Justicia/menuitem.51bb51de98b3c1b6bd6b6410b0c0e1a0/?vgnextoid=86eaad4517011210VgnVCM1000008d0c1e0aRCRD&vgnnextchannel=86eaad4517011210VgnVCM1000008d0c1e0aRCRD&vgnnextfmt=default>

10. Annexos

10.1 Annex 1. Carta de consentiment

Consentiment informat per al projecte d'estudi per aprofundir en el fenomen de la violència de gènere

Departament de Justícia. Generalitat de Catalunya

Implicacions de la persona que hi participa

Dins del procés que es du a terme per tal de poder donar resposta a la demanda judicial d'informe sobre _____ en relació amb el procediment _____, s'hi inclouen dues entrevistes amb la persona objecte de l'informe.

La participació en aquest estudi comporta l'enregistrament sonor de la segona entrevista. L'enregistrament evita que el/la psicòleg/òloga agregui informació irreal, i permet un enregistrament fidel d'allò expressat per la persona entrevistada. Així mateix, permet una anàlisi estadística de les dades recollides, en el marc de l'estudi esmentat.

Objecte de l'estudi

Aquest estudi té per objecte aprofundir en el fenomen de la violència de gènere amb les mostres dels equips d'assessorament tècnic penal de Catalunya i és duta a terme pels psicòlegs d'aquests equips.

Garanties de confidencialitat

Tota la informació que sigui recollida per mitjà d'aquest estudi és estrictament confidencial i serà tractada d'acord amb la Llei 15/1999, de protecció de dades de caràcter personal i la resta de normativa que la desenvolupa.

Jo, _____, una vegada llegides i acceptades les condicions, dono el meu consentiment per a l'enregistrament d'aquesta entrevista per part del Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya, així com la meua participació en l'estudi que duen a terme els psicòlegs dels equips d'assessorament tècnic penal de Catalunya.

Signatura de la participant

Data

Consentimiento informado para el proyecto de estudio para profundizar en el fenómeno de la violencia de género

Departamento de Justicia. Generalitat de Catalunya

Implicaciones de la persona que participa

Dentro del proceso que se lleva a cabo con el fin de poder dar respuesta a la demanda judicial de informe sobre _____ en relación al procedimiento _____, se incluyen dos entrevistas con la persona objeto del informe.

La participación en este estudio comporta la grabación sonora de la segunda entrevista. La grabación evita que el/la psicólogo/oga agregue información irreal, permitiendo un registro fiel de aquello expresado por la persona entrevistada. Así mismo, permite un análisis estadístico de los datos recogidos, en el marco del estudio mencionado.

Objeto del estudio

Este estudio tiene por objeto *profundizar en el fenómeno de la violencia de género con las muestras de los equipos de asesoramiento técnico penal de Catalunya* y es llevada a cabo por los *psicólogos de estos equipos*.

Garantías de confidencialidad

Toda la información que sea recogida por medio de este estudio es estrictamente confidencial y será tratada de acuerdo con la Ley 15/1999, de protección de datos de carácter personal y el resto de normativa que la desarrolla.

Yo, _____, una vez leídas y aceptadas las condiciones, doy mi consentimiento para la grabación de esta entrevista por parte del Departamento de Justicia de la Generalitat de Catalunya, así como mi participación en el estudio que llevan a cabo los *psicólogos de los equipos de asesoramiento técnico penal de Catalunya*.

Firma de la participante

Fecha

10.2 Annex 2. Definició de les variables sociodemogràfiques

Dades judicials

- Tipus de maltractament denunciat: es registrarà quin tipus de subtipus delictiu denuncia la usuària i la seva duració en anys i mesos.
- físic: duració:
- psicològic duració:
- sexual duració
- Nombre de denúncies prèvies per maltractaments contra la mateixa parella que motiva la denúncia actual.
- Antecedents judicials com a encausada: es registrarà sempre que la denunciante informi d'haver estat imputada en qualsevol tipus de causa penal, inclosa la jurisdicció de menors.

Dades temporalitat

- Data del relat: data d'entrevista a l'EAT.
- Data d'inici a la relació: Si se'n desconeix la data exacta, s'annotarà el dia 1, del mes 1 de l'any corresponent.
- Data d'inici del maltractament: Si se'n desconeix la data exacta, s'annotarà el dia 1, del mes 1 de l'any corresponent.
- Data de naixement:
- Data d'inici de la convivència: Si se'n desconeix la data exacta, s'annotarà el dia 1, del mes 1 de l'any corresponent.
- Data de la denúncia:

Activitat

- Nivell d'estudis: es registrarà el nivell màxim d'estudis cursats, independentment que s'hagin finalitzat, per la persona en el moment de l'exploració.
1. Ensenyança obligatòria: antiga EGB i actual ESO
  2. Estudis de grau mitjà: batxillerats i formació professional
  3. Estudis universitaris
  4. Escolarització deficient: analfabetisme o més d'un curs d'absència a l'escolarització primària
  5. Educació especial: sí / no
- Situació actual: es registrarà l'activitat principal de la usuària en el moment de l'exploració.
1. Estudia: activitats formatives de qualsevol tipus

2. Treballa: activitat laboral regularitzada o no
3. Mestressa de casa: treballa a casa
4. Inactivitat: no fa cap activitat concreta

Dades socials i familiars

- País de naixement: s'anotarà el país de naixement que consti en els documents d'identificació de la denunciant.
- Localitat de residència: S'anotarà la població de residència habitual de la denunciant durant la presumpta comissió del delictes. Si hi ha hagut canvis de població, s'anotarà aquella on s'hagi residit la major part del temps durant la presumpta ocurrència dels maltractaments.
- Anys de residència a Espanya: data d'arribada a Espanya. Si se'n desconeix la data exacta, s'anotarà el dia 1, del mes 1 de l'any corresponent. Les no emigrants s'anotarà data 00.00.00
- Nombre de menors que conviuen al domicili. S'anotarà el nombre de menors, fills propis o no, que conviuen al domicili familiar.
- Nombre de fills que depenen econòmicament de la víctima. S'anotarà el nombre de fills propis que depenen econòmicament de la denunciant.

Antecedents

- Contacte amb serveis socials: Es registrarà quan la denunciant informi d'haver estat en contacte amb els serveis socials d'atenció primària per qualsevol causa, en qualsevol moment de la seva vida.
- Antecedents en tractaments psicològics i/o farmacològic: Es registrarà quan la usuària estigui seguint o hagi seguit un tractament psicològic i/o psiquiàtric el motiu del qual és independent dels fets denunciats. Es considerarà tractament a partir dels 3 mesos d'assistència.
- Antecedents de dependència toxicològica: Es registrarà sempre que la denunciant compleixi criteris d'abús o dependència de qualsevol substància tòxica, segons DSM-IV-TR.
- Antecedents en tractament específic en violència domèstica o de gènere: Es registrarà quan la usuària estigui seguint o hagi seguit un tractament específic en violència domèstica o de gènere. Es considerarà tractament a partir dels 3 mesos d'assistència.
- Antecedents de violència de gènere en la família d'origen: Es registrarà si la denunciant informa d'haver presenciat violència de gènere entre els seus progenitors o persones de referència afectiva en la seva família d'origen.
- Antecedents per presenciar maltractaments en la infància: Es registrarà si la denunciant informa d'haver presenciat qualsevol tipus de maltractament durant la seva infància cap a membres del seu nucli familiar, exceptuant entre progenitors que es registraria a la variable anterior.

- Antecedents de patir maltractaments en la infància: Es registrarà si la denunciant informa d'haver patit qualsevol tipus de maltractament durant la seva infància, cap a la seva persona.
- Antecedents de maltractaments amb altres parelles: Es registrarà quan la denunciant informi d'haver estat víctima de violència de gènere amb anteriors parelles al denunciat.
- Relacions de parella sense maltractaments: Relació de parella sense violència.
- Altres evidències: Es registrarà sempre que constin altres evidències de suport del testimoni:
  1. testimoniats dels menors
  2. testimoniats d'altres persones
  3. informes mèdics de lesions físiques
  4. reconeixent de l'agressor

10.3 Annex 3. Definició de criteris

Nota prèvia. Es posa de manifest la importància que tots els criteris siguin puntuats arran de l'obtenció d'un relat lliure i no de preguntes concretes que vagin adreçades a la seva recerca.

Operativització de variables

Criteri 1. Discontinuitat narrativa

El criteri s'aplica sobre el relat lliure de l'entrevistada. S'entén com a relat lliure la verbalització total obtinguda de la dona, sense gens d'interferència directiva per part de l'entrevistador, a partir de la consigna següent: "explican's amb les teves paraules tot el que recordes dels fets que han originat aquesta denúncia. No has de repetir el que ja vas dir. Es tracta que *ara* ens facis una explicació detallada d'allò que *recordes*. Si no recordes alguna cosa, ho pots dir; si vas dir quelcom que ara penses que va ser equivocat, *ara* ho pots corregir; i si vas deixar de comunicar alguna qüestió, *ara* també és el moment de dir-ho. D'entrada no et farem preguntes. Quan acabis ja et preguntarem les qüestions que ens permetin aclarir els fets".

Es podran fer preguntes per facilitar-ho que convidin a la continuació i ampliació del relat sempre que aquestes no dirigeixin el fil del relat. Per exemple, pots explicar-ne alguna cosa més?

Dintre del discurs global es poden donar diferents relats lliures quan s'expliciten diferents contextos sense interferència directa per part de l'entrevistador.

En els relats, fruit d'experiències viscudes, la informació sol presentar-se seguint una discontinuitat narrativa, és a dir, la informació és reportada de forma inconnexa i sense una ordenació coherent, els detalls solen ser relatats "a cops de memòria", de manera que una

situació específica s'enllaça amb una altra d'anterior i de nou es recupera el fil conductor, i s'alternen els diferents contextos dels fets experimentats.

Perquè es compleixi aquest criteri és necessari, a més a més de tot el que s'ha esmentat anteriorment, que el global de la informació obtinguda respecti la lògica, així com també que hi hagi coherència en el contingut de les verbalitzacions (sense contradiccions ni incongruències en el conjunt del relat).

Els relats que són fruit de la fantasia o la invenció, pel contrari, normalment es presenten d'una forma contínua, estructurada i cronològica, i evidencien notablement les connexions causals, en un intent clar de donar una estructura i coherència interna a un relat no experimentat, en el qual tots els detalls, per poder ser memoritzats i relatats de manera coherent, han de seguir una estructura rígida i inalterable.

En relació amb aquest criteri, cal considerar les limitacions de la capacitat cognitiva del testimoni i l'efecte de l'estrès del fet.

Presència / Absència

Criteri 2. Reproducció de converses

Només es tindran en compte els diàlegs i un mínim de tres interaccions verbals (emissió, rèplica i contrarèplica) com a condició suficient i necessària. Aquest criteri es podrà reconèixer especialment en tres situacions (Steller i Koehenken, 1994), però no són les úniques que es tindran en compte:

- a) quan s'utilitza vocabulari específic de la parla de l'autor de l'agressió
- b) quan s'inclou el raonament utilitzat per l'agressor
- c) quan es presenten converses que revelen les diferents actituds de l'agressor i de la víctima, com per exemple, les insinuacions de l'agressor, les seves amenaces literals, intimidacions, disculpes, etc.

Es valorarà únicament quan es tracti d'una reproducció d'una conversa i no d'una simple descripció d'una interacció o d'una conversa.

Exemples:

"Te daba un guantazo que te echaba en el suelo y luego me encontraba después en la cama empapada y "- ¿Estás bien, estás bien?" "-Sí, sí" "ahora te follo"

"Por la mañana va y me dice:

- ¿Qué te pasa, por qué estás cabreada?

- Me hiciste daño anoche

- ¡Yo anoche no te hice nada!"

Presència/Absència

Criteri 3. Detalls estranys

No és habitual que una declaració inventada inclogui detalls inusuals, estranys i amb poca probabilitat d'ocurrència. Per això quan aquests són presents en les declaracions de les víctimes, han de ser considerats com a indicadors de credibilitat. A la vegada, aquests detalls augmenten la vivesa i unicitat del relat, i li confereixen més credibilitat, sempre que no siguin clarament irreal. Al llarg de l'entrevista la presumpta víctima descriu aspectes del maltractament que són peculiars i específics d'aquella situació. Formarien part del ritual del maltractament i/o del context en el qual es produeix aquest episodi. És informació inusual i de poca o nul·la freqüència d'aparició (criteri dur d'inclusió) en el relat d'altres víctimes. Malgrat que sigui inusual és un fet plausible. En cas que es tractés d'informació clarament irreal (contrari a les lleis de la naturalesa, situacions impossibles) no es puntuaria.

Exemples:

"Em vaig tancar per dins. Així quan ell arribés no podria entrar. Em vaig tancar amb la cadena. Ell el que va fer va ser... a les 6 del matí, imagina't, la gran esbrancada, els veïns, tota una història. Jo vaig obrir la porta amb la cadena posada. Jo veia a l'altre costat que va treure la navalla i volia tallar la cadena amb la navalla".

"No me dejaba fumar y un día por la noche cuando volví de trabajar olió a tabaco, porque yo cogía y de vez en cuando me compraba uno suelto, y me decía que yo había fumado y yo le decía que no, que no había fumado. Y me estuvo pegandome desde las...porqué él llegaba a las 11 de la noche, me estuvo dando de hostias y de puñetazos en el estómago, sobretodo en el estómago me daba mucho, también en la cabeza, pegándome hasta las 6 de la mañana más o menos porqué él quería que le diera el paquete de tabaco".

"...un día se me cayó el yogur del niño al suelo y me lo hizo recoger con la lengua delante de mis hijos".

"siempre después de violarme, siempre me tiraba de la cama y tenía que dormir en el suelo".

Presència/Absència

Criteri 4. Por a represàlies

Durant l'entrevista, la víctima fa referència a estats de por derivats de:

Les amenaces explícites dutes a terme per l'home, amb la finalitat de sotmetre la resistència de la dona o aconseguir-ne la submissió. Les amenaces han de resultar creïbles per la dona, la qual ha de reaccionar en conseqüència.

Poden incloure amenaces de mort o de lesions físiques, utilització d'armes o objectes potencialment perillosos com a elements intimidatoris, amenaces sobre negació de drets bàsics (documents, diners, aliments, habitatge, medicació, etc.), amenaces d'abandonament o de divorci, de suïcidi, de tenir una aventura amb una altra persona i, en general, qualsevol altre aspecte que resulti lesiu per a la dona. Amenaces de repetir sobre la dona la conducta de l'agressor efectuada sobre un altre. Amenaces de repetir sobre la dona les notícies de casos de violència: TV, diaris, ràdio.

Presència / Absència

La previsió efectuada per la dona de les reaccions violentes o lesives que pot provocar en l'home amb la seva pròpia conducta, les seves paraules o la seva actitud.

Presència / Absència

Les represàlies es poden fer extensives als fills o a altres persones, animals o objectes significatius per la dona. En aquest punt són freqüents amenaces sobre privar la dona de la custòdia dels fills, amenaces de maltractar o matar els fills o altres familiars, etc.

Cal indicar que les variables 4, 5 i 13 es poden encavalcar (per a represàlies, autoimposició i intimitat del secret i estratègies de supervivència). Així la frase "havia après a callar-me per por a la seva reacció". Puntuaria alhora a totes tres variables, atès que hi ha una estratègia de supervivència, autoimposició de silenci i por a represàlia.

Exemples:

"Yo sabía que si no tenía la cena lista y los niños en la cama para que no le molestaran, la iba a armar. Me iba a insultar, a pegar y a despertar a los niños".

"Amenazas que se iba a llevar a mi hija a un puticlub y no la iba a ver más. Que iba a coger dos tíos y la iban a violar y a destrozar la vida, que iba a vestirme de negro porque iba a matar a uno de mis hermanos, que vigilaria por la calle y mirara para atrás porque lo que salía en la tele no era nada comparado con lo que me haría a mí".

Nota. Entenem pel terme *arma* tant les armes de foc com els ganivets i qualsevol objecte utilitzat com un pal, garrot o bastó; per creïble, entenem les amenaces que la víctima considera que són versemblants, percebent un risc per a la seva pròpia seguretat o la d'altres persones significatives. Amenaces molt vagues o imprecises (p. ex. "ho aconseguiré") que la víctima consideri creïbles s'han de valorar com a amenaces de dany corporal greu.

Críteri 5. Autoimposició i intimitat del secret

Aquesta variable fa referència només a l'actitud i conducta de la dona. Es puntuarà davant de qualsevol referència que faci la dona que indiqui que no verbalitzava els maltractaments ni la situació que patia, cap a qualsevol persona, al llarg de qualsevol moment de la història dels maltractaments.

Puntua tot i que la víctima no esmenti els motius del secret, és suficient si indica que no ho explicava, sense que n'expliqui els motius.

També puntuaria encara que la víctima ho hagi explicat a alguna persona però també hi hagi manifestacions d'ocultar la situació a altres.

També establiria quan la víctima té l'obligació de "mantenir les formes" i silenciar actituds negatives de l'agressor per tal de no destruir la imatge social de l'agressor en general o per ocultar la seva situació, però no es puntua en aquesta variable quan la dona manifesta que ho feia perquè ell s'ho imposava o l'obligava a callar (criteri 8). Puntua quan és per iniciativa de la dona.

Inicialment aquesta variable comprenia que el silenci i el manteniment en secret de la situació fos donada tant per una actitud de l'home de manera directa (ordre-amenaça) com indirecta (manifestacions i actituds encaminades a transmetre l'obligatorietat del silenci). Finalment van decidir separar aquesta variable i només incloure en el criteri 5 les actituds i conductes que fa la dona no per imposició directa de l'home (que s'inclouran en el criteri 8).

Cal indicar que les variables 4, 5 i 13 es poden encavalcar (por a represàlies, autoimposició i intimitat del secret i estratègies de supervivència). Així la frase "havia après a callar-me per por a la seva reacció". Puntuaria alhora a totes tres variables, atès que hi ha una estratègia de supervivència, autoimposició de silenci i por a represàlia.

Exemples:

- "No vaig dir res a ningú, ningú no ho sabia per vergonya"
- "Tenia por que ningú no em cregués"
- "No volia que ho sabessin ja que els donaria un disgust"

Presència / Absència

Criteri 6. Indefensió

Es produeix quan la víctima transmet la seva percepció que, sigui quina sigui la seva actitud, és incapaç de manejar o resoldre la situació de violència. La víctima ha après a creure que està indefensa, que no té cap control sobre la situació en la qual es troba i que qualsevol acte que faci és inútil. Són presents principalment els sentiments d'inseguretat i impotència que comporten dificultats per a la presa de decisions i un estil d'atribucions extern.

És important en aquesta variable que estigui present el factor aprenentatge, és a dir, que la indefensió hagi estat apresada per la dona arran de la relació amb l'agressor.

A més, es puntuarà quan aquesta vivència d'indefensió es produeixi en qualsevol moment de la història de maltractaments.

Exemples:

"si le había hecho cena porque estaba fría se la tenía que calentar, si no había hecho cena, porque no se la había hecho. Si no le esperaba para cenar, que porque no le había esperado. Si le esperaba, que haces aquí perra, controlándome, eh?"

"hiciese lo que hiciese siempre estaba mal y la cosa acababa en bronca".

"Y yo pensaba, ¿qué pasará hoy? ¿que será lo que no le esté bien? ¿qué será lo que he hecho mal? y había cosas, siempre había cosas, siempre."

"...él hace años lo liquidó todo y digo bueno pues nada pedimos la separación, o sea, ya terrible "eres asquerosa y repugnante" y a mí no se acerca, o sea, relaciones no porque pasaba de mi, claro él tiene otras historias. "Eres asquerosa y repugnante", bueno pido un abogado para conseguir la separación, ahí tengo los documentos, y se pone violento y dice que no quiere la separación, pues no hay separación. Ahí quieta, ahí quieta, ahí quieta pero claro desde entonces hace un año y pico que liquidó el negocio, liquidó todo, se ha metido en casa, a orinarse por todos los sitios, a insultarme, a decir que está malo, pues bueno vamos de médicos, tiene obesidad, tiene un poco de azúcar, un poco de hipertensión pero no tiene nada, o sea, los médicos adelgaza, y el hombre siguió poniendo peso, imposible. Y ya últimamente me decía desde Navidad pa acá "te puedo hacer mucho daño, te puedo hacer mucho daño" bueno pues yo...o sea, yo no tenía ni fuerzas para...me apunté al paro, busqué faena pero es que yo no tenía fuerzas para nada, o sea, yo ¿qué podía hacer? aguantar, a ver si lo vendemos todo y a ver si se va a la...decía que se iba a ir a la costa..."

"...y ahí yo creo que empecé yo a morirme, ahí dije no puedo, luché con las armas que tenía como pude para evitarlo, no puedo evitarlo pues aquí me quedo..."

"Un día dije que si no podía le ayudaba a calzarse, no llega, y me dijo "antes me corto las piernas de consentir que tú me ayudes". Yo es que nunca he sabido qué hacer, lo normal es que yo me hubiera liado a tortas con él toda la vida, desde que tenía 20 años, pero es que yo nunca he sabido qué hacer..."

"O sea, yo por miedo he hecho disparates...por eso le pregunto ¿estoy loca?...por el miedo, o sea, es que, voy a hacer esto pero y ¿qué hago? y lo he hecho mal, pues esto no, pues lo otro; y lo he hecho mal es que no he atinao en nada pero es el miedo, ¿qué hago? haga lo que haga viene a por mí y es que soy yo la muerta..."

Presència / Absència

Criteri 7. Ambivalència i ambigüitat envers l'home

Les persones que pateixen violència de gènere presenten freqüentment:

Pensaments i/o emocions contràries, com comentar que havia pensat a separar-se i alhora ampliar la família; disculpa de l'agressió: expressar que malgrat l'agressió, és bona persona (especialment en casos de substàncies tòxiques: alcohol, cocaïna...), emocions positives i negatives referides a l'agressor que comporten confusió davant aquests sentiments contradictoris: amor / odi; autonomia / necessitat; agressor / agredit; victimisme / culpabilitat.

Presència / Absència

Conductes de signe contrari: denúncia / retractació; demanar la separació / comunicar-li que torni per reconciliar-se; segones / terceres / quartes oportunitats.

Presència / Absència

Exemples:

- Volia separar-se i estava iniciant procés d'adopció d'un fill per salvar la crisi
- Expressa que, malgrat l'agressió, sí que l'estima perquè ell ho fa tot per gelosia.
- Explica que no aguanta més la situació de violència, i tanmateix està visitant immobles per comprar un habitatge per viure amb ell.

Criteri 8. Dualitat de la conducta domèstica / aparença social de l'home

Aquesta variable fa referència a les actituds i conductes de l'agressor. Discrepàncies entre el comportament de l'home en públic i en privat. S'efectua una descripció de l'home que es presenta públicament amistós i amable i socialment acceptat en contraposició a un repertori de conductes de caràcter dominant i violent en la relació de parella.

Referències directes sobre la conducta positiva de l'agressor externa a la llar: amistats, família extensa, companys laborals, conductes solidàries amb altres víctimes (davant un públic extern).

Presència / Absència

Exemples:

- "fora de casa era l'home perfecte, els meus pares se l'estimaven molt i ni s'imaginaven el que em feia"

- "davant dels amics i familiars em tractava com una reina, tot eren paraules i gestos amables, però quan arribàvem a casa es transformava..."
- "amb els altres era amable, cordial i afectuós, però a casa amb mi era violent i dèspota"

Criteri 9. Violència indirecta suscitant por i terror

Utilització d'actes d'intimidació per part de l'home per tal d'atemorir la dona mitjançant agressions indirectes, per exemple, contra altres persones, animals de companyia o objectes personals.

- violència/agressió contra mascotes (animals de la casa)
- violència/agressió contra objectes de la llar o de la seva propietat
- violència/agressió contra amics o coneguts de la parella o família
- violència verbal contra amics o coneguts de la parella o família

Presència / Absència

Exemples:

- No té cura dels gossets d'ella mentre està de viatge i li diu que els matarà de fam: "Un dia mataré el teu estimat gos i també et trobaràs a la teva mare morta".
- Que explicarà coses del passat d'ella (aquesta havia exercit la prostitució) a la seva família i amics.
- "Cremaré la casa amb tots a dins".
- "Si no hi accedeixes, ho pagarà el teu fill".
- Va clavar-li cosses al gos, tot dient-li "la propera seràs tu".
- Privar-la de necessitats materials.

Criteri 10. Evolució de la violència i progressió en l'asimetria de poder

L'asimetria de poder és el que caracteritza la violència de gènere. L'evolució de la violència en la relació comporta que s'incrementi de manera progressiva aquesta asimetria de l'home per sobre de la dona. La víctima descriu, en el seu relat, com en la seva subordinació i submissió a l'agressor és cada vegada més elevada segons el transcurs del temps i de l'evolució de la relació de violència.

Tipus de violència:

- Física (cops de puny, puntades, empentes, estrangulació, mossegades).
Presència / Absència.
- Psíquica (insults, amenaces, humiliació, desvalorització). Presència / Absència.
- Sexual (agressions sexuals, des del no consentiment fins a les humiliacions i perversions).
Presència / Absència.

Moments de l'agressió:

- Festeig. Presència / Absència.
- Inici convivència. Presència / Absència.
- Naixement dels fills. Presència / Absència.
- Factors estressants (atur, malalties greus, morts...). Presència / Absència.
- Interferències familiars. Presència / Absència.
- Trencament de la relació de parella. Presència / Absència.
- Abús de substàncies tòxiques. Presència / Absència.

Percepció de la intensitat : S'analitzarà la que s'ha especificat al llarg del relat.

- Baixa (baixa afectació emocional). Presència / Absència.
- Moderada (baixa afectació però amb percepció de malestar, simptomatologia lleu, sentiments de culpa, sotmetiment i recerca de solucions). Presència / Absència.
- Alta (por, confusió, alteracions emocionals somàtiques, dependència emocional, pèrdua d'autonomia, aïllament social). Presència / Absència.
- Molt alta: TEP (reexperimentació, evitació i augment de l'activació), afectació sociolaboral, hospitalització, tractaments mèdics, denúncies. Presència / Absència.

Exemples:

"A raíz de la muerte de mi hijo, mi casa fue un infierno, fue el colmo de la paciencia".

"Cuando ya estaba embarazadísima, el señor empezó a salir por las noches, se iba de picos pardos, se emborrachaba. Venía borracho y me hacía levantar para hacerle la cena. Eso fue al principio. Lo peor fue cuando hube parido".

"Primer eren insults i amenaces, però quan va néixer la nena la cosa va empitjorar".

"Al principio estaba bien, solo que no me podía poner la ropa que tenía, però después no le gustaba que saliera con las amigas, se enfadaba mucho y estaba una semana sin hablar y yo no podía...despues ya me pegaba por cualquier cosa, no le gustaba la comida y la tiraba al suelo."

"El no intentaba cosas conmigo, pero antes hacía este sexo con otras mujeres, despues me dijo que esto era normal y me dice "si me quieres, tienes que hacer todo para mí" y yo no podía y dijo "ahora te follo el culo" y me pegó y con la costilla rota me pone en cama con fuerza..."

Criteri 11. Control ampli masculí cognitiu-conductual

Es descriuen accions portades a terme per l'home, de manera directa i indirecta, i a iniciativa d'aquest, amb l'objectiu de controlar i sotmetre la dona, tant a nivell cognitiu com conductual. Fan referència a tàctiques utilitzades per l'home per aconseguir poder i control sobre la dona. És un control abusiu de la dona mitjançant, per exemple, la vigilància dels seus actes i moviments, escolta de converses, revisió de la correspondència adreçada a la dona, escorcoll de calaixos, control de les trucades, etc.

S'inclouen també totes aquelles accions que condueixen a l'aïllament social, familiar i de relacions progressiu de la dona, així com la imposició per part de l'home d'un seguit d'obligacions, pautes i regles de conducta que incideixen en la vida de la víctima, controlant i restringint les seves llibertats personals. També queda fixada la manipulació dels sentiments de la dona per aconseguir satisfer els desitjos de l'home, mitjançant el xantatge emocional. Aquest control no que només especificat, sinó que apareix sistematitzat en la història de parella.

Control sistemàtic habitual i abusiu en diferents àmbits:

- econòmic:

1. la víctima no és titular de cap compte. Presència / Absència
2. l'home aporta diners quan vol i sense regularitat. Presència / Absència
3. l'home determina les prioritats de les despeses. Presència / Absència
4. demana justificació de les despeses. Presència / Absència

- familiar. Presència / Absència

- d'amistats. Presència / Absència

- laboral. Presència / Absència

- vestuari. Presència / Absència

En cadascun d'aquests àmbits (familiar, amistats, laboral, vestuari), concretat en els següents aspectes:

- en el que sents, penses i fas. Presència / Absència
- control dels horaris. Presència / Absència
- de la comunicació tant telefònica com directa, i personal. Presència / Absència
- en la capacitat de presa de decisions. Presència / Absència
- en la llibertat de pensaments i sentiments. Presència / Absència
- imposició de normes. Presència / Absència
- imposició vestuari. Presència / Absència
- control de la documentació personal (DNI, passaport, targeta sanitària, etc). Presència / Absència

Exemples:

" Se fue de casa. Él venía a casa y no nos dejaba ni comer, no podíamos comer, no podíamos gastar luz, no podíamos gastar agua, no podíamos hacer nada"

"Cuando llegaba de trabajar, los niños tenían que haber cenado"

"Llega un momento que tú no eres tú, tú no tienes ni voz ni voto ni personalidad ni decisión ni eres capaz de tomar decisión". "No sabía como había llegado a esa situación".

"Siempre llegaba igual. Y cuando llegaba, pues el interrogatorio de qué has hecho en todo el día y ... Qué voy a hacer si estaba encerrada en casa, no podía hacer nada".

"Si llegaba 5 minutos tarde me preguntaba con quien me habia ido, donde estaba y siempre igual explicar todo con detalle"

"Tuve que ir a mi amigo Antonio y decirle que no podíamos hablar más porque Teo estaba muy celoso".

Criteri 12. Descripció contextualitzada de microviolències

Es descriuen de manera contextualitzada pràctiques de dominació subtil en la vida quotidiana. És el control subtil arrelat al pensament masclista imperant tant en l'home com en la dona i assumits com anormals pels dos. No és una referència o menció d'aquestes pràctiques, no són fets aïllats, sinó que és una descripció que s'incardina en la dinàmica de relacions de parella.

No utilitzen la força sinó l'afecte i la inducció d'actituds per disminuir el pensament i l'acció eficaç de la dona, que la porta a fer el que no vol i a conduir-la en la direcció escollida per l'home. Aprofita la confiança afectiva que provoca en ella defalliment i impotència acompanyades de confusió, culpa, dubtes d'ella mateixa que afavoreixen el descens de l'autoestima i l'autocredibilitat. Molts d'aquests comportaments són considerats normals pel gènere masculí i molt efectius perquè l'home augmenti el seu poder per aconseguir el que vol i són especialment devastadors per a les dones dependents de l'aprovació masculina.

Per exemple:

- Abús de la capacitat femenina de tenir cura

1. prioritat de les conductes de cura incondicional de la dona
2. delegació del treball de cura dels vincles i les persones
3. demandes abusives encavalcades no percebudes com una coacció

- Creació de falta d'intimitat per part de l'home

1. Silenci: manera de controlar les regles del joc, amb un cert aire misteriós.

Conductes: tancar-se en ell mateix, no contestar, contestar amb monosíl·labs, no preguntar, no escoltar, no comprometre's.

2. Aïllament i marcar límits: aïllament físic en un espai, activitat, o mental.

Presència / Absència

Exemples:

"Cuando le pides a una persona ayuda y te la deniega después de tantos años y siendo una cosa de los dos , y una cosa que piensas "bueno, te ayudará y te... yo que sé, tendrás algún apoyo. Yo para decirte que me hicieron la prueba del cáncer y cuando llegué a casa le dije que me acompañara por favor porque no tenía a nadie, solo tenía a mi hijo para poderle decir que me acompañara y aún estoy esperando que me diga nada. Su hijo en aquel entonces tenía 15 años".

"Era estar en casa con los niños, hacer la faena y dejarle a punto la comida, porque si no le tenía la comida o la cena puesta pues él volvía otra vez a los insultos, a amenazarme y a pegarme".

"Estando embarazada una vez me puse mala a las dos de la mañana y cuál fue mi sorpresa cuando él en vez de preocuparse y llevarme corriendo al hospital, encima se enfada porque a las dos de la mañana, podía haberme puesto enferma antes".

"Lo que menos me gustaba de el era cuando llegaba a casa y se encerraba en la habitación sin decirme nada".

"Después de cuidar a mi madre tuve que cuidar a la suya que me tenía manía y me lo paga así...".

Criteri 13. Estratègies de supervivència de la dona

La dona fa referència a què ha desenvolupat diferents canvis en algun dels 3 aspectes (cognitiu, emocional o de conducta) per a la seva supervivència dins de la situació de maltractaments, com per exemple:

- La dona posa en marxa un gran esforç per adaptar-se, per fer els canvis que siguin necessaris en el seu entorn, en la seva conducta, per tal de no incrementar la violència de la parella; intenta així calmar-lo, satisfer-lo; procura no desagradar, anticipar-se a una potencial reacció violenta.
- Adopció de diversos mecanismes d'adaptació per part de la víctima que són entesos per aquesta com a formes per sobreportar la situació de violència.
- Implica la dissociació dels propis sentiments i percepcions, i adherir-se als desitjos de l'home per identificar-se amb ell.
- Les distorsions cognitives com la negació, la minimització o normalització li permeten acomodar-se al sistema abusiu.

- La víctima relata intents de modificar el seu comportament a fi d'evitar la violència i per tal de sobreviure de la millor manera possible a l'amenaça.
- La dona fa un desplegament de tota la seva paciència i les seves habilitats per calmar la tensió, resoldre tots els problemes que irriren la seva parella, i posar solució a qualsevol conflicte que pugui servir de detonant de l'agressió, ja sigui de caire domèstic o no.

Cal indicar que les variables 4, 5 i 13 es poden encavalcar (*por a represàlies, autoimposició i intimitat del secret i estratègies de supervivència*). Així la frase "havia après a callar-me per por a la seva reacció". Puntuaria alhora a totes tres variables, atès que es produeix una estratègia de supervivència, autoimposició de silenci i por a represàlia.

Exemples:

Mantenir la casa més neta, els fills més silenciosos.

"Era muy autoritario. Siempre tenía la razón. Lo mejor era no llevarle la contraria"

"Llega un momento que te tortura tanto psicológicamente que yo creo que aprendes o te mueres. Empecé a entender que él siempre quería lo contrario de lo que yo quería. Él empezó a decir que quería volver a Cataluña y yo empecé a decirle que no, que allí teníamos casa, que no quería volver a Cataluña. Y así conseguir volver a Cataluña"

"Yo por una parte, es que hasta lo veía normal"

"Y yo rezaba y rezaba para que no viniese. Cuando ya le tocaba de venir, como sabía que iba a venir mal porque era cada día constante, me iba y me ponía a rezar. Me ponía a rezar y le pedía a Dios que viniese bien"

"Yo no quería volver a quedar con él, pero pensaba, bueno, mejor vamos a comer juntos, nos vamos y se acabó, y él no se enfada ni siente que lo rechazo o lo desprecio... yo no sabía como podía reaccionar!"

"Aunque yo no tuviera ganas... pues lo hacíamos... para que no se enfadara... a ver, también es que soy su mujer ¿no?"

"Per estar amenaçada (càstig), per por per possibles conseqüències negatives vers als fills, etc."

"Yo tenía que agachar la cabeza y no decirles buenos días a los vecinos, porque si les decía buenos días luego me interrogaba, y me decía que si les saludaba era porque yo le había contado algo, y tenía miedo que yo contara algo, pero yo jamás conté nada a nadie. Estuve 20 años con todo lo que me estaba pasando, los 20 años, todo lo tuve guardado dentro y nunca dije nada a nadie".

Presència / Absència

Criteri 14. Relat inhibit amb vergonya

Aquest criteri es refereix a l'expressió d'un correlat emotiu de tipus vergonyós, on la dona expressa un relat inhibit, vacil·lant, utilitzant paraules genèriques per no inferir directament l'agressió íntima rebuda.

Aquest criteri pot aparèixer en tres supòsits:

- dificultats per començar a verbalitzar els fets
- des d'un inici del relat i, per tant, constituint tot el marc discursiu de la dona
- també en moments puntuals de la seva declaració, s'observa un canvi evident i referit justament a aspectes més íntims o perversos de les humiliacions, agressions o vexacions patides.

Exemples:

"prefiero no recordar aquello, era tan duro, tan duro".

"era algo que me hacía sentir tan mal que no podía hablarlo con nadie, ni siquiera con Dios"

Presència / Absència

Criteri 15. Correccions espontànies

S'especifiquen tres possibles correccions del relat:

- La primera, quan la correcció no es produeix espontàniament, sinó en el transcurs d'una entrevista dirigida, que posa en evidència alguna contradicció o incoherència, per la qual cosa no es comptabilitzarà.
- La segona i tercera introduïdes de manera espontània, i sense la interacció verbal o no verbal de l'entrevistador, sí que complirien amb el criteri. La segona és quan la correcció és fruit d'una millora de la declaració que inclouria ampliació, matisació de la informació, puntualització d'algun aspecte ja esmentat.
- La tercera, produïda igualment en un relat obert, de forma espontània, anul·la, canvia, rectifica o corregeix detalls anteriors.

Es parteix de la base que una declaració inventada, en la qual la imatge i la bona impressió són essencials, tenen poca probabilitat d'incloure aquestes correccions que poden posar en evidència el caràcter fantasiós del relat.

Exemples:

"En algunas ocasiones me dejaba marcá. Me decía: ya sé que ahí tampoco te puedo dar porqué... o de esa manera no te puedo dar".

"Me estuvo pegando allí en el sofá, los niños durmiendo, bueno no, no dormían porque estaban allí sufriendo por lo que su padre me estaba haciendo".

Presència / Absència

Full de registre

Núm. d'entrevista _____

Entrevistador/a _____

Tipus de maltractament denunciat:			- Nre. de denúncies prèvies per maltractaments amb la parella que motiva l'actual denúncia: _____ - Antecedents judicials com a encausada: Sí ☐ No ☐
	Sí	No	
Físic:	☐	☐	
Psicològic	☐	☐	
Sexual	☐	☐	duració: ____ (mesos)
			duració: ____ (mesos)
			duració: ____ (mesos)

1. Temporalitat

-Inici de relat: Any ____ Mes ____ Dia ____	-Data naixement: Any ____ Mes ____ Dia ____
-Inici de relació: Any ____ Mes ____ Dia ____	-Inici convivència: Any ____ Mes ____ Dia ____
-Inici maltractament: Any ____ Mes ____ Dia ____	-Data denúncia: Any ____ Mes ____ Dia ____

2. Situació

2.1 Nivell d'estudis: Ensenyament obligatori: antiga EGB i actual ESO ☐ Estudis grau mitjà: batxillerats i formació professional ☐ Estudis universitaris ☐ Escolarització deficient: (analfabetisme o més d'un curs d'absència a primària) ☐ 2.2 Educació especial: Sí ☐ No ☐	2.3 Situació actual: <table> <tr> <td></td> <td>Sí</td> <td>No</td> </tr> <tr> <td>Estudia:</td> <td>☐</td> <td>☐</td> </tr> <tr> <td>Treballa:</td> <td>☐</td> <td>☐</td> </tr> <tr> <td>Mestressa de casa:</td> <td>☐</td> <td>☐</td> </tr> <tr> <td>Inactivitat:</td> <td>☐</td> <td>☐</td> </tr> </table>		Sí	No	Estudia:	☐	☐	Treballa:	☐	☐	Mestressa de casa:	☐	☐	Inactivitat:	☐	☐
	Sí	No														
Estudia:	☐	☐														
Treballa:	☐	☐														
Mestressa de casa:	☐	☐														
Inactivitat:	☐	☐														

2.4 País naixement: _____	2.5 Localitat residència: _____
2.6 Anys de residència a Espanya: _____	

3. Família i tractaments

3.1 Nre. menors que conviuen al domicili: _____	3.2 Nre. fills depenen econòmicament víctima: _____
3.3 Contacte amb serveis socials: Sí ☐ No ☐	
3.4 Tractaments psicològics i/o farmacològic: Sí ☐ No ☐	3.5 Abús/dependència toxicològica: Sí ☐ No ☐

4. Antecedents

4.1 En tractaments específic en violència:	Domèstica ☐	Gènere ☐	Sense ☐
4.2 De violència de gènere en la família d'origen:	Sí ☐	No ☐	
4.3 Presenciar maltractaments infància:	Sí ☐	No ☐	
4.4 Patir maltractaments infància:	Sí ☐	No ☐	
4.5 Maltractaments amb altres parelles:	Sí ☐	No ☐	
4.6 Relacions parella sense maltractaments: Sí ☐ No ☐			

5. Suport del testimoni:

Evidències de suport del testimoni:

Anàlisi de contingut temàtic de l'entrevista

<p>V1- Discontinuitat narrativa Sí ☐ No ☐</p> <p>V2- Reproducció converses: Sí ☐ No ☐</p> <p>V3- Detalls estranys: Sí ☐ No ☐</p> <p>V4- Por a represàlies:</p> <p>V4.1 Amenaces explícites home: Sí ☐ No ☐</p> <p>V4.2 Previsions efectuades dona: Sí ☐ No ☐</p> <p>V5- Autoimposició i intimitat del secret:</p> <p>V5.1 Referència a no verbalització dels maltractaments: Sí ☐ No ☐</p> <p>V5.2 Altres manifestacions d'ocultar els maltractaments: Sí ☐ No ☐</p> <p>V5.3 Obligació víctima mantenir formes: Sí ☐ No ☐</p> <p>V6- Indefensió: Sí ☐ No ☐</p> <p>V7- Ambivalència i ambigüitat envers l'home:</p> <p>V7.1 Pensaments i emocions contràries positives / negatives referides a l'agressor Sí ☐ No ☐</p> <p>V7.2 Conductes de signe contrari: Sí ☐ No ☐</p> <p>V8- Dualitat de la conducta domèstica/aparença social de l'home: Sí ☐ No ☐</p> <p>V9- Violència indirecta suscitant por i terror:</p> <p>V9.1 Contra mascotes (animals de la casa) Sí ☐ No ☐</p> <p>V9.2 Contra objectes de la llar. Sí ☐ No ☐</p> <p>V9.3 Contra amics/coneguts/família extensa. Sí ☐ No ☐</p> <p>V9.4 Violència verbal contra amics o coneguts de la parella o família extensa. Sí ☐ No ☐</p> <p>V10- Evolució de la violència i progressió en l'asimetria de poder:</p> <p>Tipus de violència: Sí No</p> <p>V10.1 Física ☐ ☐</p> <p>V10.2 Psíquica ☐ ☐</p> <p>V10.3 Sexual ☐ ☐</p>	<p>Moments de l'agressió: Sí No</p> <p>V10.5 Festeig ☐ ☐</p> <p>V10.6 Inici convivència ☐ ☐</p> <p>V10.7 Naixement dels fills ☐ ☐</p> <p>V10.8 Factors estressants ☐ ☐</p> <p>V10.9 Interferències familiars ☐ ☐</p> <p>V10.10 Trencament relació parella ☐ ☐</p> <p>V10.11 Abús de substàncies tòxiques ☐ ☐</p> <p>Percepció de la intensitat :</p> <p>Baixa ☐ Moderada ☐ Alta ☐ Molt alta ☐</p> <p>V11.- Control ampli masculí cognitiu conductual:</p> <p>11.a- Control econòmic: Sí ☐ No ☐</p> <p>11.a1- La víctima no és titular de cap compte Sí ☐ No ☐</p> <p>11.a2- L'home aporta diners quan vol i sense regularitat Sí ☐ No ☐</p> <p>11.a3- L'home determina prioritats despeses. Sí ☐ No ☐</p> <p>11.a4- Demana justificació de les despeses Sí ☐ No ☐</p> <p>11.b- Familiar: Sí No</p> <p>En el que sents, penses i fas ☐ ☐</p> <p>Control dels horaris ☐ ☐</p> <p>De la comunicació interpersonal ☐ ☐</p> <p>En la capacitat de presa decisions ☐ ☐</p> <p>Llibertat de pensaments i sentiments ☐ ☐</p> <p>Imposició de normes ☐ ☐</p> <p>Imposició vestuari ☐ ☐</p> <p>11.c- Amistats Sí No</p> <p>En el que sents, penses i fas ☐ ☐</p> <p>Control dels horaris ☐ ☐</p> <p>De la comunicació interpersonal ☐ ☐</p> <p>En la capacitat de presa decisions ☐ ☐</p> <p>Llibertat de pensaments i sentiments ☐ ☐</p> <p>Imposició de normes ☐ ☐</p> <p>Imposició vestuari ☐ ☐</p> <p>11.d- Laboral Sí No</p> <p>En el que sents, penses i fas ☐ ☐</p> <p>Control dels horaris ☐ ☐</p> <p>De la comunicació interpersonal ☐ ☐</p> <p>En la capacitat de presa decisions ☐ ☐</p> <p>Llibertat de pensaments i sentiments ☐ ☐</p> <p>Imposició de normes ☐ ☐</p> <p>Imposició vestuari ☐ ☐</p> <p>11.e- Vestuari Sí No</p> <p>En el que sents, penses i fas ☐ ☐</p> <p>Control dels horaris ☐ ☐</p> <p>De la comunicació interpersonal ☐ ☐</p> <p>En la capacitat de presa decisions ☐ ☐</p> <p>Llibertat de pensaments i sentiments ☐ ☐</p> <p>Imposició de normes ☐ ☐</p> <p>Imposició vestuari ☐ ☐</p> <p>11.f. -Control de documentació personal Sí ☐ No ☐</p>
---	---

<p>V12- Descripció contextualitzada de microviolències:</p> <p>- Abús de la capacitat femenina de tenir cura:</p> <p>V12.1 Priorització conductes de cura incondicional de la dona Sí ☐ No ☐</p> <p>V12.2 Delegació del treball de cura dels vincles i les persones. Sí ☐ No ☐</p> <p>V12.3 Demandes abusives encavalcades no percebudes com una coacció Sí ☐ No ☐</p> <p>- Creació de falta d'intimitat:</p> <table style="width: 100%; border: none;"> <tr> <td style="width: 80%;"></td> <td style="text-align: center;">Sí</td> <td style="text-align: center;">No</td> </tr> <tr> <td>V12.4 Silenci:</td> <td style="text-align: center;">☐</td> <td style="text-align: center;">☐</td> </tr> <tr> <td>V12.5 Aïllament i marcar límits</td> <td style="text-align: center;">☐</td> <td style="text-align: center;">☐</td> </tr> </table>		Sí	No	V12.4 Silenci:	☐	☐	V12.5 Aïllament i marcar límits	☐	☐	<p>V13- Estratègies de supervivència de la dona:</p> <p>V13.1 Les distorsions cognitives i dissociació Sí ☐ No ☐</p> <p>V13.2 Conductes que disminueixen la possible reacció violenta: Sí ☐ No ☐</p> <p>V14- Relat inhibit amb vergonya:</p> <p>14.1- Dificultats començar a verbalitzar els fets. Sí ☐ No ☐</p> <p>14.2- Des d'un inici del relat. Sí ☐ No ☐</p> <p>14.3- Aparèixer en moments puntuals de la declaració. Sí ☐ No ☐</p> <p>V15- Correccions espontànies: Sí ☐ No ☐</p>
	Sí	No								
V12.4 Silenci:	☐	☐								
V12.5 Aïllament i marcar límits	☐	☐								

Consideracions de l'entrevistador/a:

Puntuació total (presència=1, absència=0)

Autors

Lourdes Alarcón, psicòloga, EAT Penal Barcelona

Rosa M. Aragonés de la Cruz, psicòloga, EAT Penal Barcelona

Nicolàs Barnés, psicòleg, EAT Penal Tarragona

Maria Bassa, psicòloga, EAT Penal Barcelona

Montserrat Farran, psicòloga, EAT Penal Barcelona

Joaquim Felip, psicòleg, EAT Penal Lleida

Mario Fernández Iglesias, EAT Penal Tarragona

Montserrat Garriga, psicòloga, EAT Penal Lleida

Joan Carles Guillén, psicòleg, EAT Penal Barcelona

Josep Ramon Juárez, psicòleg, EAT Penal Girona

Xavier Juncosa, psicòleg, EAT Penal de Barcelona

Enric Lletjós, psicòleg, EAT Penal Lleida

Josefa Pons, psicòloga EAT Penal Tarragona

Rosanna Royo, psicòloga, EAT Penal Girona

Margarida Serra, psicòloga, EAT Penal Girona

Montserrat Tarsà, psicòloga, EAT Penal Lleida

Laia Toro, psicòloga, EAT Penal Barcelona

Gestió del coneixement

ISBN 978-84-393-8579-0

9 788439 385790